

T. C
ŞIRNAK ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
TEMEL İSLAM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI

DİN GÖREVLİLERİNİN MEZHEP ALGISI: ŞIRNAK ÖRNEĞİ

Hazırlayan
Mahfuz ALTUN

Danışman
Doç. Dr. Fevzi RENÇBER

ŞIRNAK-2022

T. C
ŞIRNAK ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
TEMEL İSLAM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI

DİN GÖREVLİLERİNİN MEZHEP ALGISI: ŞIRNAK ÖRNEĞİ
(Yüksek Lisans Tezi)

Hazırlayan
Mahfuz ALTUN

Danışman
Doç. Dr. Fevzi RENÇBER

ŞIRNAK-2022

BİLİMSEL ETİĞE UYGUNLUK

Bu çalışmadaki tüm bilgilerin, akademik ve etik kurallara uygun bir şekilde elde edildiğini beyan ederim. Aynı zamanda bu kural ve davranışların gerektirdiği gibi bu çalışmanın özünde olmayan tüm materyal ve sonuçları tam olarak aktardığımı ve referans gösterdiğimi belirtirim.

Tezi Hazırlayan
Mahfuz ALTUN

TEZ YAZIM KILAVUZUNA UYGUNLUK

“Din Görevlilerinin Mezhep Algısı: Şırnak Örneği” adlı Yüksek Lisans Tezi, Şırnak Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Tez Yazım Kılavuzu’na uygun olarak hazırlanmıştır.

Tezi Hazırlayan

Mahfuz ALTUN

Danışman

Doç. Dr. Fevzi RENÇBER

ÖNSÖZ

İslâm dini bünyesinde ortaya çıkmış beşer ürünü olan mezheplerin anlaşılma biçimi kişilere ve toplumlara göre değişmektedir. Temel İslam Bilimleri Anabilim Dalı içerisinde önemli bir yere sahip olan İslam Mezhepleri Tarihi alanında din görevlileri ve mezhep algılarının yer almaması bir eksiklik olarak mütalaa ettik. Bu bağlamda halka dinin her alanını anlatan din görevlilerinin mezhep algısı anlaşılması hususunda önem arz etmektedir. Bu çalışmamızla din görevlilerinin diğer mezheplere bakışı, mezhepler arası geçişe bakışı, tek mezhep düşüncesi ve taassup gibi konular incelenecektir. Din görevlilerinin özellikle eğitim faaliyetlerinin yeterli olup olmadığı gibi hususlarda daha anlaşılır hale gelecektir. Şırnak özelinde görev yapan din görevlilerinin mezheplere bakışları ve mensup oldukları mezhep düşüncesi bağlamında gerek itikadi gerekse ameli mezheplere bakışları detaylı bir şekilde ortaya konmaya çalışılacaktır.

Öncelikle bilgi ve tecrübeleriyle bizleri yalnız bırakmayan ve her türlü yardımı esirgemeyen Şırnak Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Öğretim Üyesi ve aynı zamanda tez danışmanım Doç. Dr. Fevzi RENÇBER'e en içten dileklerimle şükranlarımı sunuyorum. Bizden desteklerini, düşüncelerini ve önümüzde kandil olan, ilimleriyle destek olan Doç. Dr. Kadri ÖNEMLİ, Dr. Öğr. Üyesi Yunus İBRAHİMOĞLU ve Doç. Dr. Muhammed Muhdi GÜNDÜZ'e en içten teşekkürlerimi sunuyorum. Anket çalışmamızı din görevlileriyle buluşturmamıza katkı sağlayan Şırnak İl Müftülüğüne, Cizre, Silopi, Uludere, İdil, Güçlükönak ve Beytüşşebap ilçe müftülükleri ve personellerine ve katılım sağlayan din görevlilerine ayrıca teşekkür ediyorum.

DİN GÖREVLİLERİNİN MEZHEP ALGISI: ŞIRNAK ÖRNEĞİ

Mahfuz ALTUN

**ŞIRNAK ÜNİVERSİTESİ LİSANÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
TEMEL İSLÂM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI**

Yüksek Lisans/Ağustos 2022

Danışman: Doç. Dr. Fevzi RENÇBER

ÖZET

Temel İslam Bilimleri içerisinde önemli bir yere sahip olan İslam Mezhepleri Tarihi alanında büyük bir eksiklik olarak hissettiğimiz “Din Görevlilerinin Mezhep Algısı: Şırnak Örneği” konulu çalışmamız giriş ve üç bölümden oluşmaktadır. Giriş bölümünde araştırmanın konusu, amacı ve önemi, kapsamı ve sınırlıkları, yöntemi ve kaynaklarından oluşmakta olup din görevlilerinin cinsiyet, mezuniyet, medrese eğitimleri gibi durumlarını değerlendirdik.

Birinci bölümde sorulara verdikleri cevaplar bağlamında çapraz tablo analizlerini yaptık. Bu analizde din görevlilerine yönelttiğimiz sorulardan çıkan verileri ayrı ayrı değerlendirdik ve yorumladık. İkinci bölümde katılımcılara yönlendirdiğimiz çoklu cevaplı soruların tablo analizlerini yaptık. Bu bölümde din görevlilerinin yetiştikleri sosyal çevre, benimsedikleri mezhep düşünceleri ve sahip oldukları mezhep algılarını görmeyi amaçladık. Üçüncü bölümde ise din görevlilerin mezhep algılarının tablo analizlerini yaptık. Burada din görevlilerinin sahip oldukları mezhep algılarını tablo ve veriler bağlamında değerlendirmek istedik. Özellikle din görevlilerinin cinsiyet, eğitim durumu, devam ettikleri görev durumları ve medrese eğitimi alma durumuna göre mezhep algılarını görmeyi amaçladık. Sonuç bölümünde ise bu çalışmamız ile elde ettiğimiz bulguları ve vardığımız kanaatleri sunduk.

Anahtar Kelimeler: Din Görevlileri, Mezhep, Algı, Şırnak.

THE PERCEPTION OF THE RELIGION OFFICERS: THE CASE OF SIRNAK

Mahfuz ALTUN

**SIRNAK UNIVERSITY GRADUATE EDUCATION INSTITUTE
FUNDAMENTAL ISLAMIC SCIENCES DEPARTMENT**

MSc/August 2022

Advisor: Assoc. Dr. Fevzi RENCBER

SUMMARY

Our study on 'Religious Officials' Perception of Sects: The Case of Sirnak', which we feel as a major deficiency in the field of the History of Islamic Sects, which has an important place in basic Islamic Sciences, consists of an introduction and three parts. In the introduction section, the subject of the research consists of its purpose and importance, scope and limitations, methods and resources, and we evaluated the status of religious officials such as gender, graduation, madrasa education.

In the first part, we made cross-table analyses in the context of their answers to the questions. In this analysis, we evaluated and interpreted the data obtained from the questions we posed to religious officials separately. In the second part, we made tabular analyzes of the multiple-answer questions we directed to the participants. In this section, we aimed to see the social environment in which religious officials were raised, the sectarian thoughts they adopted and the sectarian thoughts they had. In the third section, we made tabular analyzes of religious officials' sectarian perceptions. Here, we wanted to evaluate the sectarian perceptions of religious officials in the context of tables and data. In particular, we aimed to see the sectarian perceptions of religious officials according to their gender, educational status, duty status and madrasa education status. In the conclusion section, we presented the data, findings and conclusions we obtained with this study.

Keywords: Religious Officials, Sect, Perception, Sirnak.

KISALTMALAR

a.s	: Aleyhi Selam
Bkz	: Bakınız
Ed	: Editör
Hız.	: Hazreti
TDV	: Türkiye Diyanet Vakfı

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ.....	4
SUMMARY	II
KISALTMALAR	III
İÇİNDEKİLER	IV

Giriş

Araştırmanın Konusu	1
Araştırmanın Amacı ve Önemi.....	2
Araştırmanın Kapsamı ve Sınırlıkları.....	4
Araştırmanın Yöntemi	6
Araştırmanın Kaynakları	7

BİRİNCİ BÖLÜM

KATILIMCILARIN ANKET SORU VE ÖNCÜLLERİNE VERDİKLERİ CEVAPLARIN ÇAPRAZ TABLO ANALİZİ

1.1. Cinsiyet Değişkenine Göre Anket Soru ve Öncüllerin Çapraz Tablo Analizi	11
1.1.1. Tablo 6: “İtikadi konularda mezhep düşüncelerinden farklı düşüncelerim mevcuttur.” Öncülünün Çapraz Tablo Analizi.....	11
1.1.2. Tablo 7: “Ameli konular da mezhep içtihatları dışında düşüncelerim mevcuttur.” Öncülünün Çapraz Tablo Analizi.....	12
1.1.3. Tablo 8: “Sürekli aynı itikadi mezhebe bağlı kalmak zorundayız.” Öncülünün Çapraz Tablo Analizi.....	13
1.1.4. Tablo 9: “Sürekli aynı ameli mezhebe uygun amel etmek zorundayız.” Öncülünün Çapraz Tablo Analizi.....	14
1.1.5. Tablo 10: “İtikadi İslâm mezhepleri hakkında yeterli bilgiye sahibim.” Öncülünün Çapraz Tablo Analizi.....	15

1.1.6. Tablo 11: “Ameli İslâm mezhepleri hakkında yeterli bilgiye sahibim.” Öncülünün Çapraz Tablo Analizi.....	16
1.1.7. Tablo 12: “Müntesibi olduğum itikadi mezhep hakkında yeterli bilgiye sahibim.” Öncülünün Çapraz Tablo Analizi	17
1.1.8. Tablo 13: “Müntesibi olduğum ameli mezhep hakkında yeterli bilgiye sahibim.” Öncülünün Çapraz Tablo Analizi	17
1.1.9. Tablo 14: “İtikadi mezhepler hakkın da yeterli araştırma yaptım.” Öncülünün Çapraz Tablo Analizi.....	18
1.1.10. Tablo 14: “Ameli mezhepler hakkın da yeterli araştırma yaptım.” Öncülünün Çapraz Tablo Analizi.....	19
1.1.11. Tablo 15: “İtikadi mezhepler hakkında kitap okuma durumunuz nasıldır?” Sorusunun Çapraz Tablo Analizi.....	20
1.1.12. Tablo 16: “Ameli mezhepler hakkında kitap okuma durumunuz nasıldır?” Sorusunun Çapraz Tablo Analizi.....	21
1.1.13. Tablo 17: “Kendi İtikadi mezhebiniz dışında başka mezhepleri konu edinen kitaplar okudunuz mu?” Sorusunun Çapraz Tablo Analizi	22
1.1.14. Tablo 18: “Kendi ameli mezhebiniz dışında başka mezhepleri konu edinen kitaplar okudunuz mu?” Sorusunun Çapraz Tablo Analizi.....	23
1.1.15. Tablo 19: “Din eğitimi mezhepler üstü yapılması gereklidir.” Öncülünün Çapraz Tablo Analizi.....	23
1.1.16 Tablo 20: “Din eğitimi bir mezhebin esaslarına bağlı yapılması gereklidir.” Öncülünün Çapraz Tablo Analizi.....	24
1.1.17. Tablo 21: “Kişi kendi ailesinin bağlı olduğu itikadi mezhebini benimsemek zorundadır.” Öncülünün Çapraz Tablo Analizi.....	25
1.1.18. Tablo 22: “Kişi kendi ailesinin bağlı olduğu ameli mezhebini benimsemek zorundadır.” Öncülünün Çapraz Tablo Analizi.....	26

1.1.19. Tablo 23: “Kişi inanç konularında bir mezhebe uymak zorundadır.” Öncülünün Çapraz Tablo Analizi.....	27
1.1.20. Tablo 24: “Kişi ameli konularda bir mezhebe uymak zorundadır.” Öncülünün Çapraz Tablo Analizi.....	28
1.1.21. Tablo 25: “Kadınlar, eşlerinin itikadi mezhebini benimsemek zorundadır.” Öncülünün Çapraz Tablo Analizi.....	29
1.1.22. Tablo 26: “Kadınlar, eşlerinin ameli mezhebini benimsemek zorundadır.” Öncülünün Çapraz Tablo Analizi.....	30
1.1.23. Tablo 27: “İtikadi mezhep değişikliğinin imkânı verilmeli, herkes kendine uygun gördüğü itikadi mezhebi seçmelidir.” Öncülünün Çapraz Tablo Analizi ...	31
1.1.24. Tablo 28: “Ameli mezhep değişikliğinin imkânı verilmeli, herkes kendine uygun gördüğü ameli mezhebi seçmelidir.” Öncülünün Çapraz Tablo Analizi.....	32
1.1.25. Tablo 29: “İtikadi mezhepler dine hangi durumlarda etki etmiştir?” Sorusunun Çapraz Tablo Analizi.....	33
1.1.26. Tablo 30: “Ameli mezhepler dine hangi durumlarda etki etmiştir?” Sorusunun Çapraz Tablo Analizi.....	34
1.1.27. Tablo 31: “Farklı itikadi mezhepten birisi ile evlenir misiniz?” Sorusunun Çapraz Tablo Analizi.....	35
1.1.28. Tablo 32: “Farklı ameli mezhepten birisi ile evlenir misiniz?” Sorusunun Çapraz Tablo Analizi.....	36
1.1.29. Tablo 33: “Eşiniz itikadi mezhebini değiştirmek isterse bu durum karşısında tutumunuz ne olur?” Sorusunun Çapraz Tablo Analizi	36
1.1.30. Tablo 34: “Eşiniz ameli mezhebini değiştirmek isterse bu durum karşısında tutumunuz ne olur?” Sorusunun Çapraz Tablo Analizi	37
1.1.31. Tablo 35: “Aileden birisinin farklı itikadi mezhebe geçmesine karşı tutumunuz ne olur?” Sorusunun Çapraz Tablo Analizi.....	38

1.1.32. Tablo 36: “Aileden birisinin farklı ameli mezhebe geçmesine karşı tutumunuz ne olur?” Sorusunun Çapraz Tablo Analizi.....	39
1.1.33. Tablo 37: “Kişi herhangi bir itikadi mezhebe bağlı olmazsa nasıl bir durum ortaya çıkar?” Sorusunun Çapraz Tablo Analizi	39
1.1.34. Tablo 38: “Kişi herhangi bir ameli mezhebe bağlı olmazsa nasıl bir durum ortaya çıkar?” Sorusunun Çapraz Tablo Analizi	41
1.1.35. Tablo 39: “Müslümanların itikadi mezhep adı altında gruplara ayrılmasını anlamsız buluyorum.” Öncülünün Çapraz Tablo Analizi	41
1.1.36. Tablo 40: “Müslümanların ameli mezhep adı altında gruplara ayrılmasını anlamsız buluyorum.” Öncülünün Çapraz Tablo Analizi	42
1.1.37. Tablo 41: “Ameli konularda herhangi bir mezhebin düşüncelerine bağlı değilim.” Öncülünün Çapraz Tablo Analizi	43
1.1.38. Tablo 42: “İtikadi konularda herhangi bir mezhebin düşüncelerine bağlı değilim.” Öncülünün Çapraz Tablo Analizi.....	44
1.1.39. Tablo 43: “İtikadi mezhepler aslında dinin bir zenginliğidir.” Öncülünün Çapraz Tablo Analizi.....	45
1.1.40. Tablo 44: “Ameli mezhepler aslında dinin bir zenginliğidir.” Öncülünün Çapraz Tablo Analizi.....	46
1.1.41. Tablo 45: “Farklı itikadi mezhep mensupları birlikte aynı mekânda ibadet edebilirler.” Öncülünün Çapraz Tablo Analizi.....	47
1.1.42. Tablo 46: “Farklı ameli mezhep mensupları birlikte aynı mekânda ibadet edebilirler.” Öncülünün Çapraz Tablo Analizi.....	48
1.1.43. Tablo 47: “Bütün dünya Müslümanlarını birleştirecek mezhep hangisidir?” Sorusunun Çapraz Tablo Analizi.....	49
1.1.44. Tablo 48: “İtikadi mezhebinizi değiştirmeyi düşünüyor musunuz?” Sorusunun Çapraz Tablo Analizi.....	51

1.1.45. Tablo 49: “Ameli mezhebinizi deęiřtirmeyi dūřunuyor musunuz?” Sorusunun apraz Tablo Analizi.....	52
1.1.46. Tablo 50 : “Yaptığınız sohbet ve vaazları itikadi mezhep eksenli mi yapıyorsunuz?” Sorusunun apraz Tablo Analizi	52
1.1.47. Tablo 51: “Yaptığınız sohbet ve vaazları ameli mezhep eksenli mi yapıyorsunuz?” Sorusunun apraz Tablo Analizi	53

İKİNCİ BÖLÜM

KATILIMCILARIN ANKET SORULARINA VERDİKLERİ ÇOKLU CEVAPLARIN TABLO ANALİZİ

2.1. Tablo 51: “Yetiştiğiniz sosyal evre hangi itikadi mezhebe mensuptur?” Sorusunun Analizi	55
2.2. Tablo 5: “Yetiştiğiniz sosyal evre hangi ameli mezhebe mensuptur?” Sorusunun Analizi	55
2.3. Tablo 53: “Hangi itikadi mezhep dūřüncelerini benimsemiř durumdasınız?” Sorusunun Analizi	56
2.4. Tablo 54: “Hangi ameli mezhep dūřüncelerini benimsemiř durumdasınız?” Sorusunun Analizi	56
2.5. Tablo 55: “Sahip olduğunuz itikadi mezhebi nasıl seçtiniz?” Sorusunun Analizi	57
2.6. Tablo 55: “Sahip olduğunuz ameli mezhebi nasıl seçtiniz?” Sorusunun Analizi	58
2.7. Tablo 56: “İtikadi mezhepler hakkında edindiğiniz bilgilerin kaynağı nedir?” Sorusunun Analizi	58
2.8. Tablo 58: “Ameli mezhepler hakkında edindiğiniz bilgilerin kaynağı nedir?” Sorusunun Analizi	59

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

DİN GÖREVLİLERİNİN MEZHEP ALGISİNIN TABLO DEĞERLENDİRMESİ

3.1. Cinsiyet Değişkenine Din Görevlilerinin Mezhep Algıları.....	60
3.2. Eğitim Durumu Değişkenine Din Görevlilerinin Mezhep Algıları.....	60
3.3. Din Görevlilerinin Devam Ettikleri Görev Durumuna Göre Mezhep Algıları	61
3.4. Din Görevlilerinin Medrese Eğitimi Alma Durumuna Göre Mezhep Algıları	62
SONUÇ.....	63
EKLER.....	66
KAYNAKÇA	75

Giriş

Araştırmanın Konusu

Her araştırma bir konusal çerçevede şekillenmektedir. Araştırmamız, Şırnak ve çevresinde görev yapmakta olan din görevlilerinin sahip olduğu mezhep algısı çerçevesinde şekillenmiştir. İslâm Mezhepleri Tarihi Anabilim Dalı bünyesinde işlenen mezhepler; siyasi ve itikadi tabanlı mezheplerdir. Mezhep kavramının gidilecek mekân, yol, görüş, anlayış, öğreti, tutum ve davranış anlamlarında kullanıldığı herkesçe bilinen bir mevzudur.¹ İslâm Mezhepleri Tarihi’ndeki ıstılahı anlamı; ‘kişinin inandığı, takip ettiği, dinin anlaşılması, algılanması ve uygulanması ile ilgili düşüncelerin zaman içerisinde kurumsallaşarak içtimai bir rol alan yapı ve grupları ifade etmektedir.’² Tarihte mezhep kavramı çıkan tüm oluşumları ifade eden bir kavram olarak kullanılmıştır. Ancak zaman içinde ilimlerin tasnif edilmesi ile İslâm Mezhepleri Tarihi için tamamıyla siyasi ve itikadi mezhepleri ifade eden bir kavram haline gelmiştir.³

Bizim çalışmamız İslâm Mezhepleri Tarihi bağlamında itikadi ve siyasi mezhepler olmakla birlikte kısmen fıkhi mezheplere de yer verdik. Mezhep denilince akla ilk gelen ameli mezhepler olduğundan kendimizi itikadi ve ameli mezhep ayrımını yapmak durumunda hissettik. Din görevlilerinin her ne kadar belli bir ilmi çalışma ve birikimleri söz konusu olsa da mezhep denildiğinde din görevlilerinin zihninde daha çok ameli mezhep kavramı canlanmaktadır. Bu durumdan ötürü; ‘Din Görevlilerinin Mezhep Algısı: Şırnak Örneği’ adlı çalışmamızı başta din görevlilerinin itikadi ve siyasi mezhepler hakkındaki algısını merkeze alarak din görevlilerinin fıkhi mezhepler hakkındaki algı ve düşüncelerini de çalışmamızın kapsamına dâhil ettik. Konumuz; din görevlilerinin, itikadi-siyasi mezhepler başta olmak üzere, fıkhi veya ameli mezhep diyebileceğimiz düşünce sistemleridir. Burada din görevlilerinin mezhepler hakkındaki genel algılarının tespitini yapmaya

¹ Bkz. Musatafa Öz, *Başlangıçtan Günümüze İslam Mezhepleri Tarihi* (İstanbul: Ensar Neşriyat, 2016); İlyas Üzüm, “Mezhep”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi* (Ankara: TDV Yayınları, 2004), 29/526. Halil İbrahim Bulut, *İslam Mezhepleri Tarihi* (Ankara: Bilimsel Araştırma Yayınları, 2018), 17. Mehmet Kubat, *İslam Mezhepleri Tarihi* (İstanbul: Kitap Dünyası Yayınları, 2015), 33.

² Bulut, *İslam Mezhepleri Tarihi*, 17.

³ Ethem Ruhi Fıglalı, *Günümüz İslâm Mezhepleri* (İzmir: İzmir İlâhiyat Vakfı Yayınları-39, 2014), 17.

çalışacağız.⁴ Başka bir ifade ile din görevlileri hakkında genel bir durum tespiti yapma gayretidir.

H.z. Peygamber(a.s) döneminde Müslümanlar arasında ihtilaf diyebileceğimiz ve Müslümanları fırkalara ayıracak herhangi bir olayın varlığı söz konusu olmadığını görmekteyiz. H.z. Peygamber(a.s) döneminde tarihi kaynaklara baktığımızda Müslümanlar hakkında dikkate alınacak bir ayrılıktan da bahsedilmemektedir.⁵ İnsan unsuru, siyasi meseleler, sosyal değişim ve demografik yapının çeşitlenmesi ile farklı düşünceler ortaya çıkmıştır. Bu farklı fikirleri kısa zaman içinde taraftar bulmasıyla oluşumlar haline gelmiştir.⁶ Bu bağlamda din görevlilerinin mezheplere bakış açısı, düşünceleri ve mezheplerin bağlayıcılığı gibi konularda birbirlerinden farklı düşündüklerini söyleyebiliriz. Bizde konusal bağlamda din görevlilerinin farklı düşündükleri konuları, mezhep içtihatlarından bağımsız olan algılarını ve mezhepler hakkında genel bakışlarını konu edindik. Aynı zamanda din görevlilerinin mezhep düşüncesini hem itikadi hem de ameli düşünce sistemleri çerçevesinde mezhep algılarını ortaya çıkaran konu başlıklarını ele aldık. Elde ettiğimiz tablo verilerini bu açıdan değerlendirdik. İslâm tarihinde siyasi ve itikadi tabanlı oluşumların ilk nüveleri ortaya çıktığından bu yana sürekli yeni dini oluşumlar çıktığı ve zamanla çıkabileceği tespit edilmiştir.⁷

Araştırmanın Amacı ve Önemi

Türkiye’de ‘İslâm dininin inançları, ibadet ve ahlak esasları ile ilgili işleri yürütmek, din konusunda toplumu aydınlatmak ve ibadet yerlerini yönetmek üzere; Cumhurbaşkanlığına bağlı Diyanet İşleri Başkanlığı kurulmuştur.’⁸ Başkanlığın bünyesinde farklı statülerde din görevlileri çalışmaktadır. Din görevlileri; vaiz, imam-hatip, müezzin kayım, kuran kursu öğreticisi ve murakıp unvanlarından oluşmaktadır. Araştırmamızın gayesi öncelikli olarak din görevlilerinin mezhep düşüncesini anlamaktır. Toplum din alanında aydınlatan önemli bir kesim Diyanet İşleri Başkanlığı’na bağlı olarak görev yapmakta olan din görevlilerinden oluşmaktadır. Bu açıdan araştırmamız din görevlilerinin hangi mezhep algısı ile

⁴ Bkz. Ahmet Ayhan Koyuncu, “İslamcı Gençler İle İslamcı Olmayan Gençlerin Mezhep Algıları Üzerine Karşılaştırmalı Bir Araştırma”, *Mezhep Araştırmaları Dergisi* Sayı 2 (2021).

⁵ Ömer Kahraman, *Abdulkâhîr el-Bağdâdî ve Ebul’İmzaffer el-İşferâyînî’nin İtikadi Mezhepleri Tasnifi* (Harran Üniversitesi, 2019), 1.

⁶ Hasan Onat, ed. *İslam Mezhepleri Tarihi El Kitabı* (Ankara: Grafiker Yayınları, 2018), 46-51.

⁷ Bkz. Süleyman Turan, ed. *Yeni Dini Hareketler Ansiklopedisi* (İstanbul: Okur Akademi, 2020).

⁸ 633 Sayılı Diyanet İşleri Başkanlığı Kuruluş Ve Görevleri Hakkında Kanun Madde 1.

toplumu aydınlattığını görmeyi, mezheplerin bağlayıcılığını ortaya çıkarılmasını, yapılan sohbet, vaaz veya eğitimlerin mezhep eksenli yapıp yapılmadığı gibi hususları değerlendirmeyi amaçlamaktadır. Araştırmamızın özelde Şırnak ili olmakla beraber genel itibariyle tüm din görevlilerinin üzerinde olan olumlu veya olumsuz yargılarını ortaya koyması noktasında önemli bir rol aldığını düşünmekteyiz.

Taassup⁹ tarih boyunca hem insanlığın hem de özelde Müslümanların terakkileri önünde büyük bir engel olmuştur. ‘Mutaassıp mukallitlerin bağlı olduğu kendi fırka, mezhep, cemaat, grup, düşünce ve fikirlerinde mutlak surette ısrar etmeleri, geleneğin kutsallaştırmaları, hakikati kendi tekellerinde görmeleri ve bu fikirlerin doğruluğundan mutlak surette emin olmaları’¹⁰ beraberinde büyük çatışma, sorun ve önü alınamaz sıkıntılara zemin hazırlamaktadır. Bunun sonucunda ortaya tepkisel-kabilevi din anlayışı ortaya çıkmaktadır.¹¹ Bu bağlamda din görevlilerini taassup noktasında değerlendirmeyi ve özellikle kendi mezhepleri dışındaki mezheplere bakışları ne derece taassuba kaçtığını görmeyi amaçlıyoruz. Bu çalışma ile din görevlilerini daha yakından tanıma fırsatı bulduk. Katılımcıların fikirlerini ve itikadi-ameli mezhepler hakkındaki kanaatlerini görmemizi sağladığı için önemli olduğunu söyleyebiliriz.

Din alanında geçmişten günümüze kadar halkın dinini öğrendiği kişilerden büyük kesimi Diyanet İşleri Başkanlığı’na bağlı çalışmakta olan din görevlileri oluşturduğunu söyleyebiliriz. Kamu, din görevlilerinden aldıkları vaaz, sohbet ve fetva gibi kanallarla din hakkında bir malumata sahip olmaktadır. Dolayısıyla bu durum, din görevlilerinin mezhep algısını ortaya koymayı elzem kılmaktadır. Gerek vahiy temelli olsun gerekse diğer inanç sistemleri olsun teşekkül süreçlerini tamamladıktan sonra belli başlı ayrışmalar meydana gelmiştir. Bu durum hem dini metinlerden hem de insan unsurundan kaynaklanmaktadır. Geriye dönük ayrıntılı bir araştırma yapıldığında çoğu zaman dini sebeplerden olmakla beraber siyasi ve kişisel çıkarlar doğrultusunda da ayrışmalar olduğunu müşahade edilebilir. Dinlerin

⁹ Taassup ile ilgili geniş açıklama için bkz. Ahmet Vefa Temel, *Kuran-ı Kerim Açısından Taassubun Boyutları* (İstanbul: İz Yayıncılık, 2007); Temel Yeşilyurt, *Taassup* (Ankara: DİB Yayınları, 2018); Mustafa Çağırıcı, “Taassup”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi* (TDV Yayınları: İstanbul, 2010).

¹⁰ Fevzi Rençber, “İslam Birliği İnşasında Bir Engel Olarak Mezhep-Cemaat Taassubu ve Çözüm Yolları”, *Mezhep Araştırmaları Dergisi* (2017): 79.

¹¹ Bkz. Sönmez Kutlu, *Mezhepler Tarihine Giriş*, 5. Baskı Baskı (İstanbul: Dem Yayınları, 2019), 55-62.

mazisine baktığımızda Hristiyanlar¹²; ihtilaflar, büyük tartışmalar ve ayrışmalar yaşamış olup farklı inanç ve kültürlerin dâhil olmasıyla da birçok mezhep meydana gelmiştir.¹³ Yahudilerin¹⁴ tarihi de pek farklı değildir. Yahudilik, Hristiyanlıktan çok daha kadim bir din olması ve tarihi süreçte daha çok kültür, inanç ve toplumla karşılaşmasının bir neticesi olarak biçim yitimi yaşamıştır. Bununla birlikte farklı din anlayışları ile mezheplere bölünmüşlerdir.¹⁵ Vahiy temelli olmayan Hinduizm,¹⁶ Budizm¹⁷ ve Şintoizm¹⁸ gibi öğretiler zaman içinde mezheplere ayrılmışlardır. Her dine olabildiği gibi İslâm dininde de gerek fikri gerekse siyasi ayrılıklar zaman içerisinde kendisini göstermiştir. Zaman içinde gelen değişimler, farklı düşünceler, metinlerden farklı şeylerin anlaşılması, insan unsuru, siyasi çatışmalar ve kişisel çıkarlar gibi durumların zemin hazırlamasıyla algılar ortaya çıkmıştır. Dolayısıyla tarihi süreçte bu algı ve düşünceler mezhep olmaya evrimleşmiştir. Bu açıdan din görevlilerinin kendilerine has veya farklı düşünceleri ele aldığımızda her bir din görevlisi kendi algı ve düşünceleri ile topluma yön vermektedir. Araştırmamızın bir diğer amacı; din görevlilerinin takip ettikleri mezhep düşüncesi bağlamında sahip oldukları algı ve düşünce değişimleri hakkında durum tespiti yapmaktır.

Araştırmanın Kapsamı ve Sınırlıkları

Araştırmamızı tümüyle Şırnak ili ve ilçelerinde bir saha çalışması olarak gerçekleştirdik. Çalışmamız Şırnak ili ve ilçelerinde görev yapmakta olan din görevlilerini kapsamaktadır. Şırnak¹⁹ il merkezi, Cizre²⁰, Silopi, İdil, Uludere, Beytüşşebap ve Güçlükönak ilçelerinde görev yapmakta olan din görevlilerine ulaşmaya çalıştık. Şırnak ili ve ilçelerinde görev yapmakta olan din görevlilerinin

¹² Bkz. Kürşat Demirci, “Hristiyanlık”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi* (TDV Yayınları: İstanbul, 1992); Murat Kaya, *Hristiyanlık'ta ve İslam'da Son Dönem Mesih ve Mehdi Hareketlerinin karşılaştırılması* (Erciyes Üniversitesi, 2018).

¹³ Baki Adam, ed. *Dinler Tarihi El Kitabı* (Ankara: Grafiker Yayınları, 2015), 170.

¹⁴ Yahudilerle ilgili geniş bilgi için bkz. Salime Leyla Gürkan, “Yahudilik”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi* (TDV Yayınları: İstanbul, 2013).

¹⁵ Adam, *Dinler Tarihi*, 113-120.

¹⁶ Adam, *Dinler Tarihi*, 342.

¹⁷ Adam, *Dinler Tarihi*, 375.

¹⁸ Adam, *Dinler Tarihi*, 471.

¹⁹ Bkz. Ahmet Gülenç, *Osmalı'dan Cumhuriyet'e Şırnak Tarihi (İdari, Sosyal ve Ekonomik Yapı, 1853-1929)* (Şırnak: Şırnak Belediyesi, 2022). Metin Tuncel, “Şırnak”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi* (TDV Yayınları: İstanbul, 2010); Ahmet Gülenç, *Osmanlı İdari Taksimatında Şırnak Kazası ve Aşiretler Arası Mücadeleler* (Yüksek Lisans, Gaziantep Üniversitesi, 2013).

²⁰ Bkz. Metin Yücel, “Cizre”, *Türkiye Diyanet İslam Ansiklopedisi* (TDV Yayınları: İstanbul, 1993); İbn Şeddad, “Cizre Tarihi”, trc. Hüseyin Güneş, *Şırnak Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* (2011/I); Abdullah Yaşın, *Tarih, Kültür ve Cizre* (Ankara: Kent Işıkları Yayınları, 2007).

sayısı ortalama olarak beş yüzü aşmaktadır. Şırnak ilinde görev yapan erkek ve kadın personellerden araştırmamıza katılan toplam personel sayısı iki yüz kişidir. Ulaştığımız personel sayısı yaklaşık bu sayı ile sınırlı değildir. Bu sayı anket çalışmamıza sağlıklı bir şekilde katkı sağlayan din görevlilerinin sayısıdır.

Tablo 1: Cinsiyet Durumu

	Sıklık	Yüzde	Kısmi yüzde	Toplam
Erkek	175	87,5	87,5	87,5
Kadın	25	12,5	12,5	100,0
Toplam	200	100,0	100,0	

Yukarıdaki tabloya göre araştırmaya katılan din görevlilerinin %87,5'i erkek iken, %12,5'i kadındır. Kadınların çalışma oranı dini eğitim açısından yeterli olmamaktadır. Bölgenin kadınlarının çoğunluğunun dini konularda başvurabileceği birinci merci din görevlileridir. Maalesef kadınların çoğunluğu erkek din görevlilerine ulaşmakta zorluk çekmekte ve çoğu zamanda kendini ifade edememe durumu söz konusu olabilmektedir. Bir kadının, bir kadına soracağı soruları daha rahat sorabileceğinin ne denli önem arz ettiği herkesçe bilinmektedir. Bu bağlamda erkekler nerdeyse günün her saatinde din görevlilerine ulaşabilme ve soru sorma imkânına sahip iken kadınlar bu imkâna sahip değildir. Kadın din görevlilerinin sayısı daha fazla olmasıyla kadınlarında ihtiyaç duydukları meseleleri rahatlıkla sorma imkânı doğacaktır. Her ne kadar erkek din görevlileri tarafından kadınlara dini eğitim, vaaz ve irşad yapılıyor olsa da bunun yeterli olduğunu söyleyemeyiz.

Diyanet İşleri Başkanlığı kendi bünyesinde çok farklı çalışma alanları ve prensiplere sahiptir. Din görevlilerinin çalışma alanında farklı meslek grupları yer almaktadır. Bunların; vaiz, murakıp, imam-hatip, müezzin-kayım ve kuran kursu öğreticileri olduğunu yukarıda ifade etmiştik. Bu açıdan din görevlileri ile sınırlı bir çalışma gerçekleştirdik. Dini eğitimi almış olmalarına rağmen il ve ilçe müftüleri, din hizmetleri uzmanları, eğitim hizmetleri uzmanları ve diğer idari sınıfta çalışan personelleri dâhil etmedik. Din hizmetleri sınıfında çalışan din görevlileri diye tabir edilen yukarıda zikrettiğiniz beş sınıfta çalışan personellerden oluşmaktadır. Din hizmetleri sınıfında yer alan meslek gruplarını sınırlamadık. Çalışma sadece imam-hatip veya vaizlerden oluşan bir araştırma değildir. Din hizmetleri sınıfında çalışan tüm meslek gruplarını kapsamaktadır.

Tablo 2: Çalışma Alanları

	Sıklık	Yüzde	Kısmi yüzde	Toplam
Vaiz	12	6,0	6,0	6,0
K.K Öğreticisi	29	14,5	14,5	20,5
İmam-Hatip	129	64,5	64,5	85,0
Müezzin-Kayım	30	15,0	15,0	100,0
Toplam	200	100,0	100,0	

Tablo 2'ye göre ankete katılan din görevlilerinin %64,5'i imam-hatip olarak çalışmaktadır. %15 oranında müezzin-kayım ankete katılırken, %14,5 kuran kursu öğreticisi ve %6 oranında vaiz söz konusu çalışmada yer almaktadır. Ankete katılan katılımcıların yarısından fazlasını imam-hatip alanında çalışanlardan oluşmaktadır. Bu bağlamda din görevlilerinin mezhep algısının çoğunluğunu imam-hatipler oluşturmaktadır. Çıkan sonuçların %65'ine yakını imam-hatip algısı olacaktır. Bu verilere göre Diyanet İşleri Başkanlığı'nın personelinin büyük çoğunluğu yani yarısından fazlası imam-hatipler oluşturmaktadır. Müezzin-kayım ve kuran kursu öğreticileri nerdeyse aynı oranda yer almaktadır. Cami görevlisi olarak düşündüğümüzde imam-hatip ve müezzin-kayım oranı %79,5 oranına tekabül etmektedir. Eğitim faaliyeti olarak kuran kursu öğreticileri %15 olarak niceliksel bağlamda cami görevlilerinden daha düşük kalmaktadır. Ankete katılan din hizmetleri sınıfının en az orana sahip vaizler olmaktadır. Din hizmetleri sınıfında Şırnak genelinde sadece bir murakıp yer almaktadır. Tek kişi olması ve bölgede tanındık olması hasebiyle ankete katılım sağlamamıştır.

Araştırmanın Yöntemi

İslâm Mezhepleri Tarihi'nde yapılacak araştırmanın konusu ve araştırmaya konu olan durumun farklı olduğundan her konunun kendinse özel yöntemleri mevcuttur. Geçmişte yaşanmış olay, olgu veya karakterlerin araştırılması ile günümüzde yaşanmakta olan olay, olgu ve karakterlerin araştırılma yöntemleri farklılık arz etmektedir. Örneğin geçmişte yaşanmış olayları veya karakterlerin araştırılması dönemin şartları, tarihi verileri ve özellikle konu ile ilintili eserlerin

kaynak kritiği bu anlamda önemlidir.²¹ Din görevlilerinin mezhep algısını anlamak için bir anket çalışmasını örneklem bölgelerinde gerçekleştirdik. Başka bir ifade ile anket ve mülakat ile araştırmamızı sahada gerçekleştirdik. Öncelikle araştırmamızın konusu olan din görevlilerinin mezhep algısını ortaya koyacak soruları belirleyerek çalışmamıza başladık.

Son halini alan anket soruları ve çalışmamız ile bir pilot uygulama gerçekleştirdik. Pilot uygulama ile eksiklerimizin farkına vardık. Çıkartmamız gereken sorular, eklememiz gereken noktalar ve yanlış anlaşılmaya mahal veren yazım hatalarımızı düzeltme fırsatı bulduk. Din görevlilerinin eğitim seviyeleri bağlamında farklı mezhep algılarının ortaya çıktığını mülahaza ettik. Her mahallede her köyde birer din görevlisi olduğundan ulaşmanın çok zor bir süreç olduğunun farkındaydık. Bunun için bizde başta çevrimiçi olarak anket doldurmayı düşünerek yol aldık. Ancak din görevlilerinin neredeyse tamamına yakını anket çalışmasına katılmadığını ve bundan imtina ettiklerini müşahade ettik.

Anket çalışmamızı matbu haliyle din görevlilerine ulaştırdık. Görüşmelerimizi din görevlilerine en hızlı ulaşabileceğimiz aylık toplantılarına denk getirmeye çalıştık. Toplantıların dışında da birebir konuştuğumuz ve anket çalışması yaptığımız din görevlileri de oldu. İstedığımız hedef kitleye ulaştıktan sonra her bir anketi ayrı ayrı inceledik. Sağlıklı doldurulmuş anket soru-cevapları ile beraber SPSS veri programına yükleyerek çıkan verileri özel olarak yorumladık. Tablolar haline getirilmiş olan verileri hem sayı bakımından hem yüzdelik olarak değerlendirmeye çalıştık.

Araştırmanın Kaynakları

Araştırmamızın önemli kısımlarından bir tanesi de araştırmanın kaynaklarıdır. Araştırmamızın kaynağı hiç şüphesiz din görevlileridir. Araştırmanın kapsamı ve sınırlılıkları başlığı altında zikrettiğimiz erkek ve kadın görevlilerinden oluşan vaiz, imam-hatip, müezzin-kayyım ve kuran kursu öğreticileri bizim birinci derece kaynaklarımızı oluşturmaktadır. Yaptığımız araştırma ve saha çalışmasında tamamıyla din hizmetleri sınıfında yer alan Şırnak il ve ilçelerinde görev yapmakta olan din görevlileri yer almaktadır.

²¹ Bkz. Yunus İbrahimoğlu, *Mihne Sonrası Mu'tezile Düşüncesinin Savunusu -Ebu'l Hüseyin El-Hayyât Ekseninde-* (Doktora, Ankara Üniversitesi, 2021), 2-3.

Din görevlilerinin eğitim seviyeleri, çalışma yılları, farklı düşünceleri, sürekli aynı mezhebe bağlı olmakla ilgili fikirleri, yeterli mezhep bilgi ve kültürüne sahip olup olmadıkları gibi konular hakkındaki algıları kaynak seçiminde dikkat ettiğimiz hususlardan olmuştur. Nitekim din görevlilerinin görevde kalma süresi, çalışma ve eğitim seviyesinin zaman içerisinde değişmesi ile mezhep algıları da değişmektedir. Bu açıdan görev yılı ile eğitim seviyesinin yükselmesi bağlamında mezhep düşüncesi değişimi araştırmamızda göz önünde bulundurulacak kriterlerden olmuştur. Yine açık öğretimden lise okuyup sadece medrese eğitimi alan bir din görevlisi ile ilahiyat fakültesini örgün eğitim alıp yüksek lisans-doktora çalışma planı olan din görevlisi arasındaki düşünce ve algı değişikliği yaşayan din görevlileri kaynak seçimi konusunda dikkat edilen hususlardan olmuştur.

Tablo 3: Çalışma Yılı

	Sıklık	Yüzde	Kısmi yüzde	Toplam
1-3	32	16,0	16,0	16,0
4-6	35	17,5	17,5	33,5
7-10	32	16,0	16,0	49,5
10+	101	50,5	50,5	100,0
Toplam	200	100,0	100,0	

Tablo 3'e bakıldığında ankete katılan din görevlilerinin %50,5'i 10 yıl ve üzerinde bulunduğu görevde çalışmış, %16'sı 7-10 yıl arası, %17,5'i 4-6 yıl ve %16'sı 1-3 yıl şu anki görevinde tecrübesi bulunmaktadır. Şırnak özelinde baktığımızda din görevlilerin %50,5'i 10 yıl ve üstü görev yapmış kişilerden oluşmaktadır. Bu şu anlama gelmektedir; Şırnak'ta görev yapan din görevlilerin büyük çoğunluğu yeteri olgunluk ve tecrübeye sahip olan kişilerden oluştuğunu söyleyebiliriz.

Diyanet İşleri Başkanlığı personel alımı şartlarında lise mezunları da yer almaktadır. 2000'li tarihlerde din görevlilerinin büyük çoğunluğu ortaöğretim yani lise mezunu olarak çalışmaktaydılar. İlahiyat fakültelerinin sayılarının artması ve ilahiyat açık öğretim ön lisans okumalarının artmasıyla din görevlileri arasında eğitim seviyesi ve kalitesi de artmış bulunmaktadır. Bu açıdan din görevlilerinde eğitim seviyesi paralelinde mezhep algıları zaman içerisinde değişebildiğini

mülâhaza ettik. Yeni atanmış bir din görevlisi ile yıllardır görev yapmakta olan bir din görevlisi arasında da algı değişikliğinin olduğunu söyleyebiliriz.

Tablo 4: Mezuniyet Durumu

	Sıklık	Yüzde	Kısmi yüzde	Toplam
Lise	20	10,0	10,0	10,0
Ön lisans	77	38,5	38,5	48,5
Lisans	81	40,5	40,5	89,0
Yüksek lisans	22	11,0	11,0	100,0
Toplam	200	100,0	100,0	

Tablo 4' e bakıldığında ankete katılan din görevlilerinin %40'ı lisans mezunu iken, %38,5'i ön lisans, %11'i yüksek lisans ve %10'u lise mezunudur. Din görevlilerinin mezun olduğu eğitim derecesine bakıldığında büyük çoğunluğu lisans mezunudur. Din görevlilerinin yarısından fazlası üniversite lisans eğitimi görmüş ve tamamlamıştır. %11'lik bir kısmı da akademik çalışmalar yapmış yüksek lisans mezunu olmuştur.

Din görevlilerinin eğitim seviyesi çoğunluk olarak yeterli bir eğitim seviyesine sahip olduğunu düşünüyoruz. %38,8 ile ön lisans mezunu olması niceliksel olarak önemli olduğunu düşünüyoruz. Lise mezunu nicelik bakımında en son sırada yer almaktadır. Lise mezunu olanlarda yeni atanmış kişilerden oluşmaktadır. Din görevlilerinin bir kısmı da üniversite eğitimini görevle beraber yürütmüştür. Şırnak din görevlilerini incelediğimizde mezun oldukları eğitim seviyesi ile yetinmeyip hala devam eden bir üst eğitim durumları da mevcuttur. Bazı lisans mezunları yüksek lisans eğitimi görürken yüksek lisans mezunu din görevlileri de çeşitli alanlarda doktora eğitimi görmektedir. Şırnak il genelinde din görevlileri eğitim durumlarını sürekli ilerletmeye çalıştığını söylemek yanlış olmayacaktır. Bazıları da bunun yanında medreselerde ders almakta veya ders vermektedir.

Şırnak ili geneli için 2000'li yılların öncesinde imam-hatip lisesi veya ilahiyat fakültesi yoktu. Hatta 90'lı yılları ve öncesini düşündüğümüzde ilkököl ve ortaöğretim eğitimi dışında pek eğitim imkânı olduğu söylenemez. Özellikle dini eğitim faaliyetleri ya camide imam-hatipler tarafından verilir veya medreselerde dini eğitimin verildiği tespit edilmiştir. Özellikle ileri yaşta olan din görevlilerin büyük

çoğunluğu medrese eğitim sürecinden geçmiştir. Bilhassa biz de Şırnak özelinde görev yapan din görevlilerinin medrese eğitim durumlarını görmek istedik. Bununla ilintili bir mezhep algısı ortaya çıkacak mı diye bunu görmek istedik.

Tablo 5: Medrese Eğitim Süresi

	Sıklık	Yüzde	Kısmi yüzde	Toplam
Hiç Deneyim Yok	37	18,5	18,5	18,5
6 aydan az	4	2,0	2,0	20,5
1 yıldan az	7	3,5	3,5	24,0
1 yıldan fazla	30	15,0	15,0	39,0
2 yıl ve üzeri	65	32,5	32,5	71,5
İcazet	57	28,5	28,5	100,0
Toplam	200	100,0	100,0	

Tablo 5' e göre ankete katılan din görevlilerinin %32,5'i 2 yıl ve üzeri medrese eğitimi almıştır. Yine tabloya göre %28,5'i icazet almış ve %18,5'i hiç medrese eğitimi almamıştır. Aynı şekilde %15'i 1 yıldan fazla, %3,5' 1 yıldan az ve %2'si 6 aydan az medrese eğitimi almıştır.

Şırnak'ta görev yapmakta olan din görevlileri az veya çok %81,5'i medrese eğitimi almış ve belli bir eğitim sisteminden geçmiştir. Bunların %28,5'i ise tam teşekküllü medrese eğitimini tamamlamış ve medrese eğitim mezunu diploması diyebileceğimiz icazetnamelerini almıştır. Bu bağlamda eğitimleri farklı olan din görevlileri arasında farklı düşünebilmektedir. Tamamıyla medrese eğitimi almış olan din görevlilerinin mezheplere bağlılığının daha çok kuvvetli olduğunu gördük. Ön lisans ve lisans eğitimi alan din görevlileri kıyasladığımızda mezhep kavramı daha farklı anlamlandırılmaktadır. Özellikle ortaöğretim ve ön lisans mezunları arasında ciddi bir mezhep algısı farkı ortaya çıkmaktadır.²²

²² Medrese eğitimi ve tarihi ile ilgili bkz. Kenan Yakuboğlu, *Osmanlı Medrese Eğitimi ve Felsefesi* (Marmara Üniversitesi, 1996).

BİRİNCİ BÖLÜM

KATILIMCILARIN ANKET SORU VE ÖNCÜLLERİNE VERDİKLERİ CEVAPLARIN ÇAPRAZ TABLO ANALİZİ

Çalışmamızda anket sorularının çokluğu ve anket sorularına verilecek cevapların büyük bir çoğunluğunun beş ve daha fazla seçenekli olması anket sorularının tek tek çapraz tablo analizi yapılmasının önündeki engellerden biridir. Hem zaman sınırı hem de tezin konu bütünlüğünü koruma açısından, tezin sayfa sayısının ve tezin analiz kısmının destek çalışması olması sebebi ile bu çalışmada sadece önemli görülen bazı başlıklar altında çapraz tablo analizi yapılmıştır. Çalışmaya ait olan tablolar tezin ekler kısmında yer almaktadır.

1.1. Cinsiyet Değişkenine Göre Anket Soru ve Öncüllerin Çapraz Tablo Analizi

1.1.1. Tablo 6: “İtikadi konularda mezhep düşüncelerinden farklı düşüncelerim mevcuttur.” Öncülünün Çapraz Tablo Analizi

		“İtikadi konular da mezhep düşüncelerinden farklı düşüncelerim mevcuttur.”					Toplam
		Kesinlikle katılıyorum	Katılıyorum	Kararsızım	Katılmıyorum	Kesinlikle katılmıyorum	
Cinsiyet	Erkek	16	36	12	78	32	174
	Kadın	2	2	3	12	6	25
Toplam		18	38	15	90	38	199

Anket katılımcılarının verdiği cevaplara göre, katılımcılardan 199’unun cevap verdiği 6. soruya “Kesinlikle Katılıyorum” şeklinde cevap veren erkek sayısı 16 iken kadın sayısı 2’dir. “Katılıyorum” şeklinde cevap veren erkek sayısı 36 iken kadın sayısı 2’dir. “Kararsızım” şeklinde cevap veren erkek sayısı 12 iken kadın sayısı 3’tür. “Katılmıyorum” şeklinde cevap veren erkek sayısı 78 iken kadın sayısı 12’dir. “Kesinlikle Katılmıyorum” şeklinde cevap veren erkek sayısı 32 iken kadın sayısı 6’dır. Bu sonuçlara göre kadın ve erkek katılımcılarının büyük bir çoğunluğu bu düşünceye katılmamaktadır.

Bu duruma göre din görevlilerinin arasında itikadi meselelerde mezhep düşüncelerinden farklı düşüncelere çoğunlukla sahip değillerdir. Bunun yanında 56 kişi itikadi konularda mezheplerin düşünceleri dışında düşünceleri mevcuttur. Yani din görevlilerinin büyük çoğunluğu itikadi konularda bir mezhep düşüncesini takip etmekte ve kendilerine ait bir tasavvura sahip değillerdir. İtikadi meseleler anlam itibarıyla mezhep düşüncelerine katılmayan ve onlardan farklı düşünceye sahip olan din görevlilerinin de nicelik olarak önemli bir değerde olduğunu düşünüyoruz. İtikadi meselelerde tamamıyla bir mezhep düşüncesine teslim olan din görevlileri %64,3'tür. İtikadi konularda mezhep düşüncelerinin yanında kendi düşüncelerinin de olduğunu söyleyen din görevlilerinin oranı %28,1'dir. Arada kararsız olup çekimser davrananların oranı ise %7,5'tir. Bu bağlamda Şırnak din görevlileri büyük çoğunluğu itikadi anlamda bir mezhep düşüncesine bağlı olup ve bağlı olduğu mezhep içtihatlarına göre inanç sistemleri şekillenmektedir.

1.1.2. Tablo 7: “Ameli konular da mezhep içtihatları dışında düşüncelerim mevcuttur.” Öncülünün Çapraz Tablo Analizi

		“Ameli konular da mezhep içtihatları dışında düşüncelerim mevcuttur.”					Topla m
		Kesinlikle katılıyoru m	Katılıyoru m	Kararsız m	Katılmıyor um	Kesinlikle katılmıyor um	
Cinsiyet	Erkek	16	47	10	54	47	174
	Kadın	2	3	4	9	6	24
Toplam		18	50	14	63	53	198

Anket katılımcılarının verdiği cevaplara göre, katılımcılardan 198'inin cevap verdiği 7. soruya “Kesinlikle Katılıyorum” şeklinde cevap veren erkek sayısı 16 iken kadın sayısı 2'dir. “Katılıyorum” şeklinde cevap veren erkek sayısı 47 iken kadın sayısı 3'tür. “Kararsızım” şeklinde cevap veren erkek sayısı 10 iken kadın sayısı 4'tür. “Katılmıyorum” şeklinde cevap veren erkek sayısı 54 iken kadın sayısı 9'dur. “Kesinlikle Katılmıyorum” şeklinde cevap veren erkek sayısı 47 iken kadın sayısı 6'dır. Bu sonuçlara göre kadın ve erkek katılımcılarının büyük bir çoğunluğu bu düşünceye katılmamaktadır.

Şırnak özelinde görev yapan din görevlilerinin büyük çoğunluğu takip ettikleri mezhep içtihatlarını benimsemektedir. Mezhep içtihatlarının dışında bir

düşünce yeterliliği yok veya mutaassıp bir bağlılık söz konusudur. Kanaatimizce düşük bir mutaassıplık söz konusu olsa da fikir beyan edemeyen din görevlilerinin yanlış fetva verme korkusu ile sorumluluk alma notasında uzak durdukları düşünmekteyiz. Müstenkif davranmalarının altında yatan nedenin taassuptan çok fetva sorumluluğunu almak istememelerinden kaynaklandığını söyleyebiliriz. Katılımcıların %58,5'i kendisine ait bir düşüncesi yoksa da %34,3'ünün mezhep içtihatlarından ayrı düşünceleri mevcuttur. Çekimser davrananların oranı itikadi mezhep düşüncesinde olduğu gibi asgari kalmış %7,5 olarak yerini korumuştur. Şırnak bölgesinde görev yapan din görevlilerinin %34,3'ü içtihat kapısının açık olduğunu ve kendilerini her konuda olmasa da genel itibariyle yeterli görmüşlerdir. Bir şahsın tek mezhep içtihadına bağlı kalınması gerekmediği izlenimi de vermişlerdir. Çoğunlukla her kesimin bir mezhebe bağlılığın yüksek derecede olan bir bölgede din görevlilerinin kendilerine ait içtihatlarının olması her ne kadar yeterli noktada olmasa da biz olumlu bir gelişme olarak kaydettik.

1.1.3. Tablo 8: “Sürekli aynı itikadi mezhebe bağlı kalmak zorundayız.”

Öncülünün Çapraz Tablo Analizi

		“Sürekli aynı itikadi mezhebe bağlı kalmak zorundayız.”					Toplam
		Kesinlikle katılıyorum	Katılıyorum	Kararsızım	Katılmıyorum	Kesinlikle katılmıyorum	
Cinsiyet	Erkek	49	42	14	55	14	174
	Kadın	2	5	2	12	4	25
Toplam		51	47	16	67	18	199

Anket katılımcılarının verdiği cevaplara göre, katılımcılardan 199'unun cevap verdiği 8. soruya “Kesinlikle Katılıyorum” şeklinde cevap veren erkek sayısı 49 iken kadın sayısı 2'dir. “Katılıyorum” şeklinde cevap veren erkek sayısı 42 iken kadın sayısı 5'tir. “Kararsızım” şeklinde cevap veren erkek sayısı 14 iken kadın sayısı 2'dir. “Katılmıyorum” şeklinde cevap veren erkek sayısı 55 iken kadın sayısı 12'dir. “Kesinlikle Katılmıyorum” şeklinde cevap veren erkek sayısı 14 iken kadın sayısı 4'tür. Bu sonuçlara göre kadın ve erkek katılımcılarının büyük bir çoğunluğu bu düşünceye katılmaktadır.

Bu tabloya göre din görevlilerinin büyük çoğunluğu yaklaşık olarak % 49,2'si bu düşünceye katılmaktadır. Yani Şırnak özelinde görev yapan din görevlilerinin yarısına yakın sürekli aynı itikadi mezhebe bağlı kalınması gerektiği savunulmaktadır. Çoğunluk olarak bir mezhep taassubu söz konusu olsa da bunun yanında katılmayanın oranı da az değildir. Katılımcıların yaklaşık %43,7'si sürekli aynı itikadi mezhebe bağlılığı zorunlu görmemektedir. Bu da şu anlama gelmektedir; Şırnak özelinde görev yapan din görevlilerinin %43,7'si itikadi mezhep değişikliğine karşı tutumları esnektir. Sürekli aynı düşünce sistemine takılıp kalma zorunluluğu yoktur düşüncesi hâkimdir. Bu konuda düşünce belirtmek istemeyen din görevliler oranı ise %8'dir. Sayısal verilere göre aynı itikadi mezhebe bağlılık konusunda çoğunluk katı bir düşünceye sahip olduğu görülmektedir. Katı düşünceye sahip olmayan din görevlilerinin olduğu da bir gerçektir.

1.1.4. Tablo 9: “Sürekli aynı ameli mezhebe uygun amel etmek zorundayız.” Öncülünün Çapraz Tablo Analizi

		“Sürekli aynı ameli mezhebe uygun amel etmek zorundayız.”					Topla m
		Kesinlikl e katılıyor um	Katılıyor m	Kararsız m	Katılmıyor um	Kesinlikle katılmıyor um	
Cinsiyet	Erkek	38	39	7	82	9	175
	Kadın	3	7	0	11	4	25
Toplam		41	46	7	93	13	200

Anket katılımcılarının verdiği cevaplara göre, katılımcılardan 200'ünün cevap verdiği 9. soruya “Kesinlikle Katılıyorum” şeklinde cevap veren erkek sayısı 38 iken kadın sayısı 3'tür. “Katılıyorum” şeklinde cevap veren erkek sayısı 39 iken kadın sayısı 7'dir. “Kararsızım” şeklinde cevap veren erkek sayısı 7 iken kadın sayısı 0'dır. “Katılmıyorum” şeklinde cevap veren erkek sayısı 82 iken kadın sayısı 11'dir. “Kesinlikle Katılmıyorum” şeklinde cevap veren erkek sayısı 9 iken kadın sayısı 4'tür. Bu sonuçlara göre kadın ve erkek katılımcılarının büyük bir çoğunluğu bu düşünceye katılmamaktadır.

“Sürekli aynı ameli mezhebe uygun amel etmek zorundayız.” Bu öncüle din görevlilerinin %53'ü katılmamıştır. Yarısından çoğuna göre kişi sürekli aynı ameli

mezhebe bağı kalmak zorunda değildir. İhtiyaç hali olup olmamasına bakılmaksızın kişi istediği zaman bağı kaldığı ameli mezhebi değiştirebilir. %43,5'i ise bu öncüle katılmıştır. Yani kişi sürekli aynı mezhebe katılması gerektiğini savunmuşlardır. Bu durumun, katılımcıların asıl olanın kendi sahip olduğu mezhebe bağı kalması gerektiğini ya da kendi mezheplerini daha doğru ve isabetli bulmalarından kaynaklanmaktadır. Şunu söyleyebiliriz; Şırnak il genelinde görev yapan din görevlilerinin büyük çoğunluğu ameli mezhep konusunda bir taassuba sahip değildir. Çekimser davranan din görevlilerinin oranı ise %3,5'tir.

1.1.5. Tablo 10: “İtikadi İslâm mezhepleri hakkında yeterli bilgiye sahibim.” Öncülünün Çapraz Tablo Analizi

		“İtikadi İslâm mezhepleri hakkında yeterli bilgiye sahibim.”					Toplam
		Kesinlikle katılıyorum	Katılıyorum	Kararsızım	Katılmıyorum	Kesinlikle katılmıyorum	
Cinsiyet	Erkek	37	103	12	18	5	175
	Kadın	3	16	1	5	0	25
Toplam		40	119	13	23	5	200

Anket katılımcılarının verdiği cevaplara göre, katılımcılardan 200'ünün cevap verdiği 10. soruya “Kesinlikle Katılıyorum” şeklinde cevap veren erkek sayısı 37 iken kadın sayısı 3'tür. “Katılıyorum” şeklinde cevap veren erkek sayısı 103 iken kadın sayısı 16'dır. “Kararsızım” şeklinde cevap veren erkek sayısı 12 iken kadın sayısı 1'dir. “Katılmıyorum” şeklinde cevap veren erkek sayısı 18 iken kadın sayısı 5'tir. “Kesinlikle Katılmıyorum” şeklinde cevap veren erkek sayısı 5 iken kadın sayısı 0'dır. Bu sonuçlara göre kadın ve erkek katılımcılarının büyük bir çoğunluğu bu düşünceye katılmaktadır.

Müslüman toplumun dini alanda eğitimcileri hiç şüphesiz din âlimlerdir. Türkiye’de dini alanda resmi hüviyete sahip Diyanet İşleri Başkanlığı’na bağlı din görevlilerince yürütülmektedir. Bunun dışında vakıflar, cemaatler, tarikatlar vb diğer gruplarda kendi takipçilerine din eğitimi vermektedirler. Bu bağlamda din görevlileri mezhepler konusunda yeterli malumata sahip olmalıdır. Son yıllarda mezheplerle alakalı çok soru sorulmakta ve mezhepler sorgulanmaktadır. Yeni gelen nesiller bu

mezhepler arasındaki farkları anlamakta güçlük çekmektedir. Çoğu da bunları anlamsız bulduklarını ifade etmektedir. Din görevlilerinin mezheplerin tarihi ve işleyişi hakkında yeterli bilgiye sahip olmazlarsa halka doğru mezhep bilgisini aktaramaz.

Şırnak özelinde çalışan din görevlilerinin büyük çoğunluğu itikadi mezhepler konsun da kendilerini yeterli görmektedir. Kendilerini yeterli gören görevlilerin oranı %79,5'tir. Bu da oldukça yüksek bir orandır. Kendilerini yetersiz görenlerin yüzdelik oranı ise %14'tür. Bu konuda kararsız olanların oranı ise %6,5'tir. Bu duruma göre Şırnak ilinde görev yapan din görevlilerinin büyük çoğunluğu itikadi mezhepler konusunda kendilerini yetiştirmiş ve halka doğru bilgi verebilecek yeterliliktedir. Kanaatimizce kendilerini yetersiz ve kararsız gören din görevlilerinin de ciddi bir mezhep bilgisi mevcut olduğunu düşünmekteyiz.

1.1.6. Tablo 11: “Ameli İslâm mezhepleri hakkında yeterli bilgiye sahibim.” Öncülünün Çapraz Tablo Analizi

		“Ameli İslâm mezhepleri hakkında yeterli bilgiye sahibim.”					Topla m
		Kesinlikl e katılıyor m	Katılıyor m	Kararsız m	Katılmıyor um	Kesinlikle katılmıyor um	
Cinsiyet	Erkek	41	104	9	15	6	175
	Kadın	9	14	1	1	0	25
Toplam		50	118	10	16	6	200

Anket katılımcılarının verdiği cevaplara göre, katılımcılardan 200'ünün cevap verdiği 11. soruya “Kesinlikle Katılıyorum” şeklinde cevap veren erkek sayısı 41 iken kadın sayısı 9'dur. “Katılıyorum” şeklinde cevap veren erkek sayısı 104 iken kadın sayısı 14'tür. “Kararsızım” şeklinde cevap veren erkek sayısı 9 iken kadın sayısı 1'dir. “Katılmıyorum” şeklinde cevap veren erkek sayısı 15 iken kadın sayısı 1'dir. “Kesinlikle Katılmıyorum” şeklinde cevap veren erkek sayısı 6 iken kadın sayısı 0'dır. Bu sonuçlara göre kadın ve erkek katılımcılarının büyük bir çoğunluğu bu düşünceye katılmaktadır.

Din görevlilerinin itikadi ve ameli mezhepler hakkındaki bilgilerini kıyasladığımızda daha çok ameli mezhepler hakkındaki birikimleri daha çoktur.

‘Ameli İslâm mezhepleri hakkında yeterli bilgiye sahibim.’ diyen din görevlilerinin oranı %84’tür. İtikadi mezhepler hakkındaki bilgi seviyesine göre daha birikimlidirler. Kendilerini ameli mezhepler hakkında yeterli görmeyenlerin oranı %11’dir. İtikadi mezheplerde kendini yeterli görmeyen 6 din görevlisi kedisini ameli mezheplerde yeterli görmüştür. Çekimser olanların oranı %5’tir. Burada da kendisini itikadi mezheplerde yeterli görme konusunda kararsız olan 3 kişi ameli mezheplerde kendini yeterli görmüştür. Özetleyecek olursak Şırnak ilinde görev yapan din görevlilerinin büyük çoğunluğu ameli mezhepler konusunda yeterli bilgiye sahip olup kendisini itikadi mezheplere göre daha iyi yetiştirmiştir.

1.1.7. Tablo 12: “Müntesibi olduğum itikadi mezhep hakkında yeterli bilgiye sahibim.” Öncülünün Çapraz Tablo Analizi

		“Müntesibi olduğum itikadi mezhep hakkında yeterli bilgiye sahibim.”					Topla m
		Kesinlikle katılıyoru m	Katılıyoru m	Kararsız m	Katılmı y orum	Kesinlikle Katılmıyoru m	
Cinsiyet	Erkek	45	108	9	13	0	175
	Kadın	7	14	1	3	0	25
Toplam		52	122	10	16	0	200

Anket katılımcılarının verdiği cevaplara göre, katılımcılardan 200’ünün cevap verdiği 12. soruya “Kesinlikle Katılıyorum” şeklinde cevap veren erkek sayısı 45 iken kadın sayısı 7’dir. “Katılıyorum” şeklinde cevap veren erkek sayısı 108 iken kadın sayısı 14’tür. “Kararsızım” şeklinde cevap veren erkek sayısı 9 iken kadın sayısı 1’dir. “Katılmıyorum” şeklinde cevap veren erkek sayısı 13 iken kadın sayısı 3’tür. “Kesinlikle Katılmıyorum” şeklinde cevap veren kadı ve erkek sayısı 0’dır.

Bu sonuçlara göre kadın ve erkek katılımcılarının büyük bir çoğunluğu bu düşünceye katılmaktadır. Ankete katılan din görevlilerinin %87’si müntesibi olduğu itikadi mezhep hakkında yeterli bilgiye sahiptir. Her din görevlisinin takip ettiği itikadi mezhep hakkında ilmi seviyesi toplumu aydınlatabilecek bilgi birikimine sahip olduğu anlamına gelmektedir.

1.1.8. Tablo 13: “Müntesibi olduğum ameli mezhep hakkında yeterli bilgiye sahibim.” Öncülünün Çapraz Tablo Analizi

		“Müntesibi olduğum ameli mezhep hakkında yeterli bilgiye sahibim”					Toplam
		Kesinlikle katılıyorum	Katılıyorum	Kararsızım	Katılmıyorum	Kesinlikle Katılmıyorum	
Cinsiyet	Erkek	54	108	6	7	0	175
	Kadın	8	15	2	0	0	25
Toplam		62	123	8	7	0	200

Anket katılımcılarının verdiği cevaplara göre, katılımcılardan 200’ünün cevap verdiği 13. soruya “Kesinlikle Katılıyorum” şeklinde cevap veren erkek sayısı 54 iken kadın sayısı 8’dir. “Katılıyorum” şeklinde cevap veren erkek sayısı 108 iken kadın sayısı 15’tir. “Kararsızım” şeklinde cevap veren erkek sayısı 6 iken kadın sayısı 2’dir. “Katılmıyorum” şeklinde cevap veren erkek sayısı 7 iken kadın sayısı 0’dır. “Kesinlikle Katılmıyorum” şeklinde cevap veren hiçbir katılımcı olmamıştır. Bu sonuçlara göre kadın ve erkek katılımcılarının büyük bir çoğunluğu bu düşünceye katılmaktadır.

Ankete katılan din görevlilerinin çoğunluğunun ameli mezheplerde daha yeterli olduğunu bilmekteyiz. Bu durumda müntesipleri oldukları mezhepler hakkında da ameli mezheplerde çok daha ilgili ve yeterli oldukları görülmektedir. “Müntesibi olduğum ameli mezhep hakkında yeterli bilgiye sahibim” öncülüne katılanların yüzdeliği %92,5’tir. Bu oldukça yüksek bir katılım oranıdır. Katılmayanların oranı %3,5’tir. Karasız olanların oranı ise %4’tür. Müntesibi olduğu itikadi mezhepler konusunda kendisini yetersiz gören 9 kişi müntesibi olduğu ameli mezhep konusunda kendisini yeterli görmüştür. Müntesibi olduğu itikadi mezhep konusunda karasız kalan 2 kişide söz konusu müntesibi olduğu ameli mezhepler olunca kendisini yeterli görmüştür. Bu durumda din görevlilerinin genel olarak ilgili oldukları alan daha çok ameli mezhepler oluşturmaktadır.

1.1.9. Tablo 14: “İtikadi mezhepler hakkın da yeterli araştırma yaptım.” Öncülünün Çapraz Tablo Analizi

	“İtikadi mezhepler hakkın da yeterli araştırma yaptım.”	Toplam
--	--	--------

		Kesinlikle katılıyorum	Katılıyorum	Kararsızım	Katılmıyorum	
Cinsiyet	Erkek	36	104	21	14	175
	Kadın	6	9	5	5	25
Toplam		42	113	26	19	200

Anket katılımcılarının verdiği cevaplara göre, katılımcılardan 200'ünün cevap verdiği 14. soruya “Kesinlikle Katılıyorum” şeklinde cevap veren erkek sayısı 36 iken kadın sayısı 6’dır. “Katılıyorum” şeklinde cevap veren erkek sayısı 104 iken kadın sayısı 9’dur. “Kararsızım” şeklinde cevap veren erkek sayısı 21 iken kadın sayısı 5’tir. “Katılmıyorum” şeklinde cevap veren erkek sayısı 14 iken kadın sayısı 5’tir. Bu sonuçlara göre kadın ve erkek katılımcılarının büyük bir çoğunluğu bu düşünceye katılmaktadır.

Ankete katılan din görevlilerinin %77,5’si itikadi mezhepler hakkında yeterli araştırma yapmıştır. Yeterli araştırma yapmayanların oranı %9,5’tir. Bu konuda kararsız olanlar ise %13’tür. Şırnak’ta görev yapan din görevlilerinin ekseriyeti itikadi mezhepler hakkında yeterli araştırma yapmıştır. İtikadi mezhepler hakkında temelsiz bir bilgiye sahip olmadıkları söylenebilir. Yeterli araştırma yapmış din görevlileri topluma sağlıklı bilgi verebilir. Bunun yanında yeterli donanımına sahip olmayan din görevlilerinin varlığı, alınan din eğitimi göz önüne alınınca kalitenin daha yüksek olması beklenirdi. Bu konuda din görevlilerinin 1/4’ü yeterli donanımına sahip oldukları görülüyor.

1.1.10. Tablo 14: “Ameli mezhepler hakkın da yeterli araştırma yaptım.” Öncülünün Çapraz Tablo Analizi

		“Ameli mezhepler hakkın da yeterli araştırma yaptım.”					Toplam
Cinsiyet		Kesinlikle katılıyorum	Katılıyorum	Kararsızım	Katılmıyorum	Kesinlikle katılmıyorum	
	Erkek	33	108	17	16	1	175
	Kadın	7	11	4	3	0	25
Toplam		40	119	21	19	1	200

Anket katılımcılarının verdiği cevaplara göre, katılımcılardan 200'ünün cevap verdiği 14. soruya “Kesinlikle Katılıyorum” şeklinde cevap veren erkek sayısı 33 iken kadın sayısı 7’dir. “Katılıyorum” şeklinde cevap veren erkek sayısı 108 iken kadın sayısı 11’dir. “Kararsızım” şeklinde cevap veren erkek sayısı 17 iken kadın sayısı 4’tür. “Katılmıyorum” şeklinde cevap veren erkek sayısı 16 iken kadın sayısı 3’tür. Bu sonuçlara göre kadın ve erkek katılımcılarının büyük bir çoğunluğu bu düşünceye katılmaktadır.

Bu tabloya göre katılanların yüzdelik oranı %79,5’tir. Katılmayanların oranı %10 iken kararsız olanların oranı ise %10,5’tir. 15. öncüle verdikleri cevaplarla 14. öncüle verilen cevapları karşılaştırdığımızda 10 ila 11 ve 12 ila 13. öncüllere verilen cevaplara paralel olarak karşımıza çıkmaktadır. Her alanda din görevlileri daha çok ameli mezheplere öncelik tanımış olduklarını görmekteyiz. Bu bağlamda din görevlilerinin araştırma yoğunluklarının daha çok ameli mezheplere yönelik olduğunu görmekteyiz.

Bunun da şundan kaynaklandığını düşünüyoruz; din görevlilerine gelen soruların büyük çoğunluğu ameli mezheplerin konu başlıklarından gelmektedir. Buna bir örnek verecek olursak; ibadet, muamelat, ahlak vb. konulardır. Din görevlileri itikadi mezheplerden yeteri soru almamaktadırlar. Örneğin Haricilik, Şiilik, Yezidilik, Kâdiyânîlik gibi yapılanmalardan soru soracak olan muhakkak ki belli bir ilmi seviyeye ulaşmıştır ki bu konular hakkında soru sormaktadır. Hayatı sadece gündelik işlerden ve gündelik ibadetlerden ibaret olan bir çevreden farklı soru gelme ihtimali zayıf olabilmektedir. Bölge itibariyle okuma ve araştırma kültürü istenilen seviyede değildir. Eskiye nazaran bakıldığında ciddi bir ilerlemenin olduğunu hatta mezheplerin insan ürünü olduğunu kavrayıp söyleyebilen cami cemaati ile karşılanabilmektedir. Bunun yanında mezhep, cemaat, tarikat taassubu her ne kadar asgari seviyede de olsa var olduğunu söyleyebiliriz.

1.1.11. Tablo 15: “İtikadi mezhepler hakkında kitap okuma durumunuz nasıldır?” Sorusunun Çapraz Tablo Analizi

“İtikadi mezhepler hakkında kitap okuma durumunuz nasıldır?”					Toplam
Çok okurum	Okurum	Orta	Az okurum	Okumam	

Cinsiyet	Erkek	20	101	36	16	2	175
	Kadın	3	13	5	2	2	25
Toplam		23	114	41	18	4	200

Anket katılımcılarının verdiği cevaplara göre, katılımcılardan 200'ünün cevap verdiği 15. Soruya “Çok okurum” şeklinde cevap veren erkek sayısı 20 iken kadın sayısı 3'tür. “Okurum” şeklinde cevap veren erkek sayısı 101 iken kadın sayısı 13'tür. “Orta” şeklinde cevap veren erkek sayısı 36 iken kadın sayısı 5'tir. “Az okurum” şeklinde cevap veren erkek sayısı 16 iken kadın sayısı 2'dir. “Okumam” şeklinde cevap veren erkek sayısı 2 iken kadın sayısı 2'dir. Bu sonuçlara göre kadın ve erkek katılımcılarının büyük bir çoğunluğu itikadi mezhepler hakkında kitap okumaktadır.

İtikadi mezhepler hakkında çok ciddi kitap okuyan ve araştıran din görevlileri çok fazla değildir. Bunların oranı %11,5'tir. Genellikle okuyanların oranı %57dir. Normal bir okuma olarak tabir edebileceğimiz okuma durumları ise %20,5 oranında din görevlisi okumaktadır. Az okuyan din görevlilerin oranı %9'dur. Hiç okumayanların oranı ise %2'dir. Bu duruma göre din görevlilerin yarısından fazlası itikadi mezhepler hakkında okuma yapmaktadır. %11,5'i ise bunu bir ilgi alanı haline getirmiş olup çalışma yaptıkları gözlemlenmiştir.

1.1.12. Tablo 16: “Ameli mezhepler hakkında kitap okuma durumunuz nasıldır?” Sorusunun Çapraz Tablo Analizi

		“Ameli mezhepler hakkında kitap okuma durumunuz nasıldır?”					Toplam
		Çok okurum	Okurum	Orta	Az okurum	Okumam	
Cinsiyet	Erkek	32	101	36	4	2	175
	Kadın	3	11	9	2	0	25
Toplam		35	112	45	6	2	200

Anket katılımcılarının verdiği cevaplara göre, katılımcılardan 200'ünün cevap verdiği 16. soruya “Çok okurum” şeklinde cevap veren erkek sayısı 32 iken kadın sayısı 3'tür. “Okurum” şeklinde cevap veren erkek sayısı 101 iken kadın sayısı 11'dir. “Orta” şeklinde cevap veren erkek sayısı 36 iken kadın sayısı 9'dur. “Az

okurum” şeklinde cevap veren erkek sayısı 4 iken kadın sayısı 2’dir. “Okumam” şeklinde cevap veren erkek sayısı 2 iken kadın sayısı 0’dir. Bu sonuçlara göre kadın ve erkek katılımcılarının büyük bir çoğunluğu ameli mezhepler hakkında kitap okumaktadır. Burada ameli mezhepler konusunda ciddi okuma yapan din görevlilerinin oranı %17,5’tir. Din görevliliğin kendisi çoğunlukla ameli mezhep konularından oluştuğundan dolayı din görevlileri daha çok ameli mezhep okumalarına yönelmiştir. Din görevlilerinin itikadi mezhepler ile ilgili pek bir çalışmalarının olmadığını söyleyebiliriz.

1.1.13. Tablo 17: “Kendi İtikadi mezhebiniz dışında başka mezhepleri konu edinen kitaplar okudunuz mu?” Sorusunun Çapraz Tablo Analizi

		“Kendi İtikadi mezhebiniz dışında başka mezhepleri konu edinen kitaplar okudunuz mu?”			Toplam
		Evet	Hayır	Okuma gereği duymuyorum	
Cinsiyet	Erkek	152	20	3	175
	Kadın	20	5	0	25
Toplam		172	25	3	200

Anket katılımcılarının verdiği cevaplara göre, katılımcılardan 200’ünün cevap verdiği 17. soruya “evet” şeklinde cevap veren erkek sayısı 152 iken kadın sayısı 20’dir. “Hayır” şeklinde cevap veren erkek sayısı 20 iken kadın sayısı 5’tir. “Okuma gereği duymuyorum” şeklinde cevap veren erkek sayısı 3 iken kadın sayısı 0’dır. Bu sonuçlara göre kendi itikadi mezhebi dışındaki mezhepleri konu edinen kitapları katılımcılarının büyük bir çoğunluğu okumaktadır.

Din görevlilerinin “Kendi İtikadi mezhebiniz dışında başka mezhepleri konu edinen kitaplar okudunuz mu?” sorusuna %86’sı evet cevabını vermiştir. Bu duruma göre din görevlileri sadece kendi mezhebini veya takip ettikleri mezhebi araştırmıyorlar. Aynı zamanda diğer mezhepleri de konu edinen eserleri okumaktadırlar. Bu bağlamda İslâm Mezhepleri Tarihi kültürleri donanım açısından oldukça iyidir diyebiliriz. İslâm dünyasında en büyük problemlere kapı olan mezhep

taassubunun burada yıkıldığını görmekteyiz. Din görevlilerinde bir mezhep taassubunun olmadığını söyleyebiliriz.

1.1.14. Tablo 18: “Kendi ameli mezhebiniz dışında başka mezhepleri konu edinen kitaplar okudunuz mu?” Sorusunun Çapraz Tablo Analizi

		“Kendi ameli mezhebiniz dışında başka mezhepleri konu edinen kitaplar okudunuz mu?”			Toplam
		Evet	Hayır	Okuma gereği duymuyorum	
Cinsiyet	Erkek	158	13	3	174
	Kadın	18	7	0	25
Toplam		176	20	3	199

Anket katılımcılarının verdiği cevaplara göre, katılımcılardan 199’unun cevap verdiği 18. soruya “evet” şeklinde cevap veren erkek sayısı 158 iken kadın sayısı 18’dir. “Hayır” şeklinde cevap veren erkek sayısı 13 iken kadın sayısı 7’dir. “Okuma gereği duymuyorum” şeklinde cevap veren erkek sayısı 3 iken kadın sayısı 0’dır. Bu sonuçlara göre kendi ameli mezhebi dışındaki mezhepleri konu edinen kitapları katılımcılarının büyük bir çoğunluğu okumaktadır.

Din görevlileri kendi ameli mezhepleri dışındaki ameli mezhepler hakkında yazılmış kitapları okuyanların oranı %88,4’tür. 17. soru ile karşılaştırdığımızda oranı daha fazladır. Ameli mezhepler hakkında din görevlileri daha da az mutaassıp ve daha geniş perspektiften bakmaktadırlar. Her iki mezhep oluşumuna bakışları aynı olmakla beraber ameli mezheplere burada da daha çok yönelme bulunmaktadır.

1.1.15. Tablo 19: “Din eğitimi mezhepler üstü yapılması gereklidir.” Öncülünün Çapraz Tablo Analizi

		“Din eğitimi mezhepler üstü yapılması gereklidir.”					Toplam
		Kesinlikle katılıyorum	Katılıyorum	Kararsızım	Katılmıyorum	Kesinlikle katılmıyorum	Toplam
Cinsiyet	Erkek	39	56	23	41	15	

	Kadın	6	5	10	4	0	25
Toplam		45	61	33	45	15	199

Anket katılımcılarının verdiği cevaplara göre, katılımcılardan 199'unun cevap verdiği 19. soruya “Kesinlikle Katılıyorum” şeklinde cevap veren erkek sayısı 39 iken kadın sayısı 6’dır. “Katılıyorum” şeklinde cevap veren erkek sayısı 56 iken kadın sayısı 5’tir. “Kararsızım” şeklinde cevap veren erkek sayısı 23 iken kadın sayısı 10’dur. “Katılmıyorum” şeklinde cevap veren erkek sayısı 41 iken kadın sayısı 4’tür. Bu sonuçlara göre kadın ve erkek katılımcılarının büyük bir çoğunluğu bu düşünceye katılmaktadır.

İslâm dünyasında mezhep olgusu sonradan ortaya çıktığı çoğunlukla bilinen bir gerçektir. İlk dönemden mezheplerin kurumsallaşmalarını tamamlayan döneme kadar bir mezhebe bağlı olarak din eğitimi söz konusu değildi. Biz de din görevlilerine “Din eğitimi mezhepler üstü yapılması gereklidir.” hakkındaki düşüncelerini öğrenmek istedik. Bu bağlamda mezhepler hakkındaki genel kanaatleri de ortaya çıkacaktır. %22,6’sı kesinlik ifade ederek bu duruma katıldıklarını belirtmişler. Yani din eğitimi herhangi bir mezhebin tekelinde olmaması gerektiğini kati bir şekilde savunmuşlardır. %30,6’sı ise kesinlik ifade etmeden din eğitimin mezhepler üstü yapılması gerektiğine kanaat getirmişlerdir. %53,2’si yani din görevlilerinin yarısından fazlası din eğitimi bir mezhebin esaslarına göre yapılmasını doğru bulmamışlardır. %16,5’i ise kararsız kalmıştır. Yapılıp yapılmaması hakkında herhangi bir düşünceleri yok ya da bu düşüncede tarafsız kalmak istemişlerdir. Din görevlilerinin %30,1’ine göre ise din eğitimi bir mezhebin esasına göre yapılmalıdır. Bu konuda katılımcıların %30,1’i mezheplere aşırı bir bağlılık göstermektedir. Bizim kanaatimizce de din eğitimi mezhepler üstü yapılmalıdır. Tıpkı ilk dönemlerde verilen din eğitimi nasıl Kur’ân-ı Kerim ve sünnet eksenli salt din eğitimi ise o şekilde yapılması gerektiği kanaatindeyiz. Mezhepler insan ürünü oluşumlar olması itibarıyla hata oranları ve zaman içerisinde ihtiyaca cevap verememe durumları söz konusu olabilmektedir.

1.1.16 Tablo 20: “Din eğitimi bir mezhebin esaslarına bağlı yapılması gereklidir.” Öncülünün Çapraz Tablo Analizi

	“Din eğitimi bir mezhebin esaslarına bağlı yapılması gereklidir.”	Toplam
--	--	---------------

		Kesinlikl e katılıyoru m	Katılıyoru m	Kararsızı m	Katılmıyor um	Kesinlikle katılmıyor um	
Cinsiyet	Erkek	36	49	13	60	16	174
	Kadın	2	10	4	6	3	25
Toplam		38	59	17	66	19	199

Anket katılımcılarının verdiği cevaplara göre, katılımcılardan 199'unun cevap verdiği 20. soruya “Kesinlikle Katılıyorum” şeklinde cevap veren erkek sayısı 36 iken kadın sayısı 2’dir. “Katılıyorum” şeklinde cevap veren erkek sayısı 49 iken kadın sayısı 10’dur. “Kararsızım” şeklinde cevap veren erkek sayısı 13 iken kadın sayısı 4’tür. “Katılmıyorum” şeklinde cevap veren erkek sayısı 60 iken kadın sayısı 6’dır. “Kesinlikle Katılmıyorum” şeklinde cevap veren erkek sayısı 16 iken kadın sayısı 3’tür. Bu sonuçlara göre kadın ve erkek katılımcılarının büyük bir çoğunluğu bu düşünceye katılmaktadır.

Katılımcıların büyük çoğunluğu “Din eğitimi bir mezhebin esaslarına bağlı yapılması gereklidir.” öncülüne katılmışlardır. Katılanların yüzdelik oranı %48,6’dır. Yani din eğitiminin bir mezhebin esasına göre yapılması gerektiğini savunmuşlardır. Bir önceki soru ile karşılaştırdığımızda, din eğitimin mezhepler üstü yapılması gerektiğini düşünenlerin sayısında azalma meydana gelmiştir. Bu öncüle katılmayanların oranı %42,6’dır. Kanaatimizce bu düşüşün sebebi; eğer bir mezhebin esasına göre yapılacaksa benim mezhebimin esasına göre yapılsın diye düşünülmüştür. Her iki sorunun da ortalamasını değerlendirdiğimizde büyük çoğunluğa göre din eğitimi bir mezhebin esasına göre yapılmaması gerektiğini ve esasında din eğitiminin mezhepler üstü yapılması gerektiğini savunmuşlardır.

1.1.17. Tablo 21: “Kişi kendi ailesinin bağlı olduğu itikadi mezhebini benimsemek zorundadır.” Öncülünün Çapraz Tablo Analizi

		“Kişi kendi ailesinin bağlı olduğu itikadi mezhebini benimsemek zorundadır.”					Topla m
		Kesinlikl e katılıyor um	Katılıyor m	Kararsızı m	Katılmıyor um	Kesinlikle katılmıyor um	
Cin siye	Erkek	19	40	11	78	26	174

	Kadın	0	3	2	12	8	25
Toplam		19	43	13	90	34	199

Anket katılımcılarının verdiği cevaplara göre, katılımcılardan 199'unun cevap verdiği 21. soruya “Kesinlikle Katılıyorum” şeklinde cevap veren erkek sayısı 19 iken kadın sayısı 0’dır. “Katılıyorum” şeklinde cevap veren erkek sayısı 40 iken kadın sayısı 3’tür. “Kararsızım” şeklinde cevap veren erkek sayısı 11 iken kadın sayısı 2’dir. “Katılmıyorum” şeklinde cevap veren erkek sayısı 78 iken kadın sayısı 12’dir. “Kesinlikle Katılmıyorum” şeklinde cevap veren erkek sayısı 26 iken kadın sayısı 8’dir. Bu sonuçlara göre kadın ve erkek katılımcılarının büyük bir çoğunluğu bu düşünceye katılmamaktadır.

Şırnak’ta görev yapan din görevlilerinin %62,3’üne göre kişi kendi ailesinin itikadi mezhebini takip etmek zorunda değildir. Yani din görevlilerinin %62,3’ü dinen böyle bir zorunluluğun olmadığını farkındalar. Ancak %31,1’ine göre de böyle bir zorunluluğun olduğunu savunmuşlardır. Bu konu ile ilgili Şırnak’ta görev yapmakta olan din görevlilerinde bir taassubun söz konusu olabileceğini söyleyebiliriz.

1.1.18. Tablo 22: “Kişi kendi ailesinin bağlı olduğu ameli mezhebini benimsemek zorundadır.” Öncülünün Çapraz Tablo Analizi

		“Kişi kendi ailesinin bağlı olduğu ameli mezhebini benimsemek zorundadır.”					Topla m
		Kesinlikl e katılıyoru m	Katılıyoru m	Kararsız m	Katılmıyoru m	Kesinlikle katılmıyor um	
Cinsiyet	Erkek	20	35	6	86	26	173
	Kadın	0	3	2	13	7	25
Toplam		20	38	8	99	33	198

Anket katılımcılarının verdiği cevaplara göre, katılımcılardan 198'unun cevap verdiği 22. soruya “Kesinlikle Katılıyorum” şeklinde cevap veren erkek sayısı 20 iken kadın sayısı 0’dır. “Katılıyorum” şeklinde cevap veren erkek sayısı 35 iken kadın sayısı 3’tür. “Kararsızım” şeklinde cevap veren erkek sayısı 6 iken kadın sayısı 2’dir. “Katılmıyorum” şeklinde cevap veren erkek sayısı 86 iken kadın sayısı 13’tür. “Kesinlikle Katılmıyorum” şeklinde cevap veren erkek sayısı 26 iken kadın

sayısı 7'dir. Bu sonuçlara göre kadın ve erkek katılımcılarının büyük bir çoğunluğu bu düşünceye katılmamaktadır.

İtikadi ve ameli durumunu değerlendirdiğimizde din görevlilerinin ameli mezhep konusunda daha esnek davrandıklarını görmekteyiz. Kanaatimizce dört hak mezhep algısından kaynaklanmaktadır. Kişi ailesinin bağlı olduğu ameli mezhebi takip edebilir öncülüne katılmayan din görevlisi oranı %66,6'dır. Din görevlilerinin sadece %29,2'si aile mezhebinin takip edilmesi gerektiğini düşünmüştür.

Ancak dinen böyle bir zorunluluğun olmadığı bilinmesi gereken bir durumdur. Gerek itikadi mezhep olsun gerekse ameli mezhep olsun kişi ailesinin veya farklı bir kişinin mensup olduğu mezhebi takip etmek zorunda değildir. Bu konuda herhangi bir kısıtlama ve zorlama yoktur. Kişi dilerse hiçbir mezhebi takip etmez, Kur'an-ı Kerim ve sünnet bağlamında kendi yolunu içtihat edebilir.

1.1.19. Tablo 23: “Kişi inanç konularında bir mezhebe uymak zorundadır.” Öncülünün Çapraz Tablo Analizi

		“Kişi inanç konularında bir mezhebe uymak zorundadır.”					Topla m
		Kesinlikl e katılıyor m	Katılıyor m	Kararsız m	Katılmıyor um	Kesinlikle katılmıyor m	
Cinsiyet	Erkek	73	66	5	26	4	174
	Kadın	5	15	1	4	0	25
Toplam		78	81	6	30	4	199

Anket katılımcılarının verdiği cevaplara göre, katılımcılardan 199'unun cevap verdiği 23. soruya “Kesinlikle Katılıyorum” şeklinde cevap veren erkek sayısı 73 iken kadın sayısı 5'tir. “Katılıyorum” şeklinde cevap veren erkek sayısı 66 iken kadın sayısı 15'tir. “Kararsızım” şeklinde cevap veren erkek sayısı 5 iken kadın sayısı 1'dir. “Katılmıyorum” şeklinde cevap veren erkek sayısı 26 iken kadın sayısı 4'tür. “Kesinlikle Katılmıyorum” şeklinde cevap veren erkek sayısı 4 iken kadın sayısı 0'dır. Bu sonuçlara göre kadın ve erkek katılımcılarının büyük bir çoğunluğu bu düşünceye katılmaktadır.

Din görevlilerine yönelttiğimiz bu soruyla itikadi mezheplerle ilgili algıları ortaya çıkarttık. Gerek itikadi mezhepler olsun gerekse ameli mezhepler olsun insan ürünü olgulardır. Hz. Peygamber zamanında da böyle bir durum söz konusu değildi. Bu bağlamda itikadi bir mezhebe uyma zorunluluğun olmadığını savunan din görevlilerinin oranı %80’dir. Şırnak özelinde görev yapan din görevlilerinin illaki bir itikadi mezhebe bağlı olunmalı gibi bir iddialarının olmadığını bu şekilde görmüş olduk. Din görevlilerinin arasında itikadi mezhep taassubunun da olmadığını söyleyebiliriz. Katılmayanların oranı ise %17’dir. Bu kesim itikadi meselelerde muhakkak bir mezhebin direktifleri takip edilmesi gerektiğini düşünmüşlerdir. Kararsız olan kişilerin oranı ise de %3’tür. Bizim kanaatimizde kişi inanç konularında bir mezhebe uymak zorunda değildir. Ancak kendini bu konuda yeterli görmeyip bir içtihadı bağlı olarak yaşayabilir. Takip ettiği kişi, mezhep, içtihat adı her ne olursa olsun bunun Kur’ân-ı Kerim, sünnet ve akılla çelişmemesi gerektiğini düşünüyoruz.

1.1.20. Tablo 24: “Kişi ameli konularda bir mezhebe uymak zorundadır.” Öncülünün Çapraz Tablo Analizi

		“Kişi ameli konularda bir mezhebe uymak zorundadır.”					
		Kesinlikle katılıyor	Katılıyor	Kararsız	Katılmıyor	Kesinlikle katılmıyor	Toplam
Cinsiyet	Erkek	72	62	7	22	8	171
	Kadın	8	8	5	4	0	25
Toplam		80	70	12	24	8	196

Anket katılımcılarının verdiği cevaplara göre, katılımcılardan 196’sının cevap verdiği 24. soruya “Kesinlikle Katılıyorum” şeklinde cevap veren erkek sayısı 72 iken kadın sayısı 8’dir. “Katılıyorum” şeklinde cevap veren erkek sayısı 62 iken kadın sayısı 8’dir. “Kararsızım” şeklinde cevap veren erkek sayısı 7 iken kadın sayısı 5’tir. “Katılmıyorum” şeklinde cevap veren erkek sayısı 22 iken kadın sayısı 4’tür. “Kesinlikle Katılmıyorum” şeklinde cevap veren erkek sayısı 8 iken kadın sayısı 0’dır. Bu sonuçlara göre kadın ve erkek katılımcılarının büyük bir çoğunluğu bu düşünceye katılmaktadır.

Din görevlilerinin mezhep değiştirme durumu söz konusu olduğunda itikadi mezhep değişikliğinde katı davranırken ameli mezheplerin değişikliğinde ise esnek davranmaktadırlar. Ancak konu herhangi bir mezhebi takip etmemeye gelince ameli mezheplerde katı düşünürken itikadi mezhep konusunda daha esnek düşünmektedirler. Bu bağlamda kişi herhangi bir itikadi mezhebi takip etmek zorunda değildir, diye düşünenlerin oranı %80 iken ameli mezheplerde bu oran %76,5'tir. Yani herhangi bir ameli mezhebi takip etmeden de dinini yaşama imkânı vardır şeklinde düşünenlerin oranı %76,5'tir. İtikadi mezhep takip etme zorunluluğu yoktur diyen 9 kişi ameli mezhep konusunda fikrini değiştirerek bu duruma katılmamıştır.

1.1.21. Tablo 25: “Kadınlar, eşlerinin itikadi mezhebini benimsemek zorundadır.” Öncülünün Çapraz Tablo Analizi

		“Kadınlar, eşlerinin itikadi mezhebini benimsemek zorundadır.”					Toplam
		Kesinlikle katılıyor	Katılıyor	Kararsız	Katılmıyor	Kesinlikle katılmıyor	
Cinsiyet	Erkek	13	26	10	99	25	173
	Kadın	0	6	0	16	3	25
Toplam		13	32	10	115	28	198

Anket katılımcılarının verdiği cevaplara göre, katılımcılardan 198'inin cevap verdiği 25. soruya “Kesinlikle Katılıyorum” şeklinde cevap veren erkek sayısı 13 iken kadın sayısı 0'dır. “Katılıyorum” şeklinde cevap veren erkek sayısı 26 iken kadın sayısı 6'dır. “Kararsızım” şeklinde cevap veren erkek sayısı 10 iken kadın sayısı 0'dır. “Katılmıyorum” şeklinde cevap veren erkek sayısı 99 iken kadın sayısı 16'dır. “Kesinlikle Katılmıyorum” şeklinde cevap veren erkek sayısı 25 iken kadın sayısı 3'tür. Bu sonuçlara göre kadın ve erkek katılımcılarının büyük bir çoğunluğu bu düşünceye katılmamaktadır.

Din görevlilerinin bu soruya verdikleri yanıtları analiz ettiğimizde kadınların %73,3'ü eşlerinin itikadi mezheplerini takip etmek zorunda olmadıklarını söylemişler. Ancak %22,7'si ise zorunlu olduğunu yani eşlerin aynı mezhepten olması gerektiğini ve bunun da kadının kocasının mezhebine geçmesi şeklinde

anlamış olduklarını söyleyebiliriz. Kadınların verdikleri cevapların önemli olduğunu düşünüyoruz. Kadın katılımcıların %24'ü kendileri eşlerinin itikadi mezhebine geçmesi gerektiğine kanaat getirmiş. Erkek katılımcıların %22,5'i kadınların, eşlerinin mensup olduğu itikadi mezhebe geçmesi gerektiğini düşünmüşlerdir. Kur'ân-ı Kerim perspektifinde olması halinde isteyen istediği düşünce akımını veya mezhebini benimsemesinde bir sorun yoktur. Ancak bunu zorunlu görmek ve geçmesi gerektiğini söylemek veya bunu sadece kadınların yapması gerektiğini savunmak doğru değildir.

1.1.22. Tablo 26: “Kadınlar, eşlerinin ameli mezhebini benimsemek zorundadır.” Öncülünün Çapraz Tablo Analizi

		“Kadınlar, eşlerinin ameli mezhebini benimsemek zorundadır.”					Topla m
		Kesinlikle katılıyoru m	Katılıyoru m	Kararsız m	Katılmıyor um	Kesinlikle katılmıyor um	
Cinsiyet	Erkek	12	24	9	103	27	175
	Kadın	0	5	0	15	5	25
Toplam		12	29	9	118	32	200

Anket katılımcılarının verdiği cevaplara göre, katılımcılardan 200'ünün cevap verdiği 26. soruya “Kesinlikle Katılıyorum” şeklinde cevap veren erkek sayısı 12 iken kadın sayısı 0’dır. “Katılıyorum” şeklinde cevap veren erkek sayısı 24 iken kadın sayısı 5’tir. “Kararsızım” şeklinde cevap veren erkek sayısı 9 iken kadın sayısı 0’dır. “Katılmıyorum” şeklinde cevap veren erkek sayısı 103 iken kadın sayısı 15’tir. “Kesinlikle Katılmıyorum” şeklinde cevap veren erkek sayısı 27 iken kadın sayısı 5’tir. Bu sonuçlara göre kadın ve erkek katılımcılarının büyük bir çoğunluğu bu düşünceye katılmamaktadır.

“Kadınlar, eşlerinin ameli mezhebini benimsemek zorundadır sorusuna din görevlilerinin %75'i katılmamıştır. Yani katılımcıların %75'inin düşüncesi; kadın, eşinin mezhebini seçmek zorunda değildir. Bir önceki soru ile mukayese ettiğimizde ameli mezhep konusunda daha esnek davranmışlar. İtikadi mezhep konusunda değişikliği 9 kişilik farkla daha katı düşünmüşlerdir.

Kadınların, eşlerinin itikadi mezhebini benimsemek zorundadır, öncülüne göre söz konusu ameli mezhep olunca hem erkek katılımcılar hem de kadın katılımcılar daha bağımsız düşündüklerini görmekteyiz. Kadın ve erkek katılımcıların sadece %20'si ameli mezhepte böyle bir zorunluluğun olması gerektiğini savunmuşlardır. Bir önceki tabloda da bunu ifade ettik; kadınların eşlerinin benimsedikleri mezhebi benimsemeyi zorunlu görmek ve geçmesi gerektiğini söylemek veya bunu sadece kadınların yapması gerektiğini savunmak isabetli olmayabilir.

1.1.23. Tablo 27: “İtikadi mezhep değişikliğinin imkânı verilmeli, herkes kendine uygun gördüğü itikadi mezhebi seçmelidir.” Öncülünün Çapraz Tablo Analizi

		“İtikadi mezhep değişikliğinin imkânı verilmeli, herkes kendine uygun gördüğü itikadi mezhebi seçmelidir.”					Topla m
		Kesinlikl e katılıyor m	Katılıyor m	Kararsız m	Katılmıyor m	Kesinlikle katılmıyor um	
Cinsiyet	Erkek	26	99	19	23	8	175
	Kadın	4	13	7	1	0	25
Toplam		30	112	26	24	8	200

Anket katılımcılarının verdiği cevaplara göre, katılımcılardan 200'ünün cevap verdiği 27. soruya “Kesinlikle Katılıyorum” şeklinde cevap veren erkek sayısı 26 iken kadın sayısı 4'tür. “Katılıyorum” şeklinde cevap veren erkek sayısı 99 iken kadın sayısı 13'tür. “Kararsızım” şeklinde cevap veren erkek sayısı 19 iken kadın sayısı 7'dir. “Katılmıyorum” şeklinde cevap veren erkek sayısı 23 iken kadın sayısı 1'dir. “Kesinlikle Katılmıyorum” şeklinde cevap veren erkek sayısı 8 iken kadın sayısı 0'dır. Bu sonuçlara göre kadın ve erkek katılımcılarının büyük bir çoğunluğu bu düşünceye katılmaktadır.

Şırnak bölgesinde görev yapan din görevlilerinin %71'ine göre itikadi mezhep değişikliği imkânı verilmeli ve herkes istediği itikadi mezhebi seçebilmelidir. Burada din görevlilerinin büyük çoğunluğu itikadi mezhep değişikliğine olan bakışları oldukça olumludur. İtikadi mezhep değişikliğinde bir taassup sergilememektedirler. Bunun yanında mezhep değişikliğini savunmayanlarda

vardır. %16'sına göre bu imkân verilmemeli herkes sahip olduğu mezhebe bağlı kalınmalı gibi zıt bir görüş benimsemiştir. Kararsız kalan %13'lük kısım ise fikir beyan etmemiştir. Genel itibariyle Şırnak özelinde görev yapan din görevlileri itikadi mezhebini değiştirmek isteyenlere karşı oldukça hoşgörülü bir tavır sergileyeceklerini söyleyebiliriz. Bunun yanında tepki alınabilecek kişilere de rast gelinebileceğini söylemekte yarar vardır.

Bizce de her fert kendisine yakın gördüğü düşünce akımlarını benimsemeli ve bunun önünde herhangi bir engel olmamalıdır. Gerek doğru çıkarımlarda bulunan olsun gerekse çoğunluğu yanlış içtihatlarla bulunmuş olsun bu engellenmemelidir. Farklı bir düşüncesi olan, zaman içerisinde benimsemek istediği düşünceleri zorla tutulduğu düşünce akımına aksettirecektir.

1.1.24. Tablo 28: “Ameli mezhep değişikliğinin imkânı verilmeli, herkes kendine uygun gördüğü ameli mezhebi seçmelidir.” Öncülünün Çapraz Tablo Analizi

		“Ameli mezhep değişikliğinin imkânı verilmeli, herkes kendine uygun gördüğü ameli mezhebi seçmelidir.”					Topla m
		Kesinlikl e katılıyor m	Katılıyor m	Kararsız m	Katılmıyor um	Kesinlikle katılmıyor um	
Cinsiyet	Erkek	35	99	17	14	10	175
	Kadın	4	9	6	4	2	25
Total		39	108	23	18	12	200

Anket katılımcılarının verdiği cevaplara göre, katılımcılardan 200'ünün cevap verdiği 28. soruya “Kesinlikle Katılıyorum” şeklinde cevap veren erkek sayısı 35 iken kadın sayısı 4'tür. “Katılıyorum” şeklinde cevap veren erkek sayısı 99 iken kadın sayısı 9'dur. “Kararsızım” şeklinde cevap veren erkek sayısı 17 iken kadın sayısı 6'dır. “Katılmıyorum” şeklinde cevap veren erkek sayısı 14 iken kadın sayısı 4'tür. “Kesinlikle Katılmıyorum” şeklinde cevap veren erkek sayısı 10 iken kadın sayısı 2'dir. Bu sonuçlara göre kadın ve erkek katılımcılarının büyük bir çoğunluğu bu düşünceye katılmaktadır.

Katılımcılardan ameli mezhep değişikliğinin imkânı verilmeli ve herkes istediği ameli mezhebi seçebilmelidir şeklinde düşünen %73,5'tir. İtikadi duruma göre bu oranda biraz daha fazla olumlu yaklaşım sergilenmiştir. İtikadi mezhep değişikliği imkânı verilmesinde kararsız kalan 3 kişi ile katılmayan 2 kişi söz konusu ameli mezhep değişikliği olunca olumlu bakmıştır. Şırnak din görevlilerinin mezhep algısı geçilebilecek itikadi mezheplerde sayı iki(Eş'ari ve Mâtürîdi) iken ameli mezheplerde sayı dört(Hanefî, Şafîi, Maliki ve Hambeli)tür. Bu bağlamda yelpaze daha geniştir. Olaya katılan kişilerin yoğunluğu daha fazla olabilmektedir. Katılmayanların oranı %15 iken kararsız kalan katılımcıların oranı ise %11,5'tir.

1.1.25. Tablo 29: “İtikadi mezhepler dine hangi durumlarda etki etmiştir?” Sorusunun Çapraz Tablo Analizi

		“İtikadi mezhepler dine hangi durumlarda etki etmiştir?”					Toplam
		Kesinlikle olumlu	Olumlu	Hem olumlu hem olumsuz	Olumsuz	Kesinlikle olumsuz	
Cinsiyet	Erkek	73	60	36	4	2	175
	Kadın	9	8	8	0	0	25
Toplam		82	68	44	4	2	200

Anket katılımcılarının verdiği cevaplara göre, katılımcılardan 200'ünün cevap verdiği 29. soruya “Kesinlikle Olumlu” şeklinde cevap veren erkek sayısı 73 iken kadın sayısı 9'dur. “Olumlu” şeklinde cevap veren erkek sayısı 60 iken kadın sayısı 8'dir. “Hem Olumlu Hem Olumsuz” şeklinde cevap veren erkek sayısı 36 iken kadın sayısı 8'dir. “Olumsuz” şeklinde cevap veren erkek sayısı 4 iken kadın sayısı 0'dir. “Kesinlikle Olumsuz” şeklinde cevap veren erkek sayısı 2 iken kadın sayısı 0'dır. Bu sonuçlara göre kadın ve erkek katılımcılarının büyük bir çoğunluğu itikadi mezheplerin dine olumlu etki ettiğini düşünmektedirler.

İtikadi mezheplerin dine tamamen olumlu yönde etki ettiğini düşünen din görevlisi oranı %75'tir. Hem olumlu hem olumsuz olduğunu düşünen katılımcıların %22 iken tamamen olumsuz olduğunu düşünenlerin oranı ise %3'tür. Burada tarih boyunca itikadi mezheplerin dine olumludan çok olumsuz etkilerde bulunmuştur. Ama tamamen olumlu veya tamamen olumsuz demekte yanlış olacağını

düşünüyoruz. Çoğunluk olumsuz etkileri olmuşsa da olumlu yönde etki ettiği durumlarda mevcuttur. Bu konuda din görevlilerinin tamamen olumlu düşünen %75'inin ve tamamen olumsuz düşünen %3'ünü bu konuda yanlış düşündükleri kanaatindeyiz. Çünkü mezhepler hem olumlu hem de olumsuz etkileri olduğu tespit edilmiştir.

1.1.26. Tablo 30: “Ameli mezhepler dine hangi durumlarda etki etmiştir?” Sorusunun Çapraz Tablo Analizi

		Ameli mezhepler dine hangi durumlarda etki etmiştir?”				Toplam
		Kesinlikle olumlu	Olumlu	Hem olumlu hem olumsuz	Olumsuz	
Cinsiyet	Erkek	86	59	26	1	172
	Kadın	9	11	5	0	25
Toplam		95	70	31	1	197

Anket katılımcılarının verdiği cevaplara göre, katılımcılardan 197'sinin cevap verdiği 30. soruya “Kesinlikle Olumlu” şeklinde cevap veren erkek sayısı 86 iken kadın sayısı 9'dur. “Olumlu” şeklinde cevap veren erkek sayısı 59 iken kadın sayısı 11'dir. “Hem Olumlu Hem Olumsuz” şeklinde cevap veren erkek sayısı 26 iken kadın sayısı 5'tir. “Olumsuz” şeklinde cevap veren erkek sayısı 1 iken kadın sayısı 0'dır. Bu sonuçlara göre kadın ve erkek katılımcılarının büyük bir çoğunluğu ameli mezheplerin dine olumlu etki ettiğini düşünmektedirler.

Katılımcı din görevlilerinin ameli mezheplerin dine tamamen olumlu yönde etki ettiğini düşünenlerin oranı %83,7'dir. Hem olumlu hem olumsuz düşünenlerin oranı ise %15,7 iken tamamen olumsuz düşünen 1 kişi ile %0,5'tir. Ameli mezhepler de çoğunlukla olumlu yönde dine etki etmiştir. Ancak bazı konularda olumsuz etkilere de yol açmıştır. Bizim kanaatimizce din görevlilerinin bu düşüncesi tam anlamıyla isabetli değildir. Beşeri oluşumların hem olumlu hem olumsuz etkileri olmuştur. Ameli mezhepler bile tarihte mahalle kavgasına dönüşmüştür. Bir mezhebi sadece İslâm sanmak gibi tasavvurlar mezheplerin olumsuz etkileri olarak karşımıza çıkmaktadır. Olumlu yönleri daha ağır basmakla beraber olumsuz etkilerinin olmadığı anlamına gelmemelidir.

1.1.27. Tablo 31: “Farklı itikadi mezhepten birisi ile evlenir misiniz?”

Sorusunun Çapraz Tablo Analizi

		“Farklı itikadi mezhepten birisi ile evlenir misiniz?”			Toplam
		Evet	Hayır	Kararsızım	
Cinsiyet	Erkek	140	17	14	171
	Kadın	14	7	4	25
Toplam		154	24	18	196

Anket katılımcılarının verdiği cevaplara göre, katılımcılardan 196’sının cevap verdiği 31. soruya “evet” şeklinde cevap veren erkek sayısı 140 iken kadın sayısı 14’tür. “Hayır” şeklinde cevap veren erkek sayısı 17 iken kadın sayısı 7’dir. “Kararsızım” şeklinde cevap veren erkek sayısı 14 iken kadın sayısı 4’tür. Bu sonuçlara göre katılımcıların çoğu farklı itikadi mezhepten birisi ile evlenebileceğini belirtmiştir.

Din görevlilerinin %78,6’sı farklı itikadi mezhepten birisi evlenebileceğini ifade ederek diğer itikadi mezheplere bakışını ortaya koymuştur. Bu algı ise farklı bir itikadi düşünceye sahip birisi ile hayat paylaşabileceğini ve yaşayabileceğini ifade ederek olumlu bir algı ortaya çıkmıştır. %12,2’si farklı itikadi bir mezhebe sahip biri ile evlenemeyeceğini ifade ederken %9,2’si de karasız olduğunu söylemiştir. Bizim kanaatimizce din görevlilerinin büyük çoğunluğu burada hoşgörülü bir düşünce sergilediklerini görmekteyiz. Farklı itikadi mezhepten biri ile evlenemeyeceğini ifade eden katılımcıların korkuları olduğunu düşünüyoruz. Birde burada bazı kesimlerce bu konu takıntılı bir hale gelmiştir. ‘Falan kişinin eşi şu mezheptendir.’ muhabbetlere bile konu olmaktadır. Veya bu düşüncenin öz benliklerindeki taassuptan kurtulamadıklarını göstermektedir. Özetle Şırnak din görevlileri, kendi itikadi mezhebinin dışında farklı itikadi mezhebe mensup biri ile evlenebileceklerini ifade ederek mutaassıp bir kitle olmadıklarını ifade edebiliriz. Şunu da ifade etmekte yarar olduğunu düşünüyoruz. Şırnak ve çevresinde görev yapmakta olan din görevlileri ehl-i sünnet bağlamında mezhepleri ele almaktadırlar. Bir düşünce, ekol veya mezhep ehl-i sünnet çizgisinde olmadığı zaman uzak durduklarını söyleyebiliriz. Kanaatimizce evlenebildikleri Mâtürîdi ve Eş’ari mezhepleri kast edilmektedir.

1.1.28. Tablo 32: “Farklı ameli mezhepten birisi ile evlenir misiniz?”

Sorusunun Çapraz Tablo Analizi

		“Farklı ameli mezhepten birisi ile evlenir misiniz?”			Toplam
		Evet	Hayır	Kararsızım	
Cinsiyet	Erkek	159	8	8	175
	Kadın	18	5	2	25
Toplam		177	13	10	200

Anket katılımcılarının verdiği cevaplara göre, katılımcılardan 200’ünün cevap verdiği 32. soruya “evet” şeklinde cevap veren erkek sayısı 159 iken kadın sayısı 18’dir. “Hayır” şeklinde cevap veren erkek sayısı 8 iken kadın sayısı 5’tir. “Kararsızım” şeklinde cevap veren erkek sayısı 8 iken kadın sayısı 2’dir. Bu sonuçlara göre erkek ve kadın katılımcıların çoğu farklı ameli mezhepten birisi ile evlenebileceğini belirtmiştir.

Din görevlileri ameli mezheplerde daha esnek davranmaktadır. Bu esnekliği farklı ameli mezhepten biri ile evlilik meselesinde de görmekteyiz. Farklı itikadi mezhepten biri ile evlilik oranı %78,6 iken farklı ameli mezhepten bir ile evlenebilen oran %88,5’tir. Farklı itikadi mezhepten biri ile evlilikte karsız olan ve evlenemeyeceğini ifade eden 19 kişi söz konusu ameli mezhep olunca evlenebileceğini ifade etmiştir. İnanç meselelerinde din görevlileri daha temkinli oldukları söylenebilir.

1.1.29. Tablo 33: “Eşiniz itikadi mezhebini değiştirmek isterse bu durum karşısında tutumunuz ne olur?” Sorusunun Çapraz Tablo Analizi

		“Eşiniz itikadi mezhebini değiştirmek isterse bu durum karşısında tutumunuz ne olur?”					Toplam
		Kesinlikle olumlu bakardım	Olumlu bakardım	Kararsızım	Karşı çıkardım	Kesinlikle karşı olurdum	
Cinsiyet	Erkek	39	87	19	22	8	175
	Kadın	2	14	3	4	2	25
Toplam		41	101	22	26	10	200

Anket katılımcılarının verdiği cevaplara göre, katılımcılardan 200'ünün cevap verdiği 33. soruya “Kesinlikle Olumlu Bakardım” şeklinde cevap veren erkek sayısı 39 iken kadın sayısı 2’dir. “Olumlu Bakardım” şeklinde cevap veren erkek sayısı 87 iken kadın sayısı 14’tür. “Karşı Çıkardım” şeklinde cevap veren erkek sayısı 22 iken kadın sayısı 4’tür. “Kesinlikle Karşı Olurdum” şeklinde cevap veren erkek sayısı 8 iken kadın sayısı 2’dir. Bu sonuçlara göre kadın ve erkek katılımcılarının büyük bir çoğunluğu eşinin itikadi mezhebini değiştirmek istemesi durumunda olumlu bakacağını belirtmiştir.

Eşinin farklı itikadi mezhebe geçmek istediğinde din görevlilerinin %71’i bu konuda olumlu bakacağını ifade etmiştir. Karşı çıkacağını ifade eden din görevlisi oranı %18’dir. Kararsız olduğunu ifade eden %11’dir. Bu tabloya göre din görevlilerinin büyük çoğunlu eşinin farklı itikadi mezhepten olması veya geçmesi konusunda hoşgörülü olduklarını söyleyebiliriz. Bunun yanında bunu kesinlikle kabul edemeyeceğini söyleyen bir kesimin var olduğunu göz önünde bulundursak yaklaşık olarak her 10 din görevlisinden 2’si itikadi mezhep taassubu tasavvuru gözlemlenmektedir.

1.1.30. Tablo 34: “Eşiniz ameli mezhebini değiştirmek isterse bu durum karşısında tutumunuz ne olur?” Sorusunun Çapraz Tablo Analizi

		“Eşiniz ameli mezhebini değiştirmek isterse bu durum karşısında tutumunuz ne olur?”					Toplam
		Kesinlikle olumlu bakardım	Olumlu bakardım	Kararsızım	Karşı çıkardım	Kesinlikle karşı olurdum	
Cinsiyet	Erkek	45	100	14	14	2	175
	Kadın	2	18	3	2	0	25
Toplam		47	118	17	16	2	200

Anket katılımcılarının verdiği cevaplara göre, katılımcılardan 200'ünün cevap verdiği 34. soruya “Kesinlikle Olumlu Bakardım” şeklinde cevap veren erkek sayısı 45 iken kadın sayısı 2’dir. “Olumlu Bakardım” şeklinde cevap veren erkek sayısı 100 iken kadın sayısı 18’dir. “Kararsızım” şeklinde cevap veren erkek sayısı 14 iken kadın sayısı 2’dir. “Karşı Çıkardım” şeklinde cevap veren erkek sayısı 14 iken kadın sayısı 3’tür. “Kesinlikle Karşı Olurdum” şeklinde cevap veren erkek sayısı 2 iken kadın sayısı 0’dır. Bu sonuçlara göre kadın ve erkek katılımcılarının büyük bir

çoğunluğu eşinin ameli mezhebini değiştirmek istemesi durumunda olumlu bakacağını belirtmiştir.

Din görevlilerine eşiniz farklı ameli mezhebe geçerse diye sorduğumuzda sergiledikleri esneklik itikadi mezhep geçişine göre çok daha fazladır. İtikadi mezhebe geçmesine olumlu bakan din görevlisi oranı %71 iken ameli mezhebe geçmesine olumlu bakan din görevlisi oranı %82,5'tir. Mezhepler arası geçişlerde veya mezhep değişikliği ifade eden tabloları karşılaştırdığımızda itikadi mezhebe göre olumlu bakış açısı ameli mezheplerde yükselirken olumsuz algı oranı düşmektedir.

1.1.31. Tablo 35: “Aileden birisinin farklı itikadi mezhebe geçmesine karşı tutumunuz ne olur?” Sorusunun Çapraz Tablo Analizi

		“Aileden birisinin farklı itikadi mezhebe geçmesine karşı tutumunuz ne olur?”					Topla m
		Kesinlikle olumlu bakardım	Olumlu bakardım	Kararsız m	Karşı çıkardım	Kesinlikle karşı olurdum	
Cinsiyet	Erkek	30	92	16	27	10	175
	Kadın	2	12	5	6	0	25
Toplam		32	104	21	33	10	200

Anket katılımcılarının verdiği cevaplara göre, katılımcılardan 200'ünün cevap verdiği 35. soruya “Kesinlikle Olumlu Bakardım” şeklinde cevap veren erkek sayısı 30 iken kadın sayısı 2'dir. “Olumlu Bakardım” şeklinde cevap veren erkek sayısı 92 iken kadın sayısı 12'dir. “Kararsızım” şeklinde cevap veren erkek sayısı 16 iken kadın sayısı 5'tir “Karşı Çıkardım” şeklinde cevap veren erkek sayısı 27 iken kadın sayısı 6'dır. “Kesinlikle Karşı Olurdum” şeklinde cevap veren erkek sayısı 10 iken kadın sayısı 0'dır. Bu sonuçlara göre kadın ve erkek katılımcılarının büyük bir çoğunluğu aileden birisinin farklı itikadi mezhebe geçmesine karşı olumlu bakacağını belirtmiştir.

Katılımcıların %73'üne göre aileden bir farklı itikadi mezhebe geçmesine olumlu bakacağını söylemiştir. Biz bu oranı ‘eşin farklı itikadi mezhebe geçmesi’ ile karşılaştırdığımızda %2'lik bir sapma ile aşağı yukarı aynı tepkiler ortaya çıkmaktadır. Aileden birin farklı itikadi mezhebe geçmesine daha esnek

davranılırken eşlerinin farklı itikadi mezhebe geçmesine daha katı davranmaktadırlar. Tabi bu oran aşırı diyebileceğimiz kadar değil sadece %2’lik bir orandan oluşmaktadır.

1.1.32. Tablo 36: “Aileden birisinin farklı ameli mezhebe geçmesine karşı tutumunuz ne olur?” Sorusunun Çapraz Tablo Analizi

		“Aileden birisinin farklı ameli mezhebe geçmesine karşı tutumunuz ne olur?”					Topla m
		Kesinlikle olumlu bakardım	Olumlu bakardım	Kararsız m	Karşı çıkardım	Kesinlikle karşı olurdum	
Cinsiyet	Erkek	34	109	14	14	4	175
	Kadın	2	14	3	4	2	25
Toplam		36	123	17	18	6	200

Anket katılımcılarının verdiği cevaplara göre, katılımcılardan 200’ünün cevap verdiği 36. soruya “Kesinlikle Olumlu Bakardım” şeklinde cevap veren erkek sayısı 34 iken kadın sayısı 2’dir. “Olumlu Bakardım” şeklinde cevap veren erkek sayısı 109 iken kadın sayısı 14’tür. “Kararsızım” şeklinde cevap veren erkek sayısı 14 iken kadın sayısı 3’tür “Karşı Çıkardım” şeklinde cevap veren erkek sayısı 14 iken kadın sayısı 4’tür. “Kesinlikle Karşı Olurdum” şeklinde cevap veren erkek sayısı 4 iken kadın sayısı 2’dir. Bu sonuçlara göre kadın ve erkek katılımcılarının büyük bir çoğunluğu aileden birisinin farklı ameli mezhebe geçmesine karşı olumlu bakacağını belirtmiştir.

Din görevlilerinin %79,5’inin mezhep algısına göre aileden biri farklı ameli bir mezhebe geçmek isterse olumlu bakılacağı yönündedir. Bunu yanında %12’sinin bu durumu kabullenmediğini ve karşı çıkacağını söylemiştir. %8,5’i de kararsız olmuştur. Eşlerin farklı ameli mezhebe geçişi ile karşılaştırdığımızda %2’lik farkla eşlere daha fazla esnek davranılmıştır. İtikadi mezhep değişikliğinde aile bireyleri ve eş karşılaştırmasında daha fazla esneklik aile bireylerine yapılırken ameli mezhep değişikliğinde din görevlileri eşlerine daha fazla esneklik sağlamıştır.

1.1.33. Tablo 37: “Kişi herhangi bir itikadi mezhebe bağlı olmazsa nasıl bir durum ortaya çıkar?” Sorusunun Çapraz Tablo Analizi

		Kişi herhangi bir itikadi mezhebe bağlı olmazsa nasıl bir durum ortaya çıkar?"					Topla m
		Dinden çıkır	Yanlış yola sapar	Büyük günah işler	Bilmiyoru m	Hiçbir şey olmaz	
Cinsiyet	Erkek	14	115	2	6	36	173
	Kadın	1	15	0	5	4	25
Toplam		15	130	2	11	40	198

Anket katılımcılarının verdiği cevaplara göre, katılımcılardan 200'ünün cevap verdiği 37. soruya "Dinden Çıkır" şeklinde cevap veren erkek sayısı 14 iken kadın sayısı 1'dir. "Yanlış yola sapar" şeklinde cevap veren erkek sayısı 115 iken kadın sayısı 15'tir. "Büyük Günah İşler" şeklinde cevap veren erkek sayısı 2 iken kadın sayısı 0'dır "Bilmiyorum" şeklinde cevap veren erkek sayısı 6 iken kadın sayısı 5'tir. "Hiçbir şey olmaz" şeklinde cevap veren erkek sayısı 36 iken kadın sayısı 4'tür. Bu sonuçlara göre kadın ve erkek katılımcılarının büyük bir çoğunluğu kişi herhangi bir itikadi mezhebe bağlı olmazsa yanlış yola sapacağını düşünmektedir.

"Kişi herhangi bir itikadi mezhebe bağlı olmazsa nasıl bir durum ortaya çıkar?" şeklinde sorduğumuz sorun mezhep algısı bağlamında önemli olduğunu düşünüyoruz. Bu soruya din görevlilerinin %1'i büyük günah işlemiş olacağını söylemiştir. %5,5'i bu konu hakkında bilgi sahibi olmadığını veya ne olacağını bilmediğini söylemiştir. %20'si kişi herhangi bir itikadi mezhebe bağlı olmazsa hiçbir şey olmayacağını söyleyerek dolaylı olarak itikadi meselelerde mezhepsiz olabileceğini de ifade etmiştir. Din görevlilerinin %7,5'ine göre dinden çıkacağını söylemiştir. Bu konudaki düşüncemize göre dinden çıkacağını söyleyen din görevlilerin bir yanılğı içinde olduklarıdır. Kişi bir mezhebi takip etmiyor diye dinden çıkmaz. Ancak Kur'ân-ı Kerim ve sahih sünnetle varid olunmuş dinin esaslarını inkârla dinden çıkılır. İtikadi mezheplerin hepsi birer insan ürünü olgulardır. Hz. Peygamberden sonra ortaya çıkmış meselelerdir. Dinin aslından olan şeylerden değildir. Tamamen din hakkındaki yorum farklılıklarıdır. %65'ine göre de yanlış yola sapılacağını söylemişlerdir. Bizim kanaatimize göre kişi herhangi bir mezhebi takip etmek zorunda değildir. Herhangi bir mezhebe intisap etmeyenleri büyük günaha giren, sapık veya dinden çıkmış muamelesi yapmak isabetli olduğunu düşünmüyoruz. Bilhassa kişi ilim sahibi değilse Kur'ân-ı Kerim veya sünnetten

haberi olmayan birisi ise kendisi bir âlimin veya mezhep imamının fetvaları doğrultusunda dinini yaşaması daha isabetli olacağını söyleyebiliriz.

1.1.34. Tablo 38: “Kişi herhangi bir ameli mezhebe bağlı olmazsa nasıl bir durum ortaya çıkar?” Sorusunun Çapraz Tablo Analizi

		“Kişi herhangi bir ameli mezhebe bağlı olmazsa nasıl bir durum ortaya çıkar?”				Toplam
		Dinden çıkar	Yanlış yola sapar	Bilmiyorum	Hiçbir şey olmaz	
Cinsiyet	Erkek	4	134	4	31	173
	Kadın	3	17	3	2	25
Toplam		7	151	7	33	198

Anket katılımcılarının verdiği cevaplara göre, katılımcılardan 198’inin cevap verdiği 38. soruya “Dinden Çıkar” şeklinde cevap veren erkek sayısı 4 iken kadın sayısı 3’tür. “Yanlış yola sapar” şeklinde cevap veren erkek sayısı 134 iken kadın sayısı 17’dir. “Bilmiyorum” şeklinde cevap veren erkek sayısı 4 iken kadın sayısı 3’tür. “Hiçbir şey olmaz” şeklinde cevap veren erkek sayısı 31 iken kadın sayısı 2’dir. Bu sonuçlara göre kadın ve erkek katılımcılarının büyük bir çoğunluğu kişi herhangi bir ameli mezhebe bağlı olmazsa yanlış yola sapacağını düşünmektedir.

Şırnak özelinde görev yapan din görevlilerine göre herhangi bir ameli mezhep takip edilmezse yanlış yola sapar düşüncesinde olanların oranı %76,3’tür. Bir ameli mezhebe tabi olunmadığı zaman hiçbir şey olmaz diyen din görevlilerinin oranı %16,6’dır. Büyük günah işlemiş %3,5 ve dinden çıkar diyenlerin oranı da aynı şekilde %3,5’tir. Gerek ameli olsun gerekse itikadi meseleler olsun Kur’ân-ı Kerim ve sünnet ışığında gerekli sahih bilgiler ile donatılmamışsa yanlış yola da sapılabilir.

1.1.35. Tablo 39: “Müslümanların itikadi mezhep adı altında gruplara ayrılmasını anlamsız buluyorum.” Öncülünün Çapraz Tablo Analizi

		“Müslümanların itikadi mezhep adı altında gruplara ayrılmasını anlamsız buluyorum.”					Toplam
		Kesinlikle Katılıyor	Katılıyor	Kararsız	Katılmıyor	Kesinlikle Katılmıyor	
Cinsiyet	Erkek	16	48	9	76	26	175

	Kadın	5	3	2	10	5	25
Toplam		21	51	11	86	31	200

Anket katılımcılarının verdiği cevaplara göre, katılımcılardan 200'ünün cevap verdiği 39. soruya “Kesinlikle Katılıyorum” şeklinde cevap veren erkek sayısı 16 iken kadın sayısı 5’tür. “Katılıyorum” şeklinde cevap veren erkek sayısı 48 iken kadın sayısı 3’dir. “Kararsızım” şeklinde cevap veren erkek sayısı 9 iken kadın sayısı 2’dir. “Katılmıyorum” şeklinde cevap veren erkek sayısı 7 iken kadın sayısı 10’dur. “Kesinlikle Katılmıyorum” şeklinde cevap veren erkek sayısı 26 iken kadın sayısı 5’tür. Bu sonuçlara göre kadın ve erkek katılımcılarının büyük bir çoğunluğu Müslümanların itikadi mezhep adı altında gruplara ayrılmasının anlamsız olduğu görüşüne katılmamaktadır.

Müslümanların itikadi mezhep adı altında ayrılmasını anlamsız buluyorum diyen din görevlileri oranı %31’dir. İtikadi mezhepler adı altında gruplara ayrılmasını anlamlı bulan din görevlileri oranı %65,5’tir. Kararsız olanların oranı ise %3,5’tir. Bizim kanaatimizce Müslümanları parçalayan her türlü oluşum anlamsız ve art niyetlidir. İtikadi ayrılıkların temeline baktığımızda da hiç iç açıcı bir zemine dayanmamaktadır. Kaldı ki Hz. Peygamber döneminde böyle oluşumlarda yoktu. Bu ekolleri dinmiş gibi lanse etmek veya bu ekollere davette bulunmak din ile bağdaşmayan durumlardır. Burada din görevlilerinin büyük çoğunlunun bu gruplara ayrılmayı anlamlı bulmasının isabetli bir görüş olmadığını düşünüyoruz. Dinde birlik esastır. Kur’ân-ı Kerim’de tefrikaya düşülmemesi gerektiğini ve bu konuda uyarıldığımız da açıktır. Ancak insan unsuru kaynaklı farklı düşünceler kaçınılmazdır. Bu düşünceleri inanç haline getirilmemesi gerektiğini ve bunun için yapılan çalışmaların Kur’ân-ı Kerimin ruhuna aykırı olduğu unutulmamalıdır.

1.1.36. Tablo 40: “Müslümanların ameli mezhep adı altında gruplara ayrılmasını anlamsız buluyorum.” Öncülünün Çapraz Tablo Analizi

“Müslümanların ameli mezhep adı altında gruplara ayrılmasını anlamsız buluyorum.”					Toplam
Kesinlikle Katılıyorum	Katılıyorum	Kararsızım	Katılmıyorum	Kesinlikle Katılmıyorum	

Cinsiyet	Erkek	18	38	5	72	42	175
	Kadın	3	3	2	15	2	25
Toplam		21	41	7	87	44	200

Anket katılımcılarının verdiği cevaplara göre, katılımcılardan 200'ünün cevap verdiği 40. soruya “Kesinlikle Katılıyorum” şeklinde cevap veren erkek sayısı 18 iken kadın sayısı 3’tür. “Katılıyorum” şeklinde cevap veren erkek sayısı 38 iken kadın sayısı 3’tür. “Kararsızım” şeklinde cevap veren erkek sayısı 5 iken kadın sayısı 2’dir. “Katılmıyorum” şeklinde cevap veren erkek sayısı 72 iken kadın sayısı 15’tir. “Kesinlikle Katılmıyorum” şeklinde cevap veren erkek sayısı 42 iken kadın sayısı 2’dir. Bu sonuçlara göre kadın ve erkek katılımcılarının büyük bir çoğunluğu Müslümanların ameli mezhep adı altında gruplara ayrılmasının anlamsız olduğu görüşüne katılmamaktadır.

Şırnak’ta görev yapan din görevlilerinin %65,5’ine göre Müslümanların ameli mezhepler adı altında gruplara ayrılmasını anlamsız bulmamaktadır. Başka bir ifade ile bu gruplaşmayı anlamlı bulmaktadırlar. Anlamsız bulanların oranı %31’dir. Kararsız kalanların oranı %3,5’tir. Zaman içerisinde doğal bir olgu halinde ortaya çıkan mezhepler günümüzde Müslümanlarının birlik ve beraberliği bağlamında bir engel olarak görülmektedir. Özellikle Müslümanların genç nesli gerek ameli olsun gerekse itikadi ayrılıklar olsun anlamsız bulmaktadır. Farklılık olağan bir durumdur ancak ayrılıkları inanç haline getirmek anormaldir. Gerek itikadi oluşumlar olsun gerekse ameli mezhepler olsun bunların din olarak kabul edilmedikçe zaman içerisinde Müslümanların ihtiyaçlarından kaynaklı fetvalar olduğunu veya Kur’ân-ı Kerim ve sünnetin temel alınarak ortaya çıkan anlayışlar olduğunu unutulmadığı sürece bu farklılıkların yararlı olabileceğini düşünüyoruz.

1.1.37. Tablo 41: “Ameli konularda herhangi bir mezhebin düşüncelerine bağlı değilim.” Öncülünün Çapraz Tablo Analizi

		“Ameli konularda herhangi bir mezhebin düşüncelerine bağlı değilim.”					Toplam
		Kesinlikle Katılıyorum	Katılıyorum	Kararsızım	Katılmıyorum	Kesinlikle Katılmıyorum	
Cinsiyet	Erkek	2	12	6	76	79	175

	Kadın	0	1	0	17	7	25
Total		2	13	6	93	86	200

Anket katılımcılarının verdiği cevaplara göre, katılımcılardan 200'ünün cevap verdiği 41. soruya “Kesinlikle Katılıyorum” şeklinde cevap veren erkek sayısı 2 iken kadın sayısı 0’dır. “Katılıyorum” şeklinde cevap veren erkek sayısı 12 iken kadın sayısı 1’dir. “Kararsızım” şeklinde cevap veren erkek sayısı 6 iken kadın sayısı 0’dır. “Katılmıyorum” şeklinde cevap veren erkek sayısı 76 iken kadın sayısı 17’dir. “Kesinlikle Katılmıyorum” şeklinde cevap veren erkek sayısı 79 iken kadın sayısı 7’dir. Bu sonuçlara göre kadın ve erkek katılımcılarının büyük bir çoğunluğu ameli konularda herhangi bir mezhebin düşüncelerine bağlı değilim görüşüne katılmamaktadır.

Şırnak özelinde görev yapan din görevlilerinin büyük çoğunluğu yaklaşık olarak %89,5’i ameli konularda bir mezhebin düşüncesine bağlıdır. Herhangi bir mezhebin düşüncesine göre hareket etmeyen din görevlilerinin oranı ise %7,5’tir. Bu oran aynı zaman da ameli konularda mezhepsiz olanların oranıdır. Din görevlileri mezhepsizliği lanse etmektedir veya mezhepleri inkâr etmektedir anlamına gelmemelidir. Sadece %7,5’i ameli konularda herhangi bir mezhebi takip etmemektedirler. Bir mezhebin düşüncesine bağlı mı değil mi diye muallâkta kalan din görevlilerinin oranı ise %3’tür. Bu kesim kendisini ne tam anlamıyla mezhepsiz olduğunu ifade ediyor ne de tam anlamıyla bir ameli mezhebe bağlı olduğunu ifade ediyor.

1.1.38. Tablo 42: “İtikadi konularda herhangi bir mezhebin düşüncelerine bağlı değilim.” Öncülünün Çapraz Tablo Analizi

		“İtikadi konularda herhangi bir mezhebin düşüncelerine bağlı değilim.”					Topla m
Cinsiyet		Kesinlikle Katılıyoru m	Katılıyor um	Kararsızım	Katılmıy orum	Kesinlikl e Katılmıy orum	
	Erkek	3	17	8	68	77	173
	Kadın	0	3	0	16	6	25
Toplam		3	20	8	84	83	198

Anket katılımcılarının verdiği cevaplara göre, katılımcılardan 200'ünün cevap verdiği 42. soruya “Kesinlikle Katılıyorum” şeklinde cevap veren erkek sayısı 3 iken kadın sayısı 0'dır. “Katılıyorum” şeklinde cevap veren erkek sayısı 17 iken kadın sayısı 3'tür. “Kararsızım” şeklinde cevap veren erkek sayısı 8 iken kadın sayısı 0'dır. “Katılmıyorum” şeklinde cevap veren erkek sayısı 68 iken kadın sayısı 16'dır. “Kesinlikle Katılmıyorum” şeklinde cevap veren erkek sayısı 77 iken kadın sayısı 6'dır. Bu sonuçlara göre kadın ve erkek katılımcılarının büyük bir çoğunluğu itikadi konularda herhangi bir mezhebin düşüncelerine bağlı değilim görüşünü olumsuz olarak değerlendirmiştir.

Bu düşünceye katılmayan din görevlilerinin oranı %84,3'tür. Yani din görevlilerinin %84,3'ü itikadi meselelerde bir mezhebin düşüncelerine göre hareket etmektedir. Hiçbir mezhebi takip etmeyen, itikadi konularda mezhep telakkilerine bağlı kalmadan ve itikadi konularda mezhepsiz diyebileceğimiz din görevlilerinin oranı %11,6'dır. Kararsız olanların oranı ise %8'dir. Özetle Şırnak ve çevresinde görev yapmakta olan din görevlilerinin 10/9'u bir mezhebe bağlı yaşamakta ve benimsedikleri mezhebin direktiflerine göre dini hayatını tanzim etmektedir.

1.1.39. Tablo 43: “İtikadi mezhepler aslında dinin bir zenginliğidir.”

Öncülünün Çapraz Tablo Analizi

		“İtikadi mezhepler aslında dinin bir zenginliğidir.”					Toplam
		Kesinlikle Katılıyorum	Katılıyorum	Kararsızım	Katılmıyorum	Kesinlikle Katılmıyorum	
Cinsiyet	Erkek	87	54	12	16	6	175
	Kadın	8	10	2	3	2	25
Toplam		95	64	14	19	8	200

Anket katılımcılarının verdiği cevaplara göre, katılımcılardan 200'ünün cevap verdiği 43. soruya “Kesinlikle Katılıyorum” şeklinde cevap veren erkek sayısı 87 iken kadın sayısı 8'dir. “Katılıyorum” şeklinde cevap veren erkek sayısı 54 iken kadın sayısı 10'dur. “Kararsızım” şeklinde cevap veren erkek sayısı 12 iken kadın sayısı 2'dir. “Katılmıyorum” şeklinde cevap veren erkek sayısı 16 iken kadın sayısı 3'tür. “Kesinlikle Katılmıyorum” şeklinde cevap veren erkek sayısı 6 iken kadın

sayısı 2’dir. Bu sonuçlara göre kadın ve erkek katılımcılarının büyük bir çoğunluğu itikadi mezhepler aslında dinin bir zenginliğidir görüşüne kesinlikle katılmaktadırlar.

Şırnak’taki din görevlileri, itikadi mezhepleri dinin bir zenginliği olarak görenler olduğu gibi bu durumu zenginlik olarak görmeyenlerde mevcuttur. Bu durumun aslında dinin zenginliği olarak algılayanların oranı %79,5’tir. Bu durumu zenginlik olarak görmeyenlerin oranı ise %13,5’tir. Bu durumda bir kısım din görevlileri itikadi mezhepleri bir zenginlik olarak görmemektedir. İtikadi mezheplerin dinin zenginliği mi yoksa sorun mu oldukları konusunda kararsız olanların oranı ise %7’dir. İtikadi mezhepler bir düşünce olarak kaldığı sürece, aşırı bir kurumsallaşmaya gidilmedikçe ve çatışmaya zemin hazırlamadığı müddetçe İslâm toplumun bir zenginliği olarak kabul edilebilir. Ancak itikadi mezhepleri din gibi lanse etmek Müslümanları ayıracak potansiyele kavuşturmak farklılıktan çok ayrılığa zemin hazırlayabileceğini söyleyebiliriz. Buda İslâm’da yasak ve dini parçalamak anlamına gelmektedir. Bu bağlamda önemli olan inançta ve yaşayıpta birlik olmaktır. Teferruatta olan farklılıklara takılmamalı ve inanç haline getirilmemesi gerektiğini düşünüyoruz.

1.1.40. Tablo 44: “Ameli mezhepler aslında dinin bir zenginliğidir.”

Öncülünün Çapraz Tablo Analizi

		“Ameli mezhepler aslında dinin bir zenginliğidir.”					Toplam
		Kesinlikle Katılıyor m	Katılıyor um	Kararsız m	Katılmıy o rum	Kesinlikle Katılmıy o rum	
Cinsiyet	Erkek	109	53	4	6	3	175
	Kadın	10	10	2	3	0	25
Toplam		119	63	6	9	3	200

Anket katılımcılarının verdiği cevaplara göre, katılımcılardan 200’ünün cevap verdiği 44. soruya “Kesinlikle Katılıyorum” şeklinde cevap veren erkek sayısı 109 iken kadın sayısı 10’dur. “Katılıyorum” şeklinde cevap veren erkek sayısı 53 iken kadın sayısı 10’dur. “Kararsızım” şeklinde cevap veren erkek sayısı 4 iken kadın sayısı 2’dir. “Katılmıyorum” şeklinde cevap veren erkek sayısı 6 iken kadın sayısı 3’tür. “Kesinlikle Katılmıyorum” şeklinde cevap veren erkek sayısı 3 iken kadın sayısı 0’dır. Bu sonuçlara göre kadın ve erkek katılımcılarının büyük bir çoğunluğu

ameli mezhepler aslında dinin bir zenginliğidir görüşünü kesinlikle katılıyorum olarak değerlendirmiştir.

Katılımcıların %91'i ameli mezhepleri dinin bir zenginliği olarak kabul görmektedirler. Bunun yanında ameli mezheplerin de bir çatışma unsuru olabileceğini düşünüp, bir zenginlik olarak kabul etmeyenlerin oranı %4,5'tir. Kararsızların oranı ise %3'tür. Bu oranlar bağlamında din görevlileri ameli mezhepleri itikadi mezheplere oranla daha çok zenginlik olarak görmektedirler. İtikadi mezhepleri zenginlik olarak kabul edenlerin oranı %79,5 iken bu oran ameli mezheplerde %91'dir. İnanç konuları çok daha şeffaftır. Kişi Kur'ân-ı Kerim'in anlamını idrak ederek okumakla inanç tasavvuru şekillenir. Allah, melek, kitap, ahiret, hesap, cehennem ve cennet gibi inanç konuları genel hatlarıyla kolaylıkla anlaşılır. Ameli konular ise bu şekilde kolaylıkla anlaşılmaz bu bağlamda ameli mezhepler zenginlik olarak düşünülebilir. Ancak bu mezhep tasavvuru Kur'ân-ı Kerim ve İslâm'ın önüne geçmemelidir. Din görevlilerinin gözünden baktığımızda ameli meselelerde avamın mezhebe ihtiyaç duyduklarını görmekteyiz.

1.1.41. Tablo 45: “Farklı itikadi mezhep mensupları birlikte aynı mekânda ibadet edebilirler.” Öncülünün Çapraz Tablo Analizi

		“Farklı itikadi mezhep mensupları birlikte aynı mekânda ibadet edebilirler.”					Toplam
		Kesinlikle Katılıyorum	Katılıyorum	Kararsızım	Katılmıyorum	Kesinlikle Katılmıyorum	
Cinsiyet	Erkek	103	59	7	1	5	175
	Kadın	10	9	6	0	0	25
Toplam		113	68	13	1	5	200

Anket katılımcılarının verdiği cevaplara göre, katılımcılardan 200'ünün cevap verdiği 45. soruya “Kesinlikle Katılıyorum” şeklinde cevap veren erkek sayısı 103 iken kadın sayısı 10'dur. “Katılıyorum” şeklinde cevap veren erkek sayısı 59 iken kadın sayısı 9'dur. “Kararsızım” şeklinde cevap veren erkek sayısı 7 iken kadın sayısı 6'dır. “Katılmıyorum” şeklinde cevap veren erkek sayısı 1 iken kadın sayısı 0'dır. “Kesinlikle Katılmıyorum” şeklinde cevap veren erkek sayısı 5 iken kadın sayısı 0'dır. Bu sonuçlara göre kadın ve erkek katılımcılarının büyük bir çoğunluğu

farklı itikadi mezhep mensupları birlikte aynı mekân da ibadet edebilirler görüşünü kesinlikle katılıyorum şeklinde değerlendirmişlerdir.

Katılımcı din görevlilerinin %90,5'i "Farklı itikadi mezhep mensupları birlikte aynı mekânda ibadet edebilirler." öncülüne katılmaktadır. Genel anlamda düşündüğümüzde bu oranda bir mezhep algısı oldukça umut vericidir. Bu şekilde düşünen din görevlilerinin elleri altından geçen Müslümanlar ortalama bu düşünceye sahip olacaktır. Çok daha katı bir düşünce olmuş olsaydı cemaat veya sohbettekilerin bu düşüncelerden etkilenecekti. İslâm dininin temel esas ve görüntüsünde bir değişikliğe gidilmedikçe teferruatta ortaya çıkan farklılıklara takılmadan aynı mekânda ibadet edilebilir. İnanç bağlamında bir sorun oluşturmadığı sürece bir Eş'ari, Mâtürîdi, Zeydi veya aşırı olmayan diğer itikadi mezhep mensuplarının bir arada ibadet edilebileceğini düşünüyoruz.

1.1.42. Tablo 46: "Farklı ameli mezhep mensupları birlikte aynı mekânda ibadet edebilirler." Öncülünün Çapraz Tablo Analizi

		"Farklı ameli mezhep mensupları birlikte aynı mekânda ibadet edebilirler."					Toplam
		Kesinlikle Katılıyorum	Katılıyorum	Kararsızım	Katılmıyorum	Kesinlikle Katılmıyorum	
Cinsiyet	Erkek	112	56	4	1	2	175
	Kadın	12	11	2	0	0	25
Toplam		124	67	6	1	2	200

Anket katılımcılarının verdiği cevaplara göre, katılımcılardan 200'ünün cevap verdiği 46. soruya "Kesinlikle Katılıyorum" şeklinde cevap veren erkek sayısı 112 iken kadın sayısı 12'dir. "Katılıyorum" şeklinde cevap veren erkek sayısı 56 iken kadın sayısı 11'dir. "Kararsızım" şeklinde cevap veren erkek sayısı 4 iken kadın sayısı 2'dir. "Katılmıyorum" şeklinde cevap veren erkek sayısı 1 iken kadın sayısı 0'dır. "Kesinlikle Katılmıyorum" şeklinde cevap veren erkek sayısı 2 iken kadın sayısı 0'dır. Bu sonuçlara göre kadın ve erkek katılımcılarının büyük bir çoğunluğu farklı ameli mezhep mensupları birlikte aynı mekân da ibadet edebilirler görüşünü kesinlikle katılıyorum şeklinde değerlendirmişlerdir.

Farklı ameli mezhep mensuplarının bir arada ibadet edebileceğini düşünen din görevlilerinin oranı %95,5'tir. Kararsız kalanların oranı %3 iken bu durumu kabul etmeyenlerin oranı ise %1,5'tir. İbadetlerin özünde ve görüntüsünde bir anormallik olmadığı sürece farklı ameli mezheplerden kişiler beraber aynı mekânda ibadet edebilirler. Biz de bu düşüncüyü savunmaktayız. Çok düşük bir oran olmasına rağmen her mezhebin kendisine has ibadet yeri olsun diye düşünenlerde mevcuttur. Biz bu düşüncüyü yanlış bulmaktayız. Her dini anlayışın kendisine has bir ibadet yeri olsa büyük çatışma, ayrışma ve dini anlamda parçalanma söz konusu olacaktır. Zaten dinen bu durum din parçalanması olarak kabul edilir. Tarihte olduğu gibi mahalle çatışmalarına uzanabilir. Önemli olan Kur'ân-ı Kerim'de bize verilen isimdir. Kendimizi farklı isim ve sıfatlarla zikretmeye ihtiyacımızın olmadığını düşünüyoruz.

1.1.43. Tablo 47: “Bütün dünya Müslümanlarını birleştirecek mezhep hangisidir?” Sorusunun Çapraz Tablo Analizi

		“Bütün dünya Müslümanlarını birleştirecek mezhep hangisidir?”						Topla m
		Sünnili k	Hanefili k	Şafilik	Selefilik k	Hiçbiri	Diğer	
Cinsiyet	Erkek	105	13	6	4	19	24	171
	Kadın	11	5	2	2	2	3	25
Toplam		116	18	8	6	21	27	196

Anket katılımcılarının verdiği cevaplara göre, katılımcılardan 196'sının cevap verdiği 47. soruya “Sünnilik” şeklinde cevap veren erkek sayısı 105 iken kadın sayısı 11'dir. “Hanefilik” şeklinde cevap veren erkek sayısı 13 iken kadın sayısı 5'dir. “Şafilik” şeklinde cevap veren erkek sayısı 6 iken kadın sayısı 2'dir. “Selefilik” şeklinde cevap veren erkek sayısı 4 iken kadın sayısı 2'dir. “Hiçbiri” şeklinde cevap veren erkek sayısı 19 iken kadın sayısı 2'dir. “Diğer” şeklinde cevap veren erkek sayısı 24 iken kadın sayısı 3'tür. Bu sonuçlara göre kadın ve erkek katılımcılarının büyük bir çoğunluğu bütün dünya Müslümanlarını birleştirecek mezhebin Sünnilik olduğunu belirtmişlerdir.

Şunu önceden belirtmek istiyorum hiçbir yapı mezhep adı altında dünya Müslümanlarını birleştiremez. Elimizdeki birleştirici tek güç Kur'ân-ı Kerim'dir.

Katılımcıların %59,1'i Sünniliğin Müslümanları birleştirecek mezhep olduğu kanaatine varmıştır. %9'1'ide Hanefilik, %4 Şafilik, %3 Selefilik, %10,7 Hiçbiri derken %13,7 Diğer demıştır. Burada iki önemli hususu ele almak istiyoruz; birincisi hiçbiri diyen din görevlilerine göre mezhepler birleştirici bir etken değildir. Bizim kanaatimize göre de mezhepler birleştirici bir rol oynayamazlar. Her mezhep kendi fikirlerini savunur, fikirlerinin daha isabetli veya doğru olduğuna inanır. Hal böyle olunca mezhepler birleştirici olmaktan çok ayrıştırıcı bir faktör olarak karşımıza çıkmaktadırlar. İkinci husus ise diğer diyen din görevlileridir. Diğer seçeneğinin yanındaki boşluğa demek istediklerini yazmışlar.

“Diğer” diyen katılımcıların 15'si görüşünü belirtmiştir. 9 kişiye göre Kur'an-ı Kerim ve sünnete bağlılık ile dünya Müslümanları bir olabilir. Herhangi bir mezhebe takılmadan, mezhepler üstü bir inanç ile ve tevhîd düşüncesini temele alarak birlik sağlanabileceğini düşünmektedirler. Tamamen saf İslâm ile yani Kur'an-ı Kerim ve sünneti rehber edinerek bu birliğin sağlanabileceği kanaatine varmışlardır. Bunun yanında bir kişinin görüşüne göre; asrısaalette yaşanan İslâm'ın yaşanılması ile bu birliğin olabileceğini düşünmüştür. Ancak müspet anlamda asr-ı saâdetde yaşanan İslâm'ı tasavvur ettiğimizde bunun tamamıyla Kur'an-ı Kerim olduğunu göreceğiz. Bu bağlamda mezhepler üstü bir İslâm'ın kastedildiğini düşünmekteyiz. İki kişide her mezhebin doğrularını ele alarak ihtilaflarına tahammül ederek olabileceğini düşünmektedir. Bizim kanaatimize göre bu isabetli bir düşünce değildir; çünkü mezhep çatışmaları sadece doğrular ve ihtilaflardan oluşmamaktadır. Taban tabana zıt düşünceleri ve inanç haline gelen telakkiler mevcuttur. Üç kişide mezheplerin olabileceğini ve bunun rahmet olduğunu düşünmüşlerdir. Bir kişide şöyle diyor; ‘Bütün Müslümanların bir mezhep etrafında toplanması mümkün değildir ve buna da gerek yoktur.’

Mezheplerin insan ürünü olduğunu ve bunu kutsallaştırılmaması gerektiğini düşünüyoruz. Müslümanların parçalanmışlığının önemli sebeplerden biri aşırı milliyetçilik bir diğeri de kutsallaştırılmış mezhepçilik olduğunu söyleyebiliriz. Müslümanları tek çatı altında toplayacak tek merci Allah'ın kelamı olan Kur'an-ı Kerim'dir. İnsan kaynaklı veya okumalardan kaynaklı ihtilaflar olacaktır. Önemli olan bu ihtilafları inanç haline getirmemek ve kutsallaştırmamaktır. Önemli olan inançta ve ibadette birlik olmaktır. Tevhîd düşüncesi bu bağlamda çok önemlidir.

Bugünün tarikatları, cemaat ve cemiyetleri yarının kutsallaştırılmış mezhepleri ve inançları haline gelecektir. Bu durumda eğer istikrarlı ve güvenle önu alınmazsa bugünün mezhepleri yarının inançları hatta dinleri olarak karşımıza çıkacaktır. Kurucuları tanrısal özelliklere bürünen doğaüstü varlıklara dönüşmesi ihtimal halindedir. Tarihimizde bunun örneklerini de görmekteyiz. Bu yüzden tam anlamıyla Kur'ân-ı Kerim ve sünnet bağlamında bir İslâm şuuru yeşertilmelidir. Bunu tüm samimiyetimizle söylüyoruz mezhepler üstü bir din eğitimi ve İslâm tasavvuru geliştirilmelidir.

1.1.44. Tablo 48: “İtikadi mezhebinizi değiştirmeyi düşünüyor musunuz?” Sorusunun Çapraz Tablo Analizi

		“İtikadi mezhebinizi değiştirmeyi düşünüyor musunuz?”			Toplam
		Evet	Hayır	Kararsızım	
Cinsiyet	Erkek	4	167	2	173
	Kadın	2	21	0	23
Toplam		6	188	2	196

Anket katılımcılarının verdiği cevaplara göre, katılımcılardan 196’sının cevap verdiği 48. soruya “evet” şeklinde cevap veren erkek sayısı 4 iken kadın sayısı 2’dir. “Hayır” şeklinde cevap veren erkek sayısı 167 iken kadın sayısı 21’dir. “Kararsızım” şeklinde cevap veren erkek sayısı 2 iken kadın sayısı 0’dır. Bu sonuçlara göre erkek ve kadın katılımcıların çoğu itikadi mezhebini değiştirmeyi düşünmemektedir.

İtikadi mezhebini değiştirme gibi düşüncesi olmayanların oranı %96’dır. Değiştirmeyi düşünenlerin oranı %3 iken kararsız olanların oranı ise %1’dir. Bu bağlamda din görevlilerinin %96’sının sahip olduğu itikadi mezhep düşüncesinin isabetli olduğunu düşünmektedir. Başka bir ifade ile Şırnak ili özelinde görev yapmakta din görevlilerinin takip ettikleri itikadi mezheplerini tam anlamıyla isabetli bulmaktadırlar. Oysa itikadi mezheplerinde bir insan ürünü olduğunu unutmamak gerekir. Bunları isabetli oldukları konular olduğu gibi yanıldığı konularda olabileceği ihtimalini göz ardı edilmemelidir. Bazı konularda Mâtürîdi anlayışını isabetli bulurken bazı konularda Eş’ari düşüncesini doğru bulmaktayız. Bazen de haricilerin

kabul ettikleri bazı meseleleri daha doğru bulmaktayız. Özetle sadece bir düşünce yapısına takılıp kalınmamalı ve diğerleri görmezden gelinmemelidir.

Tek mezhebe intisap etmek diğer mezhepleri dışlamak anlamında olmamalıdır. Gerek ehl-i sünnet çizgisinde olanlar olsun gerekse çizgi dışında gelişmiş olanlar olsun inceleme altına alınması gerektiğini, ciddi bir araştırma ve çalışma yapılması yerinde olacaktır. İlim sahibi olmayanların isabetli bir mezhebi benimsemeleri daha doğru bir davranış olacağını söyleyebiliriz.

1.1.45. Tablo 49: “Ameli mezhebinizi değiştirmeyi düşünüyor musunuz?” Sorusunun Çapraz Tablo Analizi

		“Ameli mezhebinizi değiştirmeyi düşünüyor musunuz?”			
		Evet	Hayır	Kararsızım	Toplam
Cinsiyet	Erkek	5	164	5	174
	Kadın	2	21	2	25
Toplam		7	185	5	199

Anket katılımcılarının verdiği cevaplara göre, katılımcılardan 199’unun cevap verdiği 49. soruya “evet” şeklinde cevap veren erkek sayısı 5 iken kadın sayısı 2’dir. “Hayır” şeklinde cevap veren erkek sayısı 164 iken kadın sayısı 21’dir. “Kararsızım” şeklinde cevap veren erkek sayısı 5 iken kadın sayısı 2’dir. Bu sonuçlara göre erkek ve kadın katılımcıların çoğu ameli mezhebini değiştirmeyi düşünmemektedir.

Bu tabloya göre ameli mezheplerini değiştirmeyi düşünmeyenlerin oranı %93’tür. Mezhep değiştirmeyi düşünenlerin oranı %3,5 iken kararsız olanların oranı %2,5’tir. İtikadi mezhep değişikliğine göre daha esnek davranılmış. İtikadi mezhep değiştirmeyi düşünmeyenlerin oranı daha fazladır. Gerek itikadi gerek ameli olsun bir mezhebi takip etmek ve hayatını ona göre yaşamak bir problem değildir. Problem olan ona takılıp kalmak, onu inanç ve dava haline getirmektir. Oysaki inanç ve dava olması gereken İslâm’dır.

1.1.46. Tablo 50 : “Yaptığımız sohbet ve vaazları itikadi mezhep eksenli mi yapıyorsunuz?” Sorusunun Çapraz Tablo Analizi

		“Yaptığınız sohbet ve vaazları itikadi mezhep eksenli mi yapıyorsunuz?”			
		Evet	Hayır	Diğer	Toplam
Cinsiyet	Erkek	86	79	10	175
	Kadın	8	16	1	25
Toplam		94	90	11	200

Anket katılımcılarının verdiği cevaplara göre, katılımcılardan 200’ünün cevap verdiği 50. soruya “evet” şeklinde cevap veren erkek sayısı 86 iken kadın sayısı 8’dir. “Hayır” şeklinde cevap veren erkek sayısı 79 iken kadın sayısı 16’dır. “Diğer” şeklinde cevap veren erkek sayısı 10 iken kadın sayısı 1’dir. Bu sonuçlara göre erkek ve kadın katılımcıların çoğu yaptığı sohbet ve vaazları itikadi mezhep eksenli yaptığını belirtmiştir.

Din görevlilerinin %47’si vaaz ve sohbetlerini itikadi mezhep eksenli yapmaktadır. %45 ise mezheplere takılmadan yapmaktadır. Diğer diyen %5,5 ise ortama göre yaptıklarını ve çoğunlukla Kur’ân-ı Kerim ve sünnet eksenli yaptıklarını söylemektedirler. Şırnak özelinde görev yapan din görevlilerinin yarısından çok sohbet ve vaazları herhangi bir itikadi mezhebe takılmadan Kur’ân-ı Kerim ve sünnet eksenli yapmaktadır veya ortama göre yapılmaktadır. O sohbette bulunanların takip ettikleri bir itikadi mezhep düşüncesi mevcutsa ona göre sohbet yaptıklarını açıklama kısmında yazmışlar. Bizim kanaatimize göre de olması gerekende budur. İnancın kaynağı mezhepler değil Kur’ân-ı Kerim’dir. Bu bağlamda inanç konuları işlenmeli ve hatta itikadi mezhepler bu elekten elenmelidir.

1.1.47. Tablo 51: “Yaptığınız sohbet ve vaazları ameli mezhep eksenli mi yapıyorsunuz?” Sorusunun Çapraz Tablo Analizi

		“Yaptığınız sohbet ve vaazları ameli mezhep eksenli mi yapıyorsunuz?”			Toplam
		Evet	Hayır	Diğer	
Cinsiyet	Erkek	92	67	14	173
	Kadın	14	10	1	25
Toplam		106	77	15	198

Anket katılımcılarının verdiği cevaplara göre, katılımcılardan 200’ünün cevap verdiği 51. soruya “evet” şeklinde cevap veren erkek sayısı 86 iken kadın sayısı

8'dir. "Hayır" şeklinde cevap veren erkek sayısı 79 iken kadın sayısı 16'dır. "Diğer" şeklinde cevap veren erkek sayısı 10 iken kadın sayısı 1'dir. Bu sonuçlara göre erkek ve kadın katılımcıların çoğu yaptığı sohbet ve vaazları ameli mezhep eksenli yaptığını belirtmiştir.

Din görevlilerinin %53'ü vaaz ve sohbetleri ameli mezhep eksenli yapmaktadır. %39 'uda ameli mezhep eksenli vaaz veya sohbet yapmamaktadır. Geri kalan %7,5'i ise genellikle ameli mezhep eksenli vaaz-sohbet yapmaktadır veya ortamda bulunanların ameli mezhep durumlarına göre yapmaktadırlar. Kanaatimizce genel hatlar çizilmeli özel durumlar söz konusu olduğunda kolay olanı tercih edilmeli. Hiç kimseye sen Şafii'sin veya Hanefi'sin veyahut Hanbeli'sin bunu yapmak zorundasın demeye veya zorlama yapmaması gerektiğini düşünüyoruz. Asıl olan kolaylık göstermektir. Gerek inançta olsun gerekse amelde olsun asıl olan bellidir. Fûrû olan konularda kolaylık göstermek dinin gereğidir.

İKİNCİ BÖLÜM

KATILIMCILARIN ANKET SORULARINA VERDİKLERİ ÇOKLU CEVAPLARIN TABLO ANALİZİ

Bu bölümde din görevlilerine yönelttiğimiz sorular çoklu cevap ile cevaplanmıştır. Yani birden fazla şık işaretlenmiştir. Her din görevlisi bir öncülü işaretleyebildiği gibi tüm öncülleri de işaretleyebilmektedir. Bu bağlamda vaka yüzdesi normalin çok üstünde görülmektedir.

2.1. Tablo 51: “Yetiştirdiğiniz sosyal çevre hangi itikadi mezhebe mensuptur?” Sorusunun Analizi

	Cevaplar		Vakaların Yüzdesi
	N	Yüzde	
Maturidi	48	20,9%	24,7%
Eş’ari	175	76,1%	90,2%
Selefi	4	1,7%	2,1%
Diğer	3	1,3%	1,5%
Toplam	230	100,0%	118,6%

Yukarıdaki tabloya göre çoklu cevap veren cevaplayıcıların büyük bir çoğunluğu itikadi mezhep olarak Eş’ari Mezhebinin yoğun olarak bulunduğu bir sosyal çevrede yetiştiğini belirtmiştir. Şırnak’ta görev yapmakta olan din görevlilerinin çoğunluğunu Şırnaklılar oluşturmaktadır. Türkiye’nin doğusu genel olarak Şafii mezhebine bağlı olduğundan Eş’ari düşüncesini takip edenler çoğunluktadır. Şırnak ili de doğu bölgesinde olmasından dolayı %76,1’Eş’ari düşünce ekolünün olduğu sosyal bir çevrede yetişmişler. Bunun yanında Mâtürîdi ve Selefi düşüncesinin olduğu çevrede yaşayanlarda mevcuttur.

2.2. Tablo 5: “Yetiştirdiğiniz sosyal çevre hangi ameli mezhebe mensuptur?” Sorusunun Analizi

	Cevaplar		Vakaların Yüzdesi
	N	Yüzde	
Hanefi	40	17,4%	20,0%
Şafii	190	82,6%	95,0%
Toplam	230	100,0%	115,0%

Bu soruda çoklu cevap verilebilen bir sorudur. Yukarıdaki tabloya göre cevaplayıcıların büyük bir çoğunluğu ameli mezhep olarak Şafii mezhebinin yoğun

olarak bulunduğu bir sosyal çevrede yetiştiğini belirtmiştir. Yukarıda da belirttiğimiz gibi bölge büyük çoğunluğu Şafii mezhebine bağlıdır. Çoğunlukla yöreden din görevlileri burada görev yapmaktadırlar. Bu bağlamda yetiştikleri çevre Şafii düşünce geleneğine bağlıdır. Din görevlilerinin büyük çoğunluğu Şafii mezhebine bağlı olanların olduğu bir çevrede yetişmişlerdir. Bazıları da Hanefi mezhebine bağlı kişilerin olduğu bir sosyal çevrede yaşamışlar.

2.3. Tablo 53: “Hangi itikadi mezhep düşüncelerini benimsemiş durumdasınız?” Sorusunun Analizi

	Cevaplar		Vakaların yüzdesi
	N	Yüzde	
Mâtürîdi	68	25,6%	34,7%
Eş’ari	176	66,2%	89,8%
Şii	3	1,1%	1,5%
Selefi	9	3,4%	4,6%
Kendi İctihatlarımı	5	1,9%	2,6%
Diğer	5	1,9%	2,6%
Toplam	266	100,0%	135,7%

Yukarıdaki tabloya göre cevaplayıcıların büyük bir çoğunluğu itikadi mezhep olarak Eş’ari Mezhebini benimsediğini belirtmiştir. Din görevlilerinin yetiştikleri itikadi mezhep ortamı ile sahip oldukları itikadi mezhep düşünceleri arasında fark oluşmuştur. Büyük çoğunluğu yaklaşık %76,1’i Eş’ari düşünceye sahip bir ortamda yetişmişken bu düşünce üzerinde kalanların oranı %66,2’dir. Din görevlileri daha sonra farklı itikadi düşünceler benimsemişlerdir. %1,1’i Şii %3,1’i Selefi düşüncesini, %1,9’u kendi içtihatlarını ve %1,9’u da diğer düşünce akımlarını tasvip etmişlerdir. Haricilerin imam seçimi anlayışı ve Mu'tezile'nin akla öncelik verme gibi düşüncelerini de kabul etmişlerdir. Özetle din görevlileri yetiştikleri gibi kalmamış farklı düşünce yapılarından da etkilenmişlerdir. Kendi düşüncelerini de benimsemiş din görevlilerinin olması itikadi meselelerde mezhepler üstü bir duruşu hatırlatıyor.

2.4. Tablo 54: “Hangi ameli mezhep düşüncelerini benimsemiş durumdasınız?” Sorusunun Analizi

	Cevaplar		Vakaların yüzdesi
	N	Yüzde	

Hanefi	64	19,8%	32,0%
Şafi	189	58,5%	94,5%
Caferi	6	1,9%	3,0%
Hanbelî	29	9,0%	14,5%
Maliki	31	9,6%	15,5%
Kendi içtihatlarımı	4	1,2%	2,0%
Toplam	323	100,0%	161,5%

Yukarıdaki tabloya göre cevaplayıcıların büyük bir çoğunluğu ameli mezhep olarak Şafii mezhebini benimsediğini belirtmiştir. Bunun yanında Şafii mezhebinden sonra en çok benimsenmiş olan mezhep Hanefi mezhebidir. Hanbelî, Maliki ve Caferi mezhebinin görüşlerini benimsemiş din görevlileri mevcuttur. Din görevlilerinin yarısından fazlası tek mezhep ile yetinmemiş diğer mezhep düşüncelerini de tasvip etmiş bunun yanında kendi içtihatlarının da olduğu din görevlileri mevcuttur. Tamamıyla bir mezhebin olduğu ortamda yetişmiş olmalarına rağmen tek mezhep ile yetinilmemiş diğer mezheplerin düşüncelerinin de kabul edildiğini görmekteyiz.

2.5. Tablo 55: “Sahip olduğunuz itikadi mezhebi nasıl seçtiniz?”

Sorusunun Analizi

	Cevaplar		Vakaların yüzdesi
	N	Yüzde	
Aile mezhebi	133	44,0%	66,8%
Hocalarımdan etkilenererek	32	10,6%	16,1%
Medrese veya okul	56	18,5%	28,1%
Arkadaş veya takıldığım ortam	11	3,6%	5,5%
Okuyarak ve ilmi çalışma yaparak	66	21,9%	33,2%
Diğer	4	1,3%	2,0%
Toplam	302	100,0%	151,8%

Yukarıdaki tabloya göre cevaplayıcıların büyük bir çoğunluğu sahip olduğu itikadi mezhebi aile mezhebi olduğu için seçtiğini belirtmiştir. Din görevlilerinin sahip olduğu itikadi mezhebin ailesinden gelmekle beraber bunun yanında hocalarından etkilenererek, oldukları ilmi ortamların etkisi veya okumalarının etkisiyle bir itikadi mezhep anlayışına sahip olmuşlardır. Burada bizim dikkatimizi çeken durum okuyarak ve ilmi çalışma yaparak bir düşünce yapısına sahip olanlardır. %21,9’u ilmi çalışma ile bir itikadi mezhep düşüncesini seçmiştir. Genel olarak

tabloyu değerlendirdiğimizde din görevlileri aileden gelen düşünce ekollerine takılmadan ilmi çalışma, araştırma, okul ve hocalardan ders alarak belli bir seviyeye ulaşmışlardır. Bu bağlamda bir aile mezhebi taassubunun olmadığını söyleyebiliriz. Aile mezhebine devam edenlerinde ilmi çalışmalarından sonra bu mezhebe kanaat getirdiklerini düşünüyoruz.

2.6. Tablo 55: “Sahip olduğunuz ameli mezhebi nasıl seçtiniz?”

Sorusunun Analizi

	Cevaplar		Vakaların yüzdesi
	N	Yüzde	
Aile mezhebi	147	49,2%	74,6%
Hocalarımdan etkilenerek	31	10,4%	15,7%
Medrese veya okul	50	16,7%	25,4%
Arkadaş veya takıldığım ortam	13	4,3%	6,6%
Okuyarak ve ilmi çalışma yaparak	55	18,4%	27,9%
Diğer	3	1,0%	1,5%

Yukarıdaki tabloya göre cevaplayıcıların büyük bir çoğunluğu sahip olduğu ameli mezhebi aile mezhebi olduğu için seçtiğini belirtmiştir. İtikadi mezhepte olduğu gibi ameli mezheplerin seçiminde de büyük çoğunluk aileden gelen mezhebe devam etmiştir. Ancak bunun yanında ilmi çalışmalar, okul, araştırma, evre faktörü ve hocalarından aldıkları dersler ameli mezhep seçiminde büyük rol oynamıştır. Diyanet İşleri Başkanlığı’na bağlı, şırnak ve çevresinde görev yapmakta olan din görevlilerinin yarısı seçtiği mezhebi aileden gelen mezhep olduğunu görmüş olduk. Ancak diğer yarısı seçtikleri mezhebin kklklerinden beri ders aldıkları hocalar veya okudukları kitaplardan esinlenerek seçtikleri de bir gerçektir. Din görevlilerinin seçtikleri mezhep düşüncesi zamanla değiştiğini söyleyebiliriz.

2.7. Tablo 56: “İtikadi mezhepler hakkında edindiğiniz bilgilerin

kaynağı nedir?” Sorusunun Analizi

	Cevaplar		Vakaların yüzdesi
	N	Yüzde	
Ana kaynaklar	132	29,8%	66,7%
Diyanet	115	26,0%	58,1%
İlmihal	104	23,5%	52,5%
Ders kitapları	81	18,3%	40,9%
Diğer	11	2,5%	5,6%

Toplam	443	100,0%	223,7%
--------	-----	--------	--------

Yukarıdaki tabloya göre cevaplayıcıların büyük bir çoğunluğu sahip olduğu itikadi mezhepler hakkındaki bilgileri ana kaynaklardan, diyanetin kitaplarından ve ilmi hallerden edindiğini belirtmiştir. Din görevlileri itikadi mezhepler hakkında sahip oldukları bilgileri çoğunluk olarak ana kaynaklardan almışlardır. Bu durumda din görevlileri itikadi mezhepler hakkında bilgi sahibi olmak istediğin de ana kaynaklara ulaşabilmektedir. Diyanet İşleri Başkanlığı kaynaklarını da araştırma sahasında ciddi bir kaynak olarak kullanılmaktadır. İlmihaller bu konuda ciddi rol almaktadır. İlmihaller gerek ameli mezhepler gerekse itikadi mezhepler hakkında olsun geniş bilgi vermemektedir. Bu bağlamda bilgilendikleri alan olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu konuda ders kitaplarından da ciddi anlamda istifade edilmektedir. Kanaatimizce itikadi mezhepler hakkında edinilen bilgilerin ana kaynakların kullanılması yeterli değildir.

2.8. Tablo 58: “Ameli mezhepler hakkında edindiğiniz bilgilerin kaynağı nedir?” Sorusunun Analizi

	Cevaplar		Vakaların yüzdesi
	N	Yüzde	
Ana kaynaklar	138	30,3%	69,0%
Diyanet	113	24,8%	56,5%
İlmihal	118	25,9%	59,0%
Ders kitapları	76	16,7%	38,0%
Diğer	10	2,2%	5,0%
Toplam	455	100,0%	227,5%

Yukarıdaki tabloya göre cevaplayıcıların büyük bir çoğunluğu sahip olduğu ameli mezhepler hakkındaki bilgileri ana kaynaklardan, diyanetin kitaplarından ve ilmi hallerden edindiğini belirtmiştir. İtikadi mezhepler de olduğu gibi ameli mezheplerde de bilgi kaynağı olarak ana kaynaklar, diyanetin kitapları ve ilmi haller oluşturmaktadır. Din görevlileri sahip oldukları bilgileri öncelikli olarak ana kaynaklardan alındığında daha sağlıklı bir bilgiye ulaşmış olacaklar. Bu bağlamda sağlam bilgiye ulaşılmış olacaktır. İtikadi ve ameli mezheplerin ana kaynakları Arapçadır. Ülkemizde Arapça eğitimi yeterli olmadığından din görevlilerinin de yeterli Arapça seviyesine sahip olmadığından ana kaynaklara pek müracaat edememektedir. Bu bağlamda ana kaynaklara ulaşılsa da istifade edilememektedir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

DİN GÖREVLİLERİNİN MEZHEP ALGISININ TABLO DEĞERLENDİRMESİ

3.1. Cinsiyet Değişkenine Din Görevlilerinin Mezhep Algıları

Araştırmaya katılan din görevlilerinin mezhep algısı cinsiyet değişkeni bakımından analizleri yapılmış ve bulgular aşağıda Tablo 59a ve 59b’ de verilmiştir.

Hipotez 1: Katılımcıların mezhep algıları cinsiyetlerine göre anlamlı bir farklılık göstermemektedir.

Tablo 59a: Cinsiyet Değişkenine Göre Din Görevlilerinin Mezhep Algısı

	F	Sig.	T	df	P	md	Sh
Mezhep Algısı	,031	,861	-2,553	198	,011	-,14740	,05773
			-2,638	31,957	,013	-,14740	,05587

Yukarıdaki tablo göre elde edilen p değeri (0,011) alfa değerinden (0,05) küçük olduğundan hipotezimiz reddedilmektedir. Yani, Katılımcıların mezhep algısı cinsiyete göre farklılık göstermektedir. Tablo 59b’ye göre mezhep algısı kadın katılımcılarda daha yüksek olduğu %95 güven aralığı içerisinde söylenebilmektedir.

Tablo 59b: Grup İstatistiği

	Cinsiyet	N	Ortalama	Std. Hata	Std. Hata ort.
Mezhep Algısı	Erkek	175	2,4108	,27139	,02052
	Bayan	25	2,5582	,25982	,05196

3.2. Eğitim Durumu Değişkenine Din Görevlilerinin Mezhep Algıları

Araştırmaya katılan din görevlilerinin mezhep algısı cinsiyet değişkeni bakımından analizleri yapılmış ve bulgular aşağıda Tablo 60a ve 60b’ de verilmiştir.

Hipotez 2: Katılımcıların mezhep algıları eğitim durumuna göre anlamlı bir farklılık göstermemektedir.

Tablo 60a: Eğitim Durumu Değişkenine Göre Din Görevlilerinin Mezhep Algısı(Anova Tablosu)

	Toplam kareler	Df	Ortalama kareler	F	P
Gruplar arası	,859	3	,286	3,996	,009
Grup içi	14,052	196	,072		
Toplam	14,911	199			

P değeri (0,009), alfa değerinden (0,05) küçük olduğundan hipotez reddedilir. Yani Katılımcıların mezhep algıları eğitim durumlarına göre anlamlı bir farklılık göstermektedir. POSTHOC analizi Benferroni testi sonuçlarına göre, Lise mezunu din görevlileri ile ön lisans mezunu din görevlilerinin mezhep algıları arasında anlamlı bir farklılık bulunmaktadır.

Tablo 60b: Benferroni Testi

Bonferroni	Lise	Ön lisans	,20571*	,06720	,015	,0266	,3848
		Lisans	,10708	,06686	,665	-,0711	,2853
		Yüksek lisans	,08816	,08273	1,000	-,1323	,3086
	Ön lisans	Lise	-,20571*	,06720	,015	-,3848	-,0266
		Lisans	-,09862	,04262	,130	-,2122	,0150
		Yüksek lisans	-,11755	,06473	,425	-,2901	,0550
	Lisans	Lise	-,10708	,06686	,665	-,2853	,0711
		Ön lisans	,09862	,04262	,130	-,0150	,2122
		Yüksek lisans	-,01893	,06437	1,000	-,1905	,1526
	Yüksek lisans	Lise	-,08816	,08273	1,000	-,3086	,1323
		Ön lisans	,11755	,06473	,425	-,0550	,2901
		Lisans	,01893	,06437	1,000	-,1526	,1905

3.3. Din Görevlilerinin Devam Ettikleri Görev Durumuna Göre Mezhep Algıları

Hipotez 3: Katılımcıların mezhep algıları devam ettikleri görev durumuna göre anlamlı bir farklılık göstermemektedir.

Tablo 61: Görev Durumu Değişkenine Göre Din Görevlilerinin Mezhep Algısı (ANOVA Tablosu)

	Toplam kareler	df	Ortalama kareler	F	P
Gruplar arası	,547	3	,182	2,489	,062
Grup içi	14,364	196	,073		
Toplam	14,911	199			

Analiz sonuçlarına göre p değeri (0,062), alfa değerinden (0,05) büyük olduğundan hipotez reddedilmez. Yani katılımcıların mezhep algıları görev durumlarına göre anlamlı bir farklılık göstermemektedir. Yani din görevlilerinin sahip oldukları imam-hatip, müezzin-kayyım, vaiz ve kuran kursu öğreticisi gibi görev durumlarında bir farklı mezhep algısı ortaya çıkmamıştır. Bu çalışma alanları arasında sadece bir çalışma alanına ait bir düşünce farklılığı ortaya çıkamamıştır.

3.4. Din Görevlilerinin Medrese Eğitimi Alma Durumuna Göre Mezhep Algıları

Hipotez 3: Katılımcıların mezhep algıları medrese eğitimi alma durumuna göre anlamlı bir farklılık göstermemektedir.

Tablo 62: Medrese Eğitimi Alma Durumu Değişkenine Göre Din Görevlilerinin Mezhep Algısı (ANOVA Tablosu)

	Kareler Toplamı	df	Ortalamaları n Karesi	F	p
Gruplar arası	1,057	5	,211	2,959	,013
Grup içi	13,855	194	,071		
Toplam	14,911	199			

Analiz sonuçlarına göre p değeri (0,013), alfa değerinden (0,05) küçük olduğundan hipotez reddedilir. Yani katılımcıların mezhep algıları medrese eğitimi alma durumuna göre anlamlı bir farklılık göstermektedir. POSTHOC analizi Tukey testi sonuçlarına göre, 6 ay ve üzeri medrese eğitimi alan din görevlileri ile 6 aydan az ve hiç medrese eğitimi almamış din görevlilerinin mezhep algıları arasında anlamlı bir farklılık bulunmaktadır.

SONUÇ

Hız. Peygamber(a.s) vefat ettikten sonra farklı milletler ve farklı inançlara sahip olan insanlar İslâm dinine girmişlerdi. Müslümanlar farklı kültürlerle etkileşime geçmiş ve bu etkileşimin neticesinde bazı tartışmalar ve durumlar ortaya çıkmıştır. Her insanın yapısı, düşüncesi, anlayışı, kültürü, yaşantısı ve algısı farklılık arz etmektedir. Dini metinlerden algı, kültür, düşünce ve ihtiyacı farklı olan insanlar farklı şeyler çıkarmıştır. Din anlayışları olarak ifade ettiğimiz bu durum zaman içinde kurumsallaşarak bugün mezhep diyebileceğimiz olgular ortaya çıkmış durumda. Bilhassa Şırnak ve çevresinde görev yapmakta olan din görevlilerine farklı dini anlayış, kültür ve algıların tesir etmesi oldukça doğaldır.

Şırnak din görevlilerinin sayısı açısından en büyük sayı imam-hatipleridir. Başka bir ifade ile Şırnak din görevlilerinin büyük çoğunluğunu imam-hatip kadrosunda çalışanlar oluşturmaktadır. Yaklaşık olarak %65 gibi bir orana tekabül etmektedir. Geri kalan kısım ise vaiz, müezzin-kayım, kur'ân kursu öğreticisinden oluşmaktadır. Görev süreleri ile ilgili bir değerlendirme yaptığımızda din görevlilerinin %50'den fazlası 10 yıl üzeri görev yapmış kişilerden oluşmaktadır. Bu şu anlama gelmektedir; Şırnak özelinde görev yapan din görevlilerinin büyük çoğunluğu gerekli tecrübeye sahip belli bir seviyeye ulaşmış kişilerden oluştuğunu söyleyebiliriz. Mezun oldukları durumlarına baktığımızda %40'ından fazlası lisans mezunu olup lise mezunları %10 gibi bir orana sahiptir. Kalan %50'si ise ön lisans ve yüksek lisans mezunları oluşturmaktadır. Bunun yanında eğitim çalışmaları hala devam etmektedir. Yüksek lisans ve doktora yapan din görevlileri sayısı da gün geçtikçe yükselmektedir. Şırnak din görevlilerinin özellikle akademik alanda kendilerini yetiştirme fırsatı bulmalarının en büyük avantajı; Şırnak'ta üniversitenin varlığı ve bünyesinde bir ilahiyat fakültesini barındırması olduğunu söyleyebiliriz. Çağdaş eğitim sisteminin yanında geleneksel eğitim alanında yani medreselerde eğitim görmüş ve icazet almış din görevlilerinin oranı %28,5'tir. %80 oranında din görevlileri medrese kapısından girmiş orada ders aldığını görmekteyiz.

Erkek ve kadın olarak bir mezhep algısı değerlendirmesi yaptığımızda erkek-kadın ayrımı yapacak bir mezhep anlayışı ortaya çıkmamaktadır. Yani erkek ve kadını birbirinden ayıracak bir düşünce veya algı ortaya çıkamamıştır. Din görevlilerinin statü bağlamında da farklı veya ayrı bir mezhep algısı da ortaya

çıkamamıştır. İmam-hatip statüsünde çalışan din görevlileri ile vaiz statüsünde çalışanlar arasında bir farklılık söz konusu değildir. Veya görev yılı çok olan ile görev yılı az olanların arasında da bir farklılık ortaya çıkmamıştır. Başka bir ifade ile statü, sınıf veya görev süresi bağlamında bir farklılık söz konusu değildir. Ancak eğitim ve mezun oldukları eğitim sistemleri açısından bir farklılık olduğunu söyleyebiliriz. Medrese eğitiminden geçen din görevlileri ile ciddi bir medrese tedrisatından geçmemiş veya eğitim görmemiş din görevlileri arasında bir farklılık ortaya çıkmıştır. Medrese eğitiminden geçen din görevlilerinin meseleyi daha sıkı tuttuklarını ancak medrese eğitiminden geçmeyen din görevlilerinin daha rahat bir tavır sergilediklerini söyleyebiliriz. Örneğin medresede hiç eğitim almamış bir din görevlisinin itikadi ve ameli konularda mezhep imamlarının düşünceleri dışında kendi düşüncelerinin var olduğunu savunmuştur. Ancak aynı soruya iki yıl ve üzeri medrese eğitimi almış bir din görevlisinin bu duruma katılmadığını görmekteyiz. Başka bir ifade ile gerek itikadi olsun gerekse ameli konularda olsun mezhep düşüncelerinin dışında bir fikri veya düşüncesi olmadığını ve tamamen mezhep içtihatlarına göre dini hayatı yaşamakta olduğunu görmekteyiz. Oysa medrese eğitimi almamış bazı din görevlilerinin tek mezhebe intisap etmediğini söyleyebiliriz.

Diğer farklı bir durum ise lise mezunları ile ön lisans mezunları bağlamında mezhep algısı farklılığıdır. Lise mezunu din görevlilerinin oranı %10'dur. Bu yüzdelik kısmında bazı yüzeysel düşüncelerin varlığı söz konusudur. Daha çok mutaassıp bir tavır sergilenmektedir. Oysa akademik bir çalışma alanı diyebileceğimiz ön lisans mezunlarının lise mezunları gibi yüzeysel düşünmediğini ve mutaassıp düşüncelerden çoğunlukla arınmış olduklarını söyleyebiliriz. Lise mezunu din görevlileri “Kişi kendi ailesinin bağlı olduğu itikadi mezhebini benimsemek zorundadır” öncülüne ‘Kesinlikle Katılıyorum’ diyerek kişinin mezhebi, ailesinin mezhebi olması gerektiğini düşünmüşlerdir. Bunun yanında aynı öncüle ön lisans mezunu din görevlileri ‘Kesinlikle Katılmıyorum’ diyerek böyle bir zorunluluğunun olmadığını savunmuşlardır. Lise mezunu ile ön lisans mezunları olan din görevlilerinin mezhep algıları taban tabana zıttır diyebiliriz.

Din görevlilerinin mezhepler ile ilgili çalışmaları yoğunluk bağlamında bir değerlendirme yaptığımızda daha çok ameli mezhepler üzerinde çalışmalar

yapılmaktadır. İlgili oldukları alan ameli mezhepler alanıdır. Ameli mezheplerde geniş bir yelpazeden bakarlarken itikadi mezheplerde daha dar bir alandan bakmaktadırlar. Ameli mezheplerde daha esnek davranılırken itikadi mezheplerde daha sıkı davranmaktadırlar. Eşlerinin veya aileden birinin ameli mezhep değişikliği yaşandığında çok esnek ve hoşgörülü davranabilmektedirler. Aynı konu itikadi mezhep değişikliğinde gösterilmemektedir.

Anket çalışmaları sırasında bazı katılımcıların sorunun yanına ‘eğer hak mezhep ise karşı olmam’ notunu ekstra düşürmüşlerdir. Bölgenin yüksek oranda Eş’ari düşünceye sahiptir. Bu bağlamda Eş’ari itikadi düşüncesini takip eden birinin ehl-i sünnet dairesi için de kabul edilen Mâtürîdi itikadının dışında bir itikadi mezhep değişikliğini kabullenememektedir. Anladığımız kadarıyla itikadi mezhep deyince çoğunluk sadece Eş’ari ve Mâtürîdi düşünce ekollerini düşünmektedirler. Bu yüzden katılımcıların yarısından fazlası her iki alanda esnek ve hoşgörülü davranmaktadır. Ameli mezhep düşünceleri hak mezhep tasavvurundan ibarettir. İtikadi mezhepler için Mâtürîdi ve Eş’ari mezhepleri iken ameli alanda hak mezhep yani Hanefi, Şafii, Hanbelî ve Maliki ameli mezhepler bağlamında düşünülmektedir. Bazıları da bu dört mezhep olduğu sürece istediğine geçebilir ve karşı çıkmam notunu düşürmüşlerdir. Çok nadirde olsa din görevliler arasında itikadi meselelerde Eş’ari ve Mâtürîdi düşünce sisteminin yanında Haricilerin imam seçimi ve Mu'tezile'nin aklı ön plana alan tutumlarını da benimsediğini söyleyebiliriz. Bazı din görevlilerinin tamamıyla bir itikadi ve ameli mezhebe bağlı olmadıklarını fark ettik. Gerek itikadi olsun gerekse ameli meselelerde olsun sadece bir düşünce ekolüne intisap etmediklerini söyleyebiliriz. Hem diğer tüm mezheplerden farklı düşünceleri kabul etmektedirler hem de kendilerine ait düşünceleri de mevcuttur.

Netice itibariyle din görevlilerinin büyük çoğunluğu oldukça hoşgörülü ve müsamahakâr bir düşünce yapısına sahiptirler. Herhangi bir mezhep taassubu yok denecek kadar azdır. Bazı özel meselelerde çok sıkı tutan ve taassuba kaçan tavırlar varsa da çok nadir karşımıza çıkmaktadır. Diğer mezhepleri yerecek veya kötüleyecek bir tavır söz konusu olmamakla beraber birkaç din görevlisinin kendilerinin sahip oldukları mezhep düşüncelerini övmeleri de dikkatlerden kaçmamıştır.

EKLER**Statistics**

	Cinsiyet	görev	calismayili	mezuniyet	medrese
N	Valid	200	200	200	200
	Missing	0	0	0	0
Mean		1,1250	3,8250	3,0100	2,5250
Median		1,0000	4,0000	4,0000	3,0000
Std. Deviation		,33155	,89912	1,15175	,82021
Minimum		1,00	1,00	1,00	1,00
Maximum		2,00	5,00	4,00	6,00

Frequency Table**Cinsiyet**

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid Bay	175	87,5	87,5	87,5
Bayan	25	12,5	12,5	100,0
Total	200	100,0	100,0	

Görev

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid Vaiz	12	6,0	6,0	6,0
Öğretici	29	14,5	14,5	20,5
İmamhatip	129	64,5	64,5	85,0
muezzinkayım	30	15,0	15,0	100,0
Total	200	100,0	100,0	

Çalışma Yılı

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid 1-3	32	16,0	16,0	16,0
4-6	35	17,5	17,5	33,5
7-10	32	16,0	16,0	49,5
10+	101	50,5	50,5	100,0
Total	200	100,0	100,0	

Mezuniyet

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Lise	20	10,0	10,0	10,0
	Önlisans	77	38,5	38,5	48,5
	Lisans	81	40,5	40,5	89,0
	yükseklisans	22	11,0	11,0	100,0
	Total	200	100,0	100,0	

Medrese

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Hiç	37	18,5	18,5	18,5
	6 aydan az	4	2,0	2,0	20,5
	1 yıldan az	7	3,5	3,5	24,0
	1 yıldan fazla	30	15,0	15,0	39,0
	2 yıl ve üzeri	65	32,5	32,5	71,5
	İcazet	57	28,5	28,5	100,0
	Total	200	100,0	100,0	

T-Test

Group Statistics

	cinsiyet	N	Mean	Std. Deviation	Std. Error Mean
mezhep_algisi	bay	175	2,4108	,27139	,02052
	bayan	25	2,5582	,25982	,05196

Independent Samples Test

	Levene's Test for Equality of Variances		t-test for Equality of Means						
	F	Sig.	t	df	Sig. (2-tailed)	Mean Difference	Std. Error Difference	95% Confidence Interval of the Difference	
								Lower	Upper
mezhep_algisi	,031	,861	-2,553	198	,011	-,14740	,05773	-,26125	-,03356
			-2,638	31,957	,013	-,14740	,05587	-,26121	-,03360

Oneway

Descriptives

mezhep_algisi

	N	Mean	Std. Deviation	Std. Error	95% Confidence Interval for Mean		Minimum	Maximum
					Lower Bound	Upper Bound		
Lise önlisans	20	2,5615	,26283	,05877	2,4385	2,6845	2,14	2,98
	77	2,3558	,29712	,03386	2,2883	2,4232	1,63	2,96
Lisans Yüksekli sans	81	2,4544	,26543	,02949	2,3957	2,5131	1,92	3,31
	22	2,4733	,13696	,02920	2,4126	2,5340	2,27	2,84
Total	200	2,4292	,27374	,01936	2,3910	2,4674	1,63	3,31

Test of Homogeneity of Variances

mezhep_algisi

Levene Statistic	df1	df2	Sig.
3,065	3	196	,029

ANOVA

mezhep_algisi

	Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
Between Groups	,859	3	,286	3,996	,009
Within Groups	14,052	196	,072		
Total	14,911	199			

Post Hoc Tests**Multiple Comparisons**

Dependent Variable: mezhep_algisi

	(I) mezun iyet	(J) mezuniyet	Mean Difference (I-J)	Std. Error	Sig.	95% Confidence Interval	
						Lower Bound	Upper Bound
Tukey HSD	lise	önlisans	,20571*	,06720	,013	,0316	,3798
		lisans	,10708	,06686	,380	-,0662	,2803
		yükseklisans	,08816	,08273	,711	-,1262	,3025
	önlisans	lise	-,20571*	,06720	,013	-,3798	-,0316
		lisans	-,09862	,04262	,098	-,2091	,0118
		yükseklisans	-,11755	,06473	,269	-,2853	,0502

Bonferro ni	lisans	lise	-,10708	,06686	,380	-,2803	,0662
		önlisans	,09862	,04262	,098	-,0118	,2091
		yükseklisans	-,01893	,06437	,991	-,1857	,1479
	yüksek lisans	lise	-,08816	,08273	,711	-,3025	,1262
		önlisans	,11755	,06473	,269	-,0502	,2853
		lisans	,01893	,06437	,991	-,1479	,1857
	önlisans	lise	-,20571*	,06720	,015	,0266	,3848
		lisans	,10708	,06686	,665	-,0711	,2853
		yükseklisans	,08816	,08273	1,000	-,1323	,3086
	lisans	lise	-,10708	,06686	,665	-,2853	,0711
		önlisans	,09862	,04262	,130	-,0150	,2122
		yükseklisans	-,01893	,06437	1,000	-,1905	,1526

*. The mean difference is significant at the 0.05 level.

Homogeneous Subsets

mezhep_algisi

	Mezuniyet	N	Subset for alpha = 0.05	
			1	2
Tukey HSD ^{a,b}	Önlisans	77	2,3558	
	Lisans	81	2,4544	2,4544
	Yükseklisans	22	2,4733	2,4733
	Lise	20		2,5615

	Sig.		,283	,366
--	------	--	------	------

Oneway**Descriptives**

mezhep_algisi

	N	Mean	Std. Deviation	Std. Error	95% Confidence Interval for Mean		Minimum	Maximum
					Lower Bound	Upper Bound		
Vaiz	12	2,4422	,06589	,01902	2,4003	2,4840	2,37	2,53
öğretici	29	2,5544	,24185	,04491	2,4624	2,6464	1,98	2,94
İmamhatip	129	2,4064	,27364	,02409	2,3588	2,4541	1,92	3,31
Muezzinkayım	30	2,4010	,32664	,05964	2,2790	2,5230	1,63	2,94
Total	200	2,4292	,27374	,01936	2,3910	2,4674	1,63	3,31

Test of Homogeneity of Variances

mezhep_algisi

Levene Statistic	df1	df2	Sig.
4,358	3	196	,005

ANOVA

mezhep_algisi

	Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
Between Groups	,547	3	,182	2,489	,062
Within Groups	14,364	196	,073		
Total	14,911	199			

Post Hoc Tests**Multiple Comparisons**

Dependent Variable: mezhep_algisi

			Mean Difference (I-J)	Std. Error	Sig.	95% Confidence Interval	
						Lower Bound	Upper Bound
Tukey HSD	Vaiz	öğretici	-,11221	,09292	,623	-,3530	,1286
		imamhatip	,03574	,08170	,972	-,1760	,2474
		muezzinkayım	,04118	,09247	,970	-,1984	,2808
	Öğretici	vaiz	,11221	,09292	,623	-,1286	,3530
		imamhatip	,14796*	,05563	,042	,0038	,2921
		muezzinkayım	,15340	,07050	,134	-,0293	,3361

	imamhati p	vaiz	-,03574	,08170	,972	-,2474	,1760
		öğretici	-,14796*	,05563	,042	-,2921	-,0038
		muezzinka yım	,00544	,05487	1,000	-,1367	,1476
	muezzin kayım	vaiz	-,04118	,09247	,970	-,2808	,1984
		öğretici	-,15340	,07050	,134	-,3361	,0293
		imamhatip	-,00544	,05487	1,000	-,1476	,1367
Bonferron i	Vaiz	öğretici	-,11221	,09292	1,000	-,3599	,1354
		imamhatip	,03574	,08170	1,000	-,1820	,2535
		muezzinka yım	,04118	,09247	1,000	-,2053	,2876
	öğretici	vaiz	,11221	,09292	1,000	-,1354	,3599
		imamhatip	,14796	,05563	,051	-,0003	,2962
		muezzinka yım	,15340	,07050	,185	-,0345	,3413
	imamhati p	vaiz	-,03574	,08170	1,000	-,2535	,1820
		öğretici	-,14796	,05563	,051	-,2962	,0003
		muezzinka yım	,00544	,05487	1,000	-,1408	,1517
	muezzin kayım	vaiz	-,04118	,09247	1,000	-,2876	,2053
		öğretici	-,15340	,07050	,185	-,3413	,0345
		imamhatip	-,00544	,05487	1,000	-,1517	,1408

Descriptives

mezhep_algisi

	N	Mean	Std. Deviation	Std. Error	95% Confidence Interval for Mean		Mini mum	Maxi mum
					Lower Bound	Upper Bound		
Hiç	37	2,5160	,23177	,03810	2,4388	2,5933	1,98	2,94
6 aydan az	4	2,8112	,21168	,10584	2,4744	3,1481	2,51	2,96
1 yıldan az	7	2,4111	,30508	,11531	2,1289	2,6932	1,92	2,94
1 yıldan fazla	30	2,3947	,28832	,05264	2,2870	2,5023	1,92	2,94
2 yıl ve üzeri	65	2,4191	,25151	,03120	2,3567	2,4814	1,98	2,98
İcazet	57	2,3780	,29181	,03865	2,3006	2,4555	1,63	3,31
Total	200	2,4292	,27374	,01936	2,3910	2,4674	1,63	3,31

Test of Homogeneity of Variances

mezhep_algisi

Levene Statistic	df1	df2	Sig.
,257	5	194	,936

ANOVA

mezhep_algisi

	Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
Between Groups	1,057	5	,211	2,959	,013
Within Groups	13,855	194	,071		
Total	14,911	199			

Post Hoc Tests

Multiple Comparisons

Dependent Variable: mezhep_algisi

	(I) medrese	(J) medrese	Mean Difference (I-J)	Std. Error	Sig.	95% Confidence Interval	
						Lower Bound	Upper Bound
Tukey HSD	hiç	6 aydan az	-,29519	,14066	,292	-,7001	,1097
		1 yıldan az	,10496	,11015	,932	-,2121	,4220
		1 yıldan fazla	,12138	,06566	,437	-,0676	,3104
		2 yıl ve üzeri	,09697	,05503	,493	-,0614	,2554
		icazet	,13799	,05642	,146	-,0244	,3004
	6 aydan az	hiç	,29519	,14066	,292	-,1097	,7001
		1 yıldan az	,40015	,16750	,165	-,0820	,8823
		1 yıldan fazla	,41657*	,14225	,044	,0071	,8260
		2 yıl ve üzeri	,39216	,13767	,054	-,0041	,7884
		icazet	,43318*	,13823	,024	,0353	,8311

	1 yıldan az	hiç	-,10496	,11015	,932	-,4220	,2121
		6 aydan az	-,40015	,16750	,165	-,8823	,0820
		1 yıldan fazla	,01642	,11217	1,000	-,3065	,3393
		2 yıl ve üzeri	-,00799	,10631	1,000	-,3140	,2980
		icazet	,03303	,10703	1,000	-,2750	,3411
	1 yıldan fazla	hiç	-,12138	,06566	,437	-,3104	,0676
		6 aydan az	-,41657*	,14225	,044	-,8260	-,0071
		1 yıldan az	-,01642	,11217	1,000	-,3393	,3065
		2 yıl ve üzeri	-,02441	,05898	,998	-,1942	,1454
		icazet	,01661	,06028	1,000	-,1569	,1901
	2 yıl ve üzeri	hiç	-,09697	,05503	,493	-,2554	,0614
		6 aydan az	-,39216	,13767	,054	-,7884	,0041
		1 yıldan az	,00799	,10631	1,000	-,2980	,3140
		1 yıldan fazla	,02441	,05898	,998	-,1454	,1942
		icazet	,04102	,04849	,958	-,0986	,1806
	icazet	hiç	-,13799	,05642	,146	-,3004	,0244
		6 aydan az	-,43318*	,13823	,024	-,8311	-,0353
		1 yıldan az	-,03303	,10703	1,000	-,3411	,2750
		1 yıldan fazla	-,01661	,06028	1,000	-,1901	,1569
		2 yıl ve üzeri	-,04102	,04849	,958	-,1806	,0986
	Bonferro ni	hiç	-,29519	,14066	,557	-,7132	,1228
		1 yıldan az	,10496	,11015	1,000	-,2224	,4323
		1 yıldan fazla	,12138	,06566	,990	-,0737	,3165
		2 yıl ve üzeri	,09697	,05503	1,000	-,0666	,2605
		icazet	,13799	,05642	,230	-,0297	,3057
	6 aydan az	hiç	,29519	,14066	,557	-,1228	,7132
		1 yıldan az	,40015	,16750	,268	-,0977	,8980
		1 yıldan fazla	,41657	,14225	,057	-,0062	,8393
		2 yıl ve üzeri	,39216	,13767	,073	-,0170	,8013
		icazet	,43318*	,13823	,030	,0224	,8440
	1 yıldan az	hiç	-,10496	,11015	1,000	-,4323	,2224
		6 aydan az	-,40015	,16750	,268	-,8980	,0977
		1 yıldan fazla	,01642	,11217	1,000	-,3170	,3498
		2 yıl ve üzeri	-,00799	,10631	1,000	-,3239	,3080
		icazet	,03303	,10703	1,000	-,2851	,3511
	1 yıldan	hiç	-,12138	,06566	,990	-,3165	,0737
		6 aydan az	-,41657	,14225	,057	-,8393	,0062

fazla	1 yıldan az	-,01642	,11217	1,000	-,3498	,3170
	2 yıl ve üzeri	-,02441	,05898	1,000	-,1997	,1509
	icazet	,01661	,06028	1,000	-,1625	,1958
2 yıl ve üzeri	hiç	-,09697	,05503	1,000	-,2605	,0666
	6 aydan az	-,39216	,13767	,073	-,8013	,0170
	1 yıldan az	,00799	,10631	1,000	-,3080	,3239
	1 yıldan fazla	,02441	,05898	1,000	-,1509	,1997
	icazet	,04102	,04849	1,000	-,1031	,1851
icazet	hiç	-,13799	,05642	,230	-,3057	,0297
	6 aydan az	-,43318*	,13823	,030	-,8440	-,0224
	1 yıldan az	-,03303	,10703	1,000	-,3511	,2851
	1 yıldan fazla	-,01661	,06028	1,000	-,1958	,1625
	2 yıl ve üzeri	-,04102	,04849	1,000	-,1851	,1031

Homogeneous Subsets

mezhep_algisi

			Subset for alpha = 0.05	
	medrese	N	1	2
Tukey HSD ^{a,b}	icazet	57	2,3780	
	1 yıldan fazla	30	2,3947	
	1 yıldan az	7	2,4111	
	2 yıl ve üzeri	65	2,4191	
	hiç	37	2,5160	2,5160
	6 aydan az	4		2,8112
	Sig.		,794	,071

KAYNAKÇA

- Adam, Baki, ed. *Dinler Tarihi El Kitabı*. Ankara: Grafiker Yayınları, 2015.
- Bulut, Halil İbrahim. *İslam Mezhepleri Tarihi*. Ankara: Bilimsel Araştırma Yayınları, 2018.
- Çağırıcı, Mustafa. “Taassup”. *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*TDV Yayınları: İstanbul, 2010.
- Demirci, Kürşat. “Hıristiyanlık”. *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*328-340. TDV Yayınları: İstanbul, 1992.
- Fığlalı, Ethem Ruhi. *Günümüz İslâm Mezhepleri*. İzmir: İzmir İlâhiyat Vakfı Yayınları-39, 2014.
- Gülenç, Ahmet. *Osmalı'dan Cumhuriyet'e Şırnak Tarihi(İdari, Sosyal ve Ekonomik Yapı, 1853-1929)*. Şırnak: Şırnak Belediyesi, 2022.
- Gülenç, Ahmet. *Osmanlı İdari Taksimatında Şırnak Kazası ve Aşiretler Arası Mücadeleler*. Yüksek Lisans, Gaziantep Üniversitesi, 2013.
- Gürkan, Salime Leyla. “Yahudilik”. *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*TDV Yayınları: İstanbul, 2013.
- İbrahimioğlu, Yunus. *Mihne Sonrası Mu'tezile Düşüncesinin Savunusu - Ebu'l Hüseyin El-Hayyât Ekseninde-*. Doktora, Ankara Üniversitesi, 2021.
- Kahraman, Ömer. *Abdulkâhir el-Bağdâdî ve Ebul'İmzaffer el-İşferâyî'nin İtikadi Mezhepleri Tasnifi*. Harran Üniversitesi, 2019.
- Kaya, Murat. *Hıristiyanlık'ta ve İslam'da Son Dönem Mesih ve Mehdi Hareketlerinin karşılaştırılması*. Erciyes Üniversitesi, 2018.
- Koyuncu, Ahmet Ayhan. “İslamcı Gençler İle İslamcı Olmayan Gençlerin Mezhep Algıları Üzerine Karşılaştırmalı Bir Araştırma”. *Mezhep Araştırmaları Dergisi* Sayı 2 (2021): 724-753.
- Kubat, Mehmet. *İslam Mezhepleri Tarihi*. İstanbul: Kitap Dünyası Yayınları, 2015.
- Kutlu, Sönmez. *Mezhepler Tarihine Giriş*. 5. Baskı Baskı. İstanbul: Dem Yayınları, 2019.

Onat, Hasan, ed. *İslam Mezhepleri Tarihi El Kitabı*. Ankara: Grafiker Yayınları, 2018.

Öz, Musatafa. *Başlangıçtan Günümüze İslam Mezhepleri Tarihi*. İstanbul: Ensar Neşriyat, 2016.

Rençber, Fevzi. “İslam Birliği İnşasında Bir Engel Olarak Mezhep-Cemaat Taassubu ve Çözüm Yolları”. *Mezhep Araştırmaları Dergisi* (2017): 77-102.

Şeddad, İbn. “Cizre Tarihi”. Trc. Hüseyin Güneş. *Şırnak Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* (2011/I).

Temel, Ahmet Vefa. *Kuran-ı Kerim Açısından Taassubun Boyutları*. İstanbul: İz Yayıncılık, 2007.

Tuncel, Metin. “Şırnak”. *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi* 109-111. TDV Yayınları: İstanbul, 2010.

Turan, Süleyman, ed. *Yeni Dini Hareketler Ansiklopedisi*. İstanbul: Okur Akademi, 2020.

Üzüm, İlyas. “Mezhep”. *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi* 526-532. Ankara: TDV Yayınları, 2004.

Yakuboğlu, Kenan. *Osmanlı Medrese Eğitimi ve Felsefesi*. Marmara Üniversitesi, 1996.

Yaşın, Abdullah. *Tarih, Kültür ve Cizre*. Ankara: Kent Işıkları Yayınları, 2007.

Yeşilyurt, Temel. *Taassup*. Ankara: DİB Yayınları, 2018.

Yücel, Metin. “Cizre”. *Türkiye Diyanet İslam Ansiklopedisi* 37-39. TDV Yayınları: İstanbul, 1993.